

Juulia Hakulinen

”NIHKEÄÄ, EPÄKIITOLLISTA JA KUORMITTAVAA”

Haastattelututkimus rikostoimittajien
kokemuksista poliisin tutkinnanjohtajien
kanssa työskentelystä

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2024

TIIVISTELMÄ

Juulia Hakulinen: "Nihkeää, epäkiitollista ja kuormittavaa": Haastattelututkimus rikostoimittajien kokemuksista poliisin tutkinnanjohtajien kanssa työskentelystä

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Viestinnän monitieteinen tutkinto-ohjelma, journalistiikan opintosuunta

Toukokuu 2024

Rikostoimittajan yksi tärkeimmistä työkaluista uutistyössä on yhteys rikostapauksen tutkinnanjohtajaan. Tutkinnanjohtaja on se poliisiviranomainen, joka vastaa epäillyn rikoksen tutkinnasta ja myös siitä viestimisestä medialle. Toimittajan suhde poliisiin on uutisjournalismin yksi perinteisimmistä, mutta Suomessa se on toimittajien kokemuksen mukaan erityisesti viime vuosien aikana muuttunut. Tietoa tuntuu olevan vaikeaa saada, ja poliisi on tiukentanut jo 25 vuotta vanhan julkisuuslain tulkintaa, jolloin toimittajat joutuvat hankkimaan tietonsa entistä useammin muuta kautta. Välit ovat virallistuneet ja takavuosien jutustelu ja "off the record" -tiedot ovat tiukassa.

Tässä pro gradu -tutkielmassa selvitetään rikostoimittajien ja poliisin tutkinnanjohtajien välistä yhteistyötä toimittajien näkökulmasta. Tutkielmassa käsitellään poliisin ja toimittajien välistä epäsymmetristä valtarakennetta, asenteita, journalismiin vaikuttamista, professionalismia ja sitä, miten toimittajan ja tutkinnanjohtajan välisen ihmissuhteen laatu voi vaikuttaa työhön ja sen sujuvuuteen.

Laadullisen tutkimuksen aineisto on hankittu puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Tutkielmaan haastateltiin kuutta suomalaista rikosjournalismiin erikoistunutta toimittajaa. Kolmeen eri teemaan jaoteltua aineistoa on analysoitu sisällönanalyysillä.

Haastattelut osoittivat, että välit haastateltujen rikostoimittajien ja tutkinnanjohtajien välillä ovat varsin vaikeat, paikoitellen jopa tulehtuneen oloiset. Valta jakautuu epäsymmetrisesti, ja toimittajien mukaan poliisi tulkitsee julkisuuslakia nykyään erityisen tiukasti ja toimittajien mielestä usein niin, ettei se tunnu tarkoituksenmukaiselta. Haastateltujen toimittajien kokemuksen mukaan tutkinnanjohtajia on vaikeaa saada kiinni, ja vaikea tavoitettavuus tai vaikeneminen ovat toimittajien kokemusten mukaan vaikuttaneet uutisointiin jopa estävästi. Joissain tapauksissa vaikeus saada informaatiota on aiheuttanut haastattelujen perusteella myös vaaratilanteita.

Avainsanat: toimittajien ja viranomaisten suhteet, julkisuuslaki, valta, rikosjournalismi, professionalismia, vaikuttaminen, medioituminen, rikostutkinta.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TOIMITTAJA RIKOSTEN MAAILMASSA.....	5
	2.1 Media, valta ja medioituminen.....	6
	2.2 Rikosuutisointi ei ole vain raportoimista	11
	2.3 Rikostoimittajat ja rikospoliisit professionalismin edustajina.....	17
	2.4 Myös poliisi osaa pelata mediapeliä.....	24
	2.5 Rikosjournalismin ja poliisin toiminnan eettiset kysymykset.....	30
	2.6 Median yhteistyö poliisin kanssa on murroksessa	33
3	TUTKIMUSASETELMA.....	36
	3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	36
	3.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu ja sisällönanalyysi	37
	3.3 Haastateltavien valinta ja pseudonymisointi.....	42
	3.4 Haastattelurungon ja aineiston kolme teemaa	44
4	TUTKIMUSTULOKSET	46
	4.1 Yhteistyö epäkiitollista, mutta luottamus tärkeää	46
	4.2 Valta istuu poliisin penkissä	51
	4.3 Mitä jos tutkinnanjohtaja ja rikostoimittaja ystävystyvät?.....	56
	4.4 Toimittajat toivovat ymmärrystä, selkeitä linjauksia ja inhimillisyyttä ..	61
	4.5 Yhteenveto: havainnot vuosikymmenten takaa pätevät yhä	64
5	PÄÄTELMÄT: TULEHTUNEEN OLOINEN TILANNE KAIPAA MUUTOSTA 69	
6	LÄHTEET	73
	6.1 Kirjallisuus.....	73
	6.2 Verkkolähteet.....	75
7	HAASTATTELURUNKO.....	77

1 JOHDANTO

Rikostoimittajan ja poliisin yhteistyö on kahden kauppaa. Kun rikos tapahtuu ja etenee tutkintaan, poliisin tehtävä on tiedottaa mediaa. Median tehtävä on uutisoida rikoksista ja ottaa tapauksesta lisää selvää myös poliisin tiedotteiden ulkopuolelta. Rikostoimittajan yksi tärkeimmistä työkaluista on yhteys rikoksen tutkinnanjohtajaan, jolla on pääasiassa lainmukainen oikeus ja velvollisuus viestiä tutkimastaan tapauksesta (Esitutkintalaki 2011). Tällä suhteella ja sen laadulla voi usein olla väliä siinä, kuka voittaa uutiskilpailun, ja kuinka kattavasti rikostapauksesta saadaan uutisoitua.

Olen tehnyt hieman rikostoimittajan töitä yhdessä suuressa suomalaisessa uutismediassa. Käytännön työn pohjalta voin todeta, että suhde poliisin ja toimittajan välillä voi olla usein vaikea ja kankea, ja osittain niin sen kuuluukin objektiivisuuden, puolueettomuuden ja läpinäkyvyyden suhteen olla. Tietoa saattoi usein olla hyvinkin vaikea saada ja ensimmäinen este oli yleensä saada tutkinnanjohtaja ensinnäkin puhelimen päähän. Toimituksessa tutkinnanjohtajien ja toimittajien välisestä työstä ja sen ongelmista käytiin välillä kiivastakin keskustelua. Työkokemus inspiroi minua tutkimaan aihetta lisää.

Toimittajien ja poliisin toiminta puolin ja toisin voi aiheuttaa ärtymystä ja hankaloittaa itse kunkin työtä. Toimittaja ja poliisi tarvitsevat silti toisiaan, ja työhön liittyvä suhde perustuu pitkälti molemminpuoliseen luottamukseen. Jos rikostoimittaja ja rikostapauksen tutkinnanjohtaja tuntevat ja luottavat toisiinsa, tietoa on usein helpompi saada kuin jos minkäänlaista luottamusta ei ole. Ihmissuhde, luottamus ja asenteet puolin ja toisin vaikuttavat molempien käytännön työhön. Toisinaan toimittaja saa parempia tietoja rikostapauksesta muista lähteistä kuin poliisilta, ja toisinaan poliisi itse on hyvinkin avoin. Käytän tässä tutkielmassa paikoin sanaa poliisi kattamaan tutkinnanjohtajan käsitteen, vaikka poliisi käsittääkin paljon suuremman joukon virkahenkilöitä. Tässä tutkielmassa käsitellään kuitenkin nimenomaan tutkinnanjohtajien ja rikosjournalismiin erikoistuneiden toimittajien yhteistyötä ja ihmissuhdetta.

Ennakko-oletukseni on, että ihmissuhteen laadulla toimittajan ja tutkinnanjohtajan välillä on merkitystä siinä, kuinka paljon toimittaja saa esimerkiksi lisätietoa poliisilta

rikostapaukseen liittyen. Toisaalta myös asenteet puolin ja toisin voivat vaikuttaa merkittävästi tiedonsaantiin yksilötasolla. Poliisi on rikostapauksissa perinteisesti tarvittavan informaation vartija, joten toimittaja on alisteisessa asemassa virkahenkilöön. Tämä on havaittu esimerkiksi laajoissa brittitutkimuksissa, jotka on tehty 1970–1980-luvuilla ja 2010-luvulla (Chibnall 2007 ja Mawby 2010). Ihmissuhde poliisin ja toimittajan välillä jännitteinen on mielenkiintoinen, ja se vertautuu esimerkiksi politiikan toimittajien ja poliitikkojen keskinäisiin ihmissuhteisiin, jonka on nähty usein olevan kireää ja jännitteistä, mutta johon liittyy myös erityinen luottamussuhde (Noppiari 2010).

Se, miksi poliisi ei kerro toimittajille kaikkea, ei perustu vain ihmissuhteeseen tai asenteisiin. Poliisin on toimittava lain mukaisesti, ja esimerkiksi joissakin rikostapauksissa tietojen kertominen julkisuuteen liian aikaisin voi vaarantaa rikostutkinnan. Joihinkin tapauksiin voi myös liittyä arkaluonteista tietoa, jota pidetään salassa esimerkiksi rikoksen uhrin suojelemiseksi. Salattua ja julkista tietoa säätelee julkisuuslaki. Julkisuuslain mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei kyseisessä tai muussa laissa erikseen toisin säädetä (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 1999). Lakia kuitenkin tulkitaan tapauskohtaisesti erityisesti rikosten kohdalla.

Toimittajakunnassa on viime vuosina laitettu merkille, että poliisi on alkanut tulkita julkisuuslakia aiempaa tiukemmin ja saattaa esimerkiksi salata tai mustata asiakirjoja entistä runsaammin, jolloin media ei pääse niihin käsiksi (esim. Valkama 2020). Tammi-kuussa 2020 Oikeustoimittajat ry kanteli eduskunnan oikeusasiamiehelle Poliisihallituksen vuonna 2019 julkistamasta *Julkisuuskäsikirjasta*. Julkisuuskäsikirjan tarkoitus on ohjeistaa poliisia ja erityisesti esitutkintapöytäkirjojen julkisuudesta päättäviä tutkinnanjohdajia julkisuuslain tulkinnassa. Oikeustoimittajien mielestä Julkisuuskäsikirja sisälsi ongelmallisia kohtia ja jopa virheellisiä väittämiä. (Oikeustoimittajat ry 2020.) Tiukentamista ei ole toimittajien keskuudessa nähty useinkaan tarkoituksenmukaisena. Toimittajan tehtävä on tarkastella vallankäyttäjää ja uutisoida yhteiskunnassa tapahtuvista asioista ja esimerkiksi rikoksista kattavasti (Deuze 2005, 447), eikä uutisoinnin pitäisi rikostapausten osalta perustua vain poliisin viestintäosastojen tekemiin valmiisiin tiedotteisiin.

Toimittajan työn ydin perustuu ihmissuhteisiin. Media- ja kulttuurintutkija Maarit Jaakkolan mukaan (2013, 69–83) toimittaja voi hankkia tietonsa kirjallisesti tai suullisesti. Suullinen tiedonhankinta tarkoittaa tässä yhteydessä haastatteluja, joita tehdään hyödyntämällä ihmissuhteita ja kontakteja eri yhteiskunnan toimijoihin, kuten poliitikkoihin, julkisuuden henkilöihin, urheilijoihin, virkahenkilöihin, poliisiin kuten myös tavallisiin ihmisiin. (Jaakkola 2013, 69–83.) Toimittajan tiedonsaantiin liittyvät olennaisesti suhteet niihin henkilöihin, joilla hänen tarvitsemansa informaatio on hallussa.

Rikostoimittajan yksi tärkeimmistä työkaluista on yhteys poliisi-instituution toimijoihin, kuten rikosten tutkinnanjohtajiin, sillä heillä on hallussaan varmistettu tieto. Samoin myös poliisi tarvitsee mediaa ja toimittajia tiedottamiseen, uutisointiin ja myös omaan tiedonhankintaansa. Poliisin myös kuuluu avoimen yhteiskunnan periaatteisiin nojaten kertoa avoimesti toiminnastaan niiltä osin, kun tieto ei ole salassa pidettävää esimerkiksi arkaluontoisuuden tai sen vuoksi, että poliisin tutkinta voisi vaarantua (Poliisihallitus 2011, 39). Kyse on kahden kaupasta, mutta paikoitellen yhteistyö ei ole sujuvaa. Suhdetta voisi kuvailla ”viha-rakkaussuhteeksi”.

Tämä gradututkielma on laadullinen haastattelututkimus, jonka tarkoituksena on tutkia rikostoimittajien kokemuksia tutkinnanjohtajien kanssa työskentelystä ja sitä, miten toimittajat kokevat tutkinnanjohtajien viestinnän onnistuvan. Tutkielmassa käsitellään myös toimittajan ja poliisin välisiä valtarakenteita, poliisin julkisuuslain tulkintaa ja haastateltujen toimittajien kokemuksia tulkinnan tarkoituksenmukaisuudesta, onnistuneisuudesta ja ongelmakohtista. Haastatteluilla pyrin myös selvittämään, millaisia asenteita haastatelluilla toimittajilla on tutkinnanjohtajia kohtaan ja millaisia asenteita he uskovat tutkinnanjohtajilla olevan heitä kohtaan. Pyrin ensisijaisesti myös selvittämään, kokevatko rikostoimittajat, että ihmissuhteen laatu tai tuttuus tutkinnanjohtajan kanssa ja vaikuttaisi jollain tapaa esimerkiksi työn sujuvuuteen. Haastattelututkimuksella selvitetään myös sitä, ovatko haastatellut toimittajat joutuneet vaikuttamisyritysten kohteiksi poliisin taholta.

Tutkielman kirjallisuuskatsauksessa esittelen aiempaa tutkimusta rikosuutisoinnista sekä rikostoimittajien ja poliisin suhteesta. Käyn läpi hieman rikostutkinnan ensimmäisiä

vaiheita ja tutkinnasta tiedottamista. Esittelen tutkimusta valtarakenteista, rikostoimittajien ja poliisien *professionalismista*, poliisin ”mediapelistä” ja siitä, miten viranomaisen voi yleisellä tasolla pyrkiä vaikuttamaan journalismiin sen ulkopuolelta. Kerron myös, mitä tarkoittaa julkisuuslaki ja avaan sitä, miten lakia tulkitaan niin poliisin kuin toimittajan näkökulmasta. Suhteutan tutkielman lopussa aiempaa tutkimusta ja teoriaa myös haastattelututkimuksen tuloksiin.

Tutkielma osallistuu keskusteluun, jossa tutkitaan viranomaisten ja toimittajien välistä suhdetta ja asenteita toisiaan kohtaan. Tarkemmin tutkielma osallistuu myös keskusteluun tutkinnanjohtajien ja rikostoimittajien yhteistyöstä, mikä on ollut esillä myös julkisessa keskustelussa viime vuosien aikana ja on merkittävä osa rikosjournalismiin erikoistuneiden toimittajien päivittäisessä työssä. Tärkeä keskustelunaihe on myös se, kuinka suomalaisten journalistien työhön voidaan pyrkiä vaikuttamaan ulkopuolelta viranomaistasolta.

Tutkielman aineisto on hankittu puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Aineistoa on käsitelty poikkiaineistollisella luokittelustrategialla (Mason 2002) ja systemaattisella koodaamisella eli ”lokeroimisella” (Ruusuvoori 2010), jotka olen muovannut tutkielmaan sopivammin teemoitteluksi. Tuloksia olen analysoinut määrittelemieni teemojen mukaisella sisällönanalyysilla. Teemahaastatteluihin osallistui kuusi rikosjournalismiin erikoistunutta toimittajaa viidestä eri mediasta Suomessa. Haastattelun tulokset ja havainnot esitellään tutkielmassa nimettöminä, sillä haastateltavien tunnistaminen voisi vaikuttaa merkittävästi heidän tuleviin töihinsä.

2 TOIMITTAJA RIKOSTEN MAAILMASSA

Tässä kirjallisuuskatsauksessa lähdän liikkeelle *medioitumisesta* ja median sekä poliisi-instituution valtarakenteista, sillä medioituminen liittyy vahvasti journalismiin ja eri yhteiskunnan instituutioiden, kuten tässä tapauksessa median ja poliisin, välisiin suhteisiin. Sen jälkeen siirryn rikostutkintaprosessiin ja rikosuutisoinnin peruseräpäätteisiin ja määrittelen, mitä rikosuutisointi on ja millaisia merkityksiä sillä on yhteiskunnassa. Avaan hieman rikostutkinnan alkuvaiheen prosesseja, kun epäilty rikos tapahtuu. Esittelen aiempaa tutkimusta toimittajan identiteetistä, ideologiasta ja työstä. Käsittelem julkiuuslakia ja sitä, kuinka lakia täytyy soveltaa erityisesti rikostapauksissa, ja mitä se poliisin ja rikostapausten kohdalla usein tarkoittaa.

Esittelen myös kaksi laajaa brittiläistä tutkimusta 1970–1980-luvuilta ja 2010-luvulta, jotka keskittyvät tämän tutkielman ytimeen. Brittiläisten Montfortin yliopiston professori Steve Chibnallin (2007) ja kriminologian professori Rob C. Mawbyn (2010) tutkimuksissa tutkittiin brittitoimittajien ja poliisien välistä yhteistyötä ja suhteita. Esittelen myös muuta tutkimusta erityisesti toimittajien ja poliisin välisestä työstä keskenään. Kotimaista tutkimusta aiheesta on vähän, mutta nostan tässä kirjallisuuskatsauksessa erityisesti Helsingin yliopiston viestinnän professori Risto Kuneliuksen ja Tampereen yliopiston tutkijoiden, Elina Nopparin ja Esa Reunasen tutkimusta (2012), jossa käsitellään muun muassa suomalaisia tapausesimerkkejä rikosjournalismista, medioitumista sekä median valtaa. Pohdin myös, miten poliisin tiedottaminen toimituksille on muuttunut ja miten poliisikin voi pelata ”mediapeliä”. Mediapeliin liittyvät muun muassa kysymykset siitä, miten viranomaiset voivat vaikuttaa journalismiin sen ulkopuolelta. Sivuan myös professionalismin käsitettä rikostoimittajan ja poliisin näkökulmasta.

On huomioitava, että ulkomaalaisten tutkimusten ja artikkeleiden konteksti on erilainen maantieteellisesti ja paikoitellen myös ajallisesti kuin nyt Suomessa, sillä eri maissa on erilaiset toimintatavat sekä poliisin että median osalta. Aiempien tutkimusten löydökset eivät siis välttämättä ole suoraan sovellettavissa Suomeen, mutta ne kertovat ilmiöistä yleisemmällä tasolla.

2.1 Media, valta ja medioituminen

Median valta ja medioituminen liittyvät tutkielmaan, sillä valtakysymykset ovat merkittäviä, kun käsitellään poliisin ja median asemaa yhteiskunnassa. Valtakysymykset liittyvät myös median, kansalaisten ja poliisin väliseen keskinäiseen luottamukseen.

Valta on Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012) mukaan voimaa, jota toisilla on ja toisilla ei. He viittaavat saksalaiseen sosiologi Max Weberiin ja ranskalaiseen filosofi Michel Foucaultiin, joiden mukaan valta on sekä kykyä tuottaa haluttuja seurauksia että suhde, jossa pyritään vaikuttamaan toisen aktiiviseen toimintaan. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 18–20.) Toimittajien ja tutkinnanjohtajien toiminta kytkeytyy paljolti kysymyksiin vallasta ja sen käytöstä. Toimittaja käyttää professori Janne Seppäsen ja professori Esa Väliiverrosen (2012) mukaan valtaa esimerkiksi valitessaan uutiskynnyksen ylittävät aiheet sekä pohtiessaan, millaisia valintoja hän tekee kehystämisen suhteen kirjoittaessaan uutista. Toimittajan tekemät valinnat ja erityisesti kehystäminen vaikuttavat siihen, millainen representaatio käsiteltävästä asiasta journalistisessa tuotoksessa syntyy. Representaatio, eli uudelleen luotu kuva tai tuotos käsiteltävästä asiasta, vaikuttaa vahvasti ihmisten mielipiteisiin ja maailmankuviin. (Seppänen ja Väliiveronen 2012, 90–102.) Toimittajalla on usein valtaa myös suhteessa haastateltavaan (Jaakkola 2008). Poliisilla sen sijaan on käytössään suoraa valtaa, kuten valta käyttää pakkokeinoja ja esimerkiksi vangita ihmisiä (Tuomioistuinlaitos 2021). Mediaan liittyen poliisi käyttää valtaa, kun se päättää esimerkiksi rikoksen tiedottamisesta ja tiedotteiden ulkopuolelle jäävistä asioista. Poliisin tulee noudattaa toiminnassaan lakia, joka säätelee poliisin vallankäyttöä. Poliisi ei saa käyttää valtaa mielivaltaisesti. (Laki24.fi ei pvm.)

Median valtaan vaikuttavat esimerkiksi sen hetkinen yhteiskunnallinen tilanne sekä siihen kytkeytyvät yhteiskuntapoliittiset käsitykset (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 18). Helsingin yliopiston viestinnän yliopistonlehtori Janne Matikaisen ja muun työryhmän (2020, 43) mukaan median valtaa voi kuvailla ikuisuuskyksymykseksi, jota aika ajoin pohditaan, mutta harvoin saadaan kunnollista määritelmää tai selitystä, kuka median valtaa oikeastaan käyttää. Matikaisen ja muun työryhmän mukaan käsitykset median vallasta vaikuttavat oleellisesti luottamuksen tasoon koskien journalismia ja

tiedotusvälineitä. Yksittäisen toimittajan, uutisorganisaation tai yleisesti median harjoittama valta voi herättää yleisössä helposti epäluottamusta sekä vaatimuksia tilivelvollisuudesta. Jos yleisö toistuvasti kokee, että media väärinkäyttää valtaansa, voi se nakerata perustavanlaatuisesti yleisön luottamusta koko journalistisen median toimintaan. (Matikainen ym. 2020, 43.)

Toimittajan perustyön on kautta aikain nähty olevan ”vallan vahtikoirana” toimimista. Toimittaja tarkastelee, tutkii ja kritisoi vallankäyttäjiä yhteiskunnassa (Deuze 2005, 446–447.) Medialla on Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 12) mukaan valtaa itse yleisöön, mutta myös yleisön tietoihin, asenteisiin ja mielipiteisiin. Valtakäsitykset liittyvät myös medioitumisen käsitteeseen. Medioituminen tarkoittaa Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 12) mukaan prosessia, jossa media irrottautuu ja itsenäistyy muista instituutioista ja noudattaa itse omaa toimintalogiikkaansa. Samalla muut instituutiot ottavat ja joutuvat ottamaan omassa toiminnassaan entistä enemmän huomioon mediaa ja sen toimintaa. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 12.)

Tutkija Pauliina Penttilän mukaan (2021) yksittäisen journalistin käyttämään valtaan kuuluvat toimittajan työn ideaalit, joita ovat objektiivisuus, eettisyys, ajankohtaisuus ja yhteiskunnan palveleminen (Penttilä 2021, 73–74). Penttilä puhuu toimittajien harjoittamasta ideaalisesta toistamisesta, jonka tavoite on puolustaa journalismin paikkaa yhteiskunnassa, perustella olemassaoloaan ja vakuuttaa olevansa erityislaatuinen ja tarpeellinen tiedon laji. Ideaalista toistamista on Penttilän mukaan esimerkiksi käytännön työ, jossa toimittajalla on valtaa artikkeleihin. Penttilä käyttää ideaalisen toistamisen esimerkkinä sitä, kun toimittaja vaikkapa kritisoi tekemänsä artikkelin muutettua otsikkoa tai vaatii graafikolta parempaa ehostusta artikkeliinsa, eli käytännössä toimittaja käyttää silloin valtaansa kohdistuen julki olevaan tai julki menevään artikkeliin. (Penttilä 2021, 73–74.)

Journalistit käyttävät siis valtaansa ulkoisesti suhteessa yleisöön ja haastateltaviin, mutta myös sisäisesti työtavoissaan ja tavoitteissaan. Suuremmissa mittakaavassa median valta kytkeytyy Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 50) mukaan yleisen mielipiteen hallintaan. Vaikka media ei suoranaisesti vaikuttaisi ihmisten mielipiteisiin, sillä

on valtaa siihen, mistä ihmisillä on mielipiteitä. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 50.) Saman havainnon totesivat myös Matikainen ja kumppanit toteuttamassaan kyselytutkimuksessa (2020). Tutkimuksen mukaan jopa yhdeksän kymmenestä vastaajasta koki, että medialla on suuri vaikutus tavallisten ihmisten poliittisiin mielipiteisiin. (Matikainen ym. 2020, 45.) Matikaisen ja kumppaneiden mukaan yleisö on jakautunut 2000-luvulla pitkälti kahtia: niihin, joiden mielestä medialla on yhteiskunnassa liikaa valtaa, sekä niihin, joiden mielestä valtaa on sopivasti. Kyselyn vastaajista kahdeksan prosenttia oli sitä mieltä, että medialla on Suomessa liian vähän valtaa. (Matikainen ym. 2020, 44–45.)

Medioituminen liittyy Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 51) mukaan myös siihen, miten media kytkeytyy yleisön ja vallan instituutioiden välimaastoon. Median valtaa arvioitaessa on pohdittava sitä, kuka, missä määrin ja millä tavalla hallitsee mediassa ja julkisuudessa käytävää keskustelua ja median asialistaa: mitä on esillä otsikoissa ja milloin, mikä on asioiden tärkeysjärjestys ja mitä julkisuudessa pidetään tärkeänä. Kokonaisuuteen liittyy myös se, millaisin käsittein ja kehyksin julkista keskustelua käydään. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 51.) Tässä tutkielmassa voidaan ajatella median paikkaa vallan instituution, eli poliisin, ja yleisön välillä. Periaatteessa tässä asetelmassa valta liikkuu usein lineaarisesti poliisilta toimittajille ja toimittajilta yleisölle ja usein myös nykyään suoraan poliisilta yleisölle esimerkiksi sosiaalisen median kautta, mutta asetelmaa voi tarkastella nykyisessä hybridissä mediaympäristössä myös monisuuntaisesti.

Medioitumisessa on kyse median toimintalogiikasta, joka Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 55–58) mukaan perustuu nykyisin hyvin paljon myös markkinoihin ja kaupalliseen logiikkaan. Median murros ja hybridisaatio ovat myös muuttaneet medialogiikan kulkusuuntia, jotka eivät enää ole perinteisesti ”ylhäältä alaspäin”, vaan monisuuntaisia. Kyse on ihmisten ja instituutioiden monisuuntaisesta vuorovaikutuksesta eikä siitä, että medialogiikka yksisuuntaisesti käyttäisi valtaa muihin instituutioihin. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 55–58.) Matikaisen ja kumppaneiden (2020, 45) mukaan median kaupallinen toimintalogiikka ulottaa vaikutuksensa myös yleisön

luottamukseen. Epäluuloinen yleisö on tietoinen median vallasta muokata yleisön tunteita ja mielikuvia, ja osan mielestä media käyttää hyväkseen kielteisten tunteiden herättämistä, jolla taas saadaan artikkeleille enemmän lukukertoja eli klikkejä. (Matikainen ym. 2020, 45.)

Medioituminen on Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 55–58) mukaan siis osa laajaa modernien yhteiskuntien kehitystä, jossa julkisen, yksityisen, julkisten instituutioiden ja markkinoiden suhteet järjestäytyvät uudelleen. Media välittää kyseisessä prosessissa uudelleen perinteisten modernien instituutioiden suhdetta ihmisiin. Samanlaisesti eri instituutioiden edustajat voivat pohtia ja käyttää omaa valtaansa siihen, miten julkisuuteen annettavat tiedot ja asiat kannattaa julkisuudessa, eli medialle, esittää, jotta ulosanti voisi mahdollisesti olla myös heille itselleen hyödyksi. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 55–58.)

Maailma on muuttunut, ja jos vielä muutama vuosikymmen sitten journalistit ja uutistoimitukset hallitsivat julkisuutta ja siellä olevaa tilaa täysin, nyt tilanne on erilainen. Journalismi joutuu nykyisin itse kamppailemaan yleisön huomiosta. Pitääkseen hallussaan huomionsa säätelyn omana pääomanaan, Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen mukaan (2012, 59) journalistit joutuvat tekemään enemmän töitä sen eteen. Yksi olennainen syy kamppailuun on viestintävälineiden teknologiseen kehitykseen ja mediavälitteisyyden lisääntymiseen lähes kaikilla elämänalueilla. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 59.) Matikainen ja työryhmä (2020, 49) näkee, että median entistä laajempi markkinoituminen on heidän tutkimuksensa mukaan kasvattanut kilpailua yleisöistä, sillä journalistisesta sisällöstä on tehtävä jatkuvasti viihteellisempää lukijoiden tavoittamiseksi. Tämä antaa taas yleisölle lisää valtaa, sillä he valitsevat, mitä lukevat ja kuluttavat. (Matikainen ym. 2020, 49.)

Kunelius, Noppari ja Reunanen (2012, 59) käyttävät ilmiöstä esimerkkinä poliitikkojen mediajulkisuutta. Ihmiset ovat muodostaneet mielipiteensä esimerkiksi poliitikoista pitkälti median kautta, jolloin poliitikot ovat joutuneet etsimään keinoja saadakseen viestinsä ja imagoinsa läpi juuri mediassa. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 59.) Tässä kohtaa tilanne on edelleen muuttunut, sillä nykyisin sosiaalinen media voi olla jopa yhtä

merkittävä väline erityisesti poliitikkojen viestinnässä ja heidän oman imagonsa luomisessa, mikä ei välttämättä vielä Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen tutkimuksen aikaan yli kymmenen vuotta sitten ollut yhtä merkittävää. Media on edelleen silti myös poliitikkojen suuri kanava, ja paikkaansa pitää edelleen myös se, että eri organisaatiot ovat kehittäneet viestintäänsä, sillä mediajulkisuus on niin olennainen osa eri instituutioiden ja organisaatioiden toimintaa.

Mediasta on Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen mukaan (2012, 59–61) medioitumisen eri vaiheissa ja vuosikymmenten kuluessa tullut osa yhtä suurta vallan resurssia: medialla on kyky koota hajautuneen yleisön huomio yhteen, jolloin eri instituutioilla syntyy intressi oppia median pelisäännöt ja sen toimintalogiikka ja pyrkiä käyttämään niitä hyväkseen tai edukseen. Medialla on silti oikeus ja velvollisuus kehystää asioita ja olla aktiivisempi yhteiskunnan vallan peleissä. Samanaikaisesti media on itsenäistynyt omaksi instituutiokseen omalla vallankäytöllään, mutta se on myös kiinni muissa yhteiskunnan organisaatioissa ja instituutioissa. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 59–61.)

Median valta yleisöön kytkeytyy objektiivisuuden ihanteeseen, mikä on Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 62) mukaan myös osa objektiivisuusvaikutelmaa, jota journalismin tekijät omilla rituaaleillaan ja valinnoillaan luovat. Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen mukaan vaikutelma peittää näkyvistä sen, että oikeastaan yksittäinenkin journalisti ehdottaa yleisölle erilaisia tulkintoja ja kehyksiä. Kun journalistinen tuotos valintoineen on tehty, toimittajat tulevat nostaneeksi näitä yksittäisiä uutisaiheita laajempiin yhteiskunnallisiin keskustelunaiheisiin eli diskursseihin mikä on Seppäsen ja Väliiverrosen (2012, 90–102) mukaan suuri puheenaiheiden ohjaamisen väline. Erityisesti nykyään median toimintaa määrittää usein myös kaupallisuuden ehdot: journalismilla on omat kiinnostavuuden kriteerinsä, jotka määrittävät uutiskynnyksen, millä taas tavoitellaan ostavan yleisön huomiota. Näiden lisäksi journalismi myös painottaa muiden kustannuksella viranomaislähteiden näkemyksiä, esittää päättäjien toimet kiistoina tai muuten kielteisessä valossa sekä yksinkertaistaa monimutkaisia ja pitkäaikaisia prosesseja yksittäisiksi uutistapahtumiksi. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 62.) Matikaisen ja työryhmän mukaan medialla on myös edelleen kyky toimia julkisuuden portinvartijana, sillä

medialla on keskeinen valta ja rooli siinä, mitkä yhteiskunnalliset toimijat ja näkemykset pääsevät esiin ja julkisuuteen (Matikainen ym. 2020, 47).

Toimittajalla on myös huomattavaa valtaa haastateltaviinsa. Maarit Jaakkolan (2008, 6) mukaan journalistin ja haastateltavan välille muodostuu usein epäsymmetrinen valta-asetelma. Siinä toimittaja määrittelee, millaisena kohde, eli haastateltava, esitetään. Haastateltavien voi Jaakkolan mukaan olla vaikea ymmärtää journalistisia pyrkimyksiä eikä toimittaja osaa aina asettua haastateltavansa paikalle. Jaakkola muistuttaa, että molemmat ovat vain ihmisiä tunteineen ja omine pyrkimyksineen. (Jaakkola 2008, 6.)

Tässä luvussa olen käsitellyt valtarakenteita erityisesti median ja journalismin näkökulmasta ja esitellyt medioitumisen käsitettä. Valta liittyy tutkielman aiheeseen, sillä journalistit ja poliisi yhteiskunnallisten instituutioiden edustajina ovat suuria vallankäyttäjiä. Kävin läpi erityisesti Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012) sekä Matikaisen ja työryhmän (2020) tutkimuksia aiheeseen liittyen. Ne avasivat tarkemmin sitä, millaista valtaa media käyttää, millaista valtaa mediaa kohtaan voidaan käyttää sekä miten kaikki kytkeytyy journalismia kuluttavaan yleisöön. Yleisöllä on tutkimusten mukaan selkeästi erilaisia käsityksiä siitä, kuinka paljon medialla tulisi olla valtaa ja kuinka paljon media vaikuttaa esimerkiksi mielipiteen muodostukseen ja sisältöihin, jotka nousevat julkisuuteen. Journalistit käyttävät usein näkymätöntä valtaa jopa tiedostamattaan, kun esimerkiksi poliisin valta taas on hyvinkin näkyvää ja konkreettista. Molempien valta erityisesti rikosuutisoinnissa limittyy toisiinsa ja vaikuttaa molempien työntekoon.

2.2 Rikosuutisointi ei ole vain raportoimista

Tässä alaluvussa esittelen, mitä rikosuutisointi on, miksi sitä tehdään, millaisia kuvauksia rikosuutisointi eri tutkimuksissa on saanut ja mitä rikosuutisointi journalismissa merkitsee. Käsitelen luvussa lyhyesti myös poliisin työprosessin etenemistä, kun rikos tapahtuu. Kerron, mitä julkisuuslaki tarkoittaa ja millaisia vaikutuksia sillä on poliisin ja rikostoimittajan työhön. Esittelen myös tapausesimerkin, Helsingin huumeepoliisin virkarikosuutisointivyyhdin, millä on ollut tutkimusten valossa poikkeuksellisia piirteitä myös suomalaisessa journalismissa.

Rikosuutisoinnilla on Chibnallin (2007, 13–14) mukaan tärkeitä yhteiskunnallisia tehtäviä. Rikoksista ja rikollismaailmasta kertominen voivat toimia yhteisen moraalin ja tunteiden ilmaisemisen kanavana. Uutisointi antaa mahdollisuuden keskustella yleisön kanssa siitä, mitä rikollisuus edustaa, millaisen uhan se muodostaa ja millaisia vastatoimia rikollisuudelle voidaan kehittää. Rikosuutisointi myös varoittaa ja korostaa yhteiskunnan vakiintuneita normeja ja arvoja. (Chibnall 2007, 13–14.) Rikosuutisointi on ollenainen osa journalismia, ja sitä luetaan paljon. Tutkija ja lainsäädäntöneuvos Leena Mäkipään ja dosentti ja yliopistonlehtori Tuomo Mörän mukaan (2015, 207) rikokset ja erityisesti henkirikokset kiinnostavat sosiologisten tutkimusten mukaan ihmisiä, sillä ne paljastavat yhteiskunnasta sen perimmäisiä arvoja. Kun uutisoidaan vakavista rikoksista, samalla muokataan yhteiskunnan ydinarvoja ja kerrotaan niistä. (Mäkipää ja Mörä 2015, 207.) Brittiläisen kriminologian tutkija Steven Boxin (1971, 40) mukaan rikosuutisten suuri volyyymi tiedotusvälineissä ei perustu vain siihen, että rikokset olisivat ihmisistä kiinnostavia. Rikosuutisoinnin ydin on Boxin mukaan siinä, että se opettaa. Sen tarkoituksena on vahvistaa itsestään selvää maailmaa toistamalla sosiaalisia sääntöjä ja varoittamalla, että sääntöjen rikkomista ei suvaita. (Box 1971, 40.)

Mäkipään ja Mörän (2015, 207) mukaan rikosuutisten tutkiminen on samalla yhteiskunnan tutkimista. Rikosuutisointiin liittyvät kysymykset siitä, miten ja kuinka paljon rikoksista kerrotaan, mitkä asiat saavat painoarvoa ja mitä jätetään kertomatta. Uutiset ilmentävät yhteiskunnan ja vallitsevan kulttuurin perusarvoja ja yhteiskunnallisia virtauksia. Uutiskriteerit taas kertovat arvoista, mutta myös kulttuurisista kipupisteistä, vaikka toimittajat eivät niitä tietoisesti ajattelisivatkaan. (Mäkipää ja Mörä 2015, 207.) Erityisesti true crime -journalismi on yksi 2010-luvun ihmisiä kiinnostavimmista ilmiöistä. Tampereen yliopiston tutkijatohtori Pauliina Tuomi kertoi *Journalisti*-lehdelle vuonna 2020, että oikeisiin rikostapauksiin keskittyvässä viihteellisessä journalismissa ihmisiä kiehtovat tutkimusten perusteella muun muassa jännitys, uteliaisuus ja halu ratkoa arvoituksia (Honkonen 2020). Sama voi päteä myös tavalliseen, uutisperustaiseen rikosjournalismiin, jolloin kilpailu kattavimmasta ja nopeimmasta uutisoijasta erityisesti valtakunnan tasolla on kovaa. Mäkipään ja Mörän (2015, 208) mukaan rikosuutisointi on suomalaisessa journalismissa muuttunut vuosikymmenten mittaan entistä

samaistuttavammaksi, johon lukija voi jopa eläytyä. Mäkipää ja Mörä tutkivat *Ilta-Sanomien* kansien henkirikosuutisoitinta vuosina 1980, 1993 ja 2000. Tutkimuksessa selvisi, että vielä vuonna 1980 uutisoinnissa painottui viranomaistieto, mutta myöhemmin artikkeleiden keskiössä pohdittiin myös tekijän ja uhrien persoonallisuutta, arvioitiin rikosten aiheuttamia tunteita ja henkirikosten vaikutuksia yleisölle kuvailtiin enemmän. (Mäkipää ja Mörä 2015, 208.)

Rikosuutisen materiaali on oikea rikos. Kun poliisi saa tiedon epäilystä rikoksesta, alkaa useimmiten esitutkinta. Esitutkintaa suorittaa yleensä poliisi, ja tutkinnalle määrätään tällöin tutkinnanjohtaja, joka on esitutkintalain (2011) mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies. Muita esitutkintaviranomaisia ovat Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat, mutta tässä tutkielmassa keskitytään poliisiin ja poliisiviranomaisiin (Laki24, ei pvm). Tutkinnanjohtaja vastaa esitutkinnasta ja tekee merkittävimmät päätökset sen kannalta. Tutkinnanjohtaja päättää esitutkinnan rajoittamisesta, lopettamisesta ja syyteharkintaan saattamisesta. Vain tutkinnanjohtajalla, hänen esihenkilöillään tai heidän määräämällä virkamiehellä on oikeus antaa tietoja esitutkinnasta julkisuuteen eli toisin sanoen esimerkiksi tiedottaa mediaa. (Esitutkintalaki 2011.) Toimittajan suhde tutkinnanjohtajaan on tärkeä, sillä poliisin lähettämässä tiedotteissa on usein vain tapauksesta vastaavan tutkinnanjohtajan yhteystiedot. Journalistiset mediat kilpailevat jatkuvasti uutisvoitoista, ja kilpailu koskee myös rikostoimitusta. Jokainen journalistinen media haluaa myös haalia uutisillaan mahdollisimman suuren yleisön, jolloin tiedot, joita muilla ei ole, ovat tärkeitä.

Joskus virkamiestiedon saaminen voi olla vaikeaa tai jopa sekavaa. Poliisin osalta yhtenä räikeänä esimerkkinä voidaan pitää Helsingin poliisin huumeosaston virkarikosvyyhtiä, joka nousi julkisuuteen 2010-luvun taitteessa. Rikosvyyhti laajeni valtakunnalliseksi, suureksi uutistapahtumaksi ja yhteiskunnalliseksi keskusteluksi, mutta ennen kaikkea rikostutkinnaksi, jossa Helsingin huumeepoliisin entisen päällikön, Jari Aarnion vakavat rikokset paljastuivat. Kuneliuksen, Nopparin ja Esa Reunasen (2012, 206) mukaan poikkeuksellista tapauksessa median kannalta oli se, kuinka aktiivisesti Jari Aarnio tiedotti tilanteesta aluksi julkisuuteen. Tiedottaminen kuuluu poliisin työhön, mutta Aarnio

tiedotti tapauksesta suurella volyymilla hyvin aikaisessa vaiheessa. Huumepoliisi piti oman tiedotustilaisuutensa myös ennen kuin valtakunnansyyttäjä ehti edes tiedottaa julkisuuteen heitä koskevasta tutkinnasta. Yksi Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasan haastattelemissa poliiseista kertoi tilanteen olleen ”mediasirkus”. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 206–207.) Osa Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasan tutkimukseen (2012, 207) haastatelluista poliiseista kertoi myös, että kun poliisiin kohdistuu tutkinta, jopa sisäistä tietoa on vaikea saada ja kaikki tieto tapauksesta myös instituution sisälle tulee mediasta. Kunelius ja kumppanit toteavat, että poliisin johdon tiedotus myös medialle oli niukkaa. Koska Suomen poliisiin kohdistui negatiivista julkisuutta, ylin johto vetäytyi mediasta. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 207.) Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasan tutkimuksessa (2012, 209) kerrotaan, että myös poliisissa osattiin pelata mediapeliä. Näkyvän ja strategisen tiedottamisen tai vaikenemisen lisäksi osapuolet käyttivät journalistista mediaa hyväkseen vuotamalla informaatiota epäsuorasti tai nimettömästi. Tietovuotojen määrä oli huomattava, eikä kenelläkään ollut aikaa pohtia, keneltä tieto valui kenelle. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 209.)

Yleisesti ottaen poliisin viestintä on vuosien mittaan muuttunut ja kehittynyt. Yleisdion oikeustoimittaja Tuomas Rimpiläinen totesi vuonna 2020 *Ylen Viimeinen sana* -ohjelmassa, että Suomen poliisi on siirtynyt ”omaehtoiseen viestintään”, ja on yleistä, että toimittajien puheluihin jätetään vastaamatta. Rikoksista, tutkinta-asioista ja muista poliisia koskevista asioista tiedotetaan nykyisin toimittajan kanssa keskustelun sijaan esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja poliisin omissa tiedotuskanavissa. (Valkama 2020.) Oikeustoimittaja Rimpiläisen mukaan journalistit eivät voi eikä ole heidän tehtävänsä vain toistella viranomaisten lähettämiä tiedotteita, vaan toimittajien tulisi itse päästä esittämään poliiseille kysymyksiä. Tämä on Rimpiläisen mukaan hankalaa, sillä poliisia on nykyisin vaikea saada kiinni. Samassa artikkelissa poliisijohtaja Tomi Vuoren mukaan poliisilla olisi parannettavaa siinä, että tietoa tarvitsevat toimittajat saisivat paremmin taustatietoja tapauksesta, josta he poliisia lähestyvät. (Valkama 2020.) Rimpiläisen mukaan poliisin tulkinta myös julkisuuslaista on kyseenalainen. Julkisuuslaki on ollut voimassa 25 vuotta, mutta Rimpiläisen mukaan poliisin lakitulkintaan on tullut radikaaleja muutoksia viime vuosien aikana. Rimpiläisen mukaan esimerkiksi esitutkintapöytäkirjoja salataan

usein liikaa avoimen yhteiskunnan näkökulmasta. Artikkelissa poliisijohtaja Tomi Vuori ja oikeustoimittaja Tuomas Rimpiläinen toteavat, että poliisin ja median toiminta perustuu keskinäiseen luottamukseen, mutta osapuolten välillä vallitsee Suomessa ”viha-rakkaussuhde”. (Valkama 2020.)

Julkisuuslain julkisuusperiaatteen ensimmäisen momentin mukaan (1999) viranomaisen asiakirjat ovat julkisia, jollei Suomen laissa erikseen toisin säädetä. Lain tarkoitus on toteuttaa avoimuutta viranomaisten toiminnassa ja antaa yksilöille ja yhteiskunnalle mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä. Lain tarkoitus on myös antaa yksilöille mahdollisuus muodostaa vapaasti mielipiteensä ja vaikuttaa myös julkisen vallan käyttöön, ja myös valvoa omia oikeuksiaan ja etujaan. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 1999.) Rikosasioissa julkisuuslakia on sovellettava. Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirjan (2011, 25) mukaan tuomioistuimen oikeus määrätä asiakirjojen salassapidosta koskee pääasiassa kahta ryhmää: valtion ulkoista turvallisuutta tai Suomen kansainvälisiä suhteita käsitteleviä asioita tai henkilöön liittyviä arkaluontoisia tietoja kuten yksityiselämää, terveydentilaa tai rikoksen uhria käsitteleviä tietoja. (Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja 2011, 25.)

Poliisi ei myöskään saa lain mukaan aiheuttaa asianosaisille vahinkoa tai kärsimystä, ellei siihen ole painavaa syytä. Osallisia rikosasioissa ovat asianomistaja, eli epäillyn tai tuomitun rikoksen uhri, ja vastaaja eli epäillyn tai tuomitun rikoksen tekijä. Esitutkintalain säädöksen mukaan esitutkinnasta tiedottaessa ketään ei saa aiheuttomasti saattaa epäluulon alaiseksi eikä tarpeettomasti aiheuttaa kenellekään osapuolelle vahinkoa ja haittaa. (Esitutkintalaki 2011.) Salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tai sen sisälöstä saa lain mukaan antaa tiedon vain, jos laissa erikseen niin säädetään. Tapauksessa, jossa vain osa asiakirjasta on salassa pidettävää, tieto on annettava asiakirjan julkisesta osasta, jos se on mahdollista niin, ettei salassa pidettävä osa tule asiakirjan hakijan tietoon. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 1999.)

Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirjan (2011, 23–25) mukaan esimerkiksi esitutkintapöytäkirjat ovat usein salaisia niin pitkään, kunnes tapausta käsitellään oikeudessa, esitutkinta päätetään lopettaa tai syyttäjä tekee syyttämättäjättämispäätöksen.

Koska tutkinnanjohtajalla on vastuu viestinnästä esimerkiksi median suuntaan, hänen tulee arvioida, mitä voidaan kertoa julkisuuteen vaarantamatta esitutkintaa tai rikos epäillyn asianosaisia. Käsikirjan mukaan tutkinnanjohtaja voi arvioida tietojen kertomista pohtimalla esimerkiksi tapauksen yhteiskunnallista merkitystä, jos tietojen julkisuuden tuominen voi ehkäistä muita rikoksia, jos juttu liittyy laajempaan rikosilmiöön tai tapaus on esimerkiksi ennakkotapaukseen viittaava tai tietojen julkistamisella poliisi voi saada esimerkiksi arvokkaita yleisövihjeitä. (Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja 2011, 23–25.) Samaten julkisuuslain mukaan tutkinnanjohtaja voi antaa rikos tutkinnasta tietoja julkisuuteen, jos ne eivät vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan toteutumista, eivät aiheuta asianosaisille vahinkoa tai kärsimystä eivätkä estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain mukaan. (Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja 2011, 24.) Media sen sijaan haluaa ja tarvitsee usein tietonsa nopeasti ja käyttää tarvittaessa muita lähteitä, jos poliisilta ei saada haluttua informaatiota. Poliisi ei voi kieltää mediaa julkaisemasta itse hankkimiaan tietoja, ja jos tiedot tulevat joka tapauksessa julkisuuteen, tutkinnanjohtajan tulee harkita, antaako itse tietoja heti vai on kertomatta niitä. (Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja 2011, 25.)

Rikosuutisointi ja poliisin rikostutkinta ja siitä viestiminen ovat jatkuvassa liikkeessä toistensa kanssa. Rikosjournalismi on merkittävä osa myös suomalaista journalismin kenttää, mutta rikosuutisilla on tutkimusten mukaan myös syvällisempiä merkityksiä ja tehtäviä yhteiskunnassa, kuten arvoista ja normeista opettaminen ja rikollisuudesta ”varoittaminen”. Samaan aikaan uutiskilpailu kovenee, ja journalistiset mediat haluavat haalia itselleen mahdollisimman suuren yleisön. Poliisi ei voi tutkinnallisista tai lainmukaisista syistä aina kertoa tietojaan, mutta välillä rikosten tutkinnanjohtajat myös vaikenivat eivätkä vastaa esimerkiksi toimittajien puheluihin. Tällä on seurauksia journalismiin, sillä toimittajien tulisi päästä esittämään myös poliisille kysymyksiä itse tiedotteiden ulkopuolelta. Samanaikaisesti journalismi ei saa vaarantaa rikostutkintaa.

2.3 Rikostoimittajat ja rikospoliisit professionalismin edustajina

Tässä alaluvussa käsittelen professionalismin käsitettä toimittajan ja poliisin osalta. Esittelen tutkimusta perinteisestä *journalistin ideaalista, identiteetistä ja ideologiasta*. Toimittajat ja poliisit ovat merkittäviä yhteiskunnallisia toimijoita, jolloin ammatti-identiteettien ja ammatin vaikutuksia niin toisiinsa kuin yhteiskuntaan yleensä on hyvä pohtia. Sekä rikostoimittajat että rikospoliisit harjoittavat tarkkarajaisesti omaa professiotaan, mutta he joutuvat toimimaan yhdessä yhdistäen omat työtapansa ja ideologiansa, vaikka ne saattavat välillä kolahtaa yhteen. Suomessa tutkimusta rikostoimittajien ja poliisien suhteesta on verrattain vähän. Ulkomaalaista tutkimusta sen sijaan löytyy jonkun verran, mutta sekin on valitettavan vanhaa. Vaikka tutkimus on vanhaa, siinä on silti samoja perustavanlaatuisia periaatteita, jotka vaikuttaisivat pätevän edelleen. Rikostoimittajat ja poliisit ovat toimineet yhdessä vuosikymmenten ajan, joskin ympäristö ja työtavat ovat muuttuneet.

Tuntemamme journalistinen identiteetti ja ammatti on pitkälti syntynyt modernien läntisten demokraattisten yhteiskuntien syntyminen myötä. Amsterdamin yliopiston professori Mark Deuze avaa (2005, 442–444) sitä, miten journalistinen identiteetti rakentuu nopeasti muuttuvassa teknologian kehityksessä ja monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Hänen mukaansa journalismia voi ajatella globaalina ammatti-ideologiana. Journalismin mieltäminen ideologiaksi esimerkiksi vain yhteiskunnallisen rakenteen tai kirjallisuuden lajin sijaan tarkoittaa Deuzen mukaan ensisijaisesti sitä, että journalismia ymmärretään sen perusteella, miten toimittajat itse antavat merkityksen työlleen. Deuzen mukaan vuosikymmeniä kestäneessä journalismin tutkimuksessa on aina korostettu sitä, kuka on ”oikea” journalisti ja millainen journalismi on ”oikeaa journalismia”. Vaikka nämä arviot ja analyysit muuttuvat hienovaraisesti ajan myötä, ne Deuzen mukaan aina ylläpitävät vallitsevaa yhteiskunnallista käsitystä siitä, mitä journalismi on ja mitä sen pitäisi olla. (Deuze 2005, 442–444.)

Deuzen (2005, 446) mukaan journalismin tutkijoiden keskuudessa näyttää vallitsevan yksimielisyys siitä, mikä on tyypillistä journalismissa esiintyville enemmän tai vähemmän yleismaailmallisille yhtäläisyyksille. Yksimielisyys koskee myös journalistien yhteistä

ammatti-ideologiaa, mikä legitimoii journalistien aseman yhteiskunnassa ympäri maailman (Deuze 2005, 446). Deuze viittaa pitkäaikaisen ja arvostetun yhdysvaltaistoimittaja Bill Kovachin ja tutkija Tim Rosentielin vuoden 2001 tutkimukseen, jossa määriteltiin journalistiseen identiteettiin kuuluvia tekijöitä. Journalistin identiteettiin on nähty olevan julkisessa palveluksessa ja toimittajat on usein mielletty ”vallan vahtikoiriksi” ja aktiivisiksi tiedonhankkijoiksi ja -levittäjiksi. Journalismissa vallitsee myös objektiivisuuden ihanne, mikä tarkoittaa puolueettomuutta, neutraaliutta ja oikeudenmukaisuutta. Samaten journalistien tulisi olla autonomisia, vapaita ja riippumattomia toimijoita ja toimittajilla pitäisi olla vaistoa ajankohtaisuuteen, nopeuteen ja välittömyyteen. Kaikkeen tähän liittyvät myös journalismin eettiset käsitykset ja käsitykset legitimitetistä ja validiteetista. (Deuze 2005, 446–447.) Deuzen (2005, 447) mukaan journalismi luo jatkuvasti itseään uudelleen ja käy säännöllisesti samanlaisia keskusteluja esimerkiksi kaupallistumisesta, byrokratisoitumisesta, uusista mediateknologioista, yleisön tavoittelusta ja omistuksen keskittymisestä, joissa journalismin ideologisia arvoja voidaan käyttää ”suljetun ammattipiirin” ylläpitämiseksi ja näin ulkopuolisten voimien eli esimerkiksi vallankäyttäjien loitolla pitämiseksi. (Deuze 2005, 447.) Journalistit näkevät Deuzen (2005, 447) mukaan itsensä pitkälti julkisina yleisön palvelijoina. Toimittajat tuntevat tekevänsä työtään vallankäyttäjiiä valvoen yleisön hyväksi, jotka ”äänestävät lompakollaan” ostessaan tai tilatessaan juuri kyseisen sanomalehden. Tämä ajaa Deuzen mukaan journalisteja entistä enemmän aggressiivisempaan raportointityyliin. (Deuze 2005, 447.) Myös Maria-Kaisa Aulan (1991, 113) mukaan osa suomalaisista toimittajista alkoi rakentaa kärjekästä ja kriittistä ammatti-identiteettiä 1980-luvulta lähtien.

Rob C. Mawby toisti 2010-luvulla Steve Chibnallin rikosuutisointiin sekä rikostoimittajien ja poliisien välisiin suhteisiin keskittyvän laajan tutkimuksen, minkä toteuttamisen Chibnall aloitti jo 1970-luvulla. Mawby vertailee oman, vuosikymmeniä myöhemmän tutkimuksensa tuloksia Chibnallin löytämiin havaintoihin. Chibnall tutki 1970- ja 1980-luvuilla brittiläisten rikostoimittajien tiedon tuottamista ja poliisin ja tiedotusvälineiden välisen suhteiden kehittymistä ja tilaa. Chibnall tutki Mawbyn mukaan myös lakia, rikoksia ja järjestystä koskevien uutisten rakentamista. (Mawby 2010, 1061.) Mawbyn (2010, 1062–1064) tutkimukseen kerättiin aineistoa kvantitatiivisesti ja kvalitatiivisesti

kysely- ja haastattelumetodein brittiläisiltä rikostoimittajilta. Tutkimuksessa kerättiin aineistoa myös poliisiviranomaisten viestintäosastoja haastatteleamalla sekä laajemmalla, Ison-Britannian, Walesin ja Skotlannin poliisivoimia koskevalla kyselytutkimuksella. (Mawby 2010, 1062–1064.)

Mawbyn (2010, 1062) mukaan Chibnall luonnehti 1970- ja 1980-luvuilla rikostoimittajia erityislaatuiseksi eliitiksi, joka oli osittain soluttautunut poliisiin suljettuun maailmaan. Rikostoimittajat kokivat tuolloin ongelmia työssään kolmesta eri syystä. Toimittajat kokivat työpaineita uusien, radikaalisti toimivien toimittajien aiheuttamien ongelmien vuoksi. Heillä oli vaikeuksia myös vuoden 1973 lainsäädännön vuoksi, mikä uhkasi toimittajien mahdollisuuksia päästä käsiksi poliisin virallisiin asiakirjoihin ja lähteisiin. Myös uudet media-alustat aiheuttivat päänvaivaa, sillä ne kilpailivat sanomalehtien ja niiden tulonlähteiden kanssa. (Mawby 2010, 1062.) Ongelmat kuulostavat hyvin samankaltaisilta, mistä rikostoimittajat ja toimittajat yleensä ovat kertoneet kärsivänsä myös nykyään, kuten esimerkiksi Oikeustoimittajat ry:n kantelu Julkisuuskäsikirjasta ja kokemukset julkisuuslain tiukasta tulkinnasta (esim. Valkama 2020) ovat osoittaneet. Mawbyn (2010, 1062) mukaan Chibnall määritteli, että brittiläisten rikostoimittajien ja poliisin suhde oli hyödyllinen molemmille osapuolille, mutta epäsymmetrinen poliisin eduksi. Epäsymmetrisyys johtui siitä, että poliisiviranomaiset toimivat portinvartijoina toimittajien tarvitsemalle informaatiolle. (Mawby 2010, 1062.)

Chibnallin löydös poliisin ja rikostoimittajien valtasuhteen epätasapainoisuudesta piti edelleen Mawbyn tutkimuksessa paikkansa (2010, 1065–1066). Myös yhdysvaltalaisen kriminologian professori Steven Chermakin lähes 30 vuoden takaiset havainnot vuonna 1995 julkaistussa tutkimuksessa ovat linjassa Chibnallin ja Mawbyn löydöksiin. Chermakin mukaan (1995, 26–28) poliisin osallistuminen uutisprosessiin vaikuttaa tiedotusvälineisiin ja median tekemiin valintoihin. Poliisi voi esimerkiksi jättää joitain asiakirjoja julkaisematta, ja Chermakin mukaan poliisi edistää myös aktiivisesti omia etujaan yrittämällä vaikuttaa joidenkin tapausten esitystapaan mediassa. Kun toimituksessa päätehtään jonkin rikostapauksen olevan uutisarvoinen, poliisilla on tärkeä rooli toimittajien

uutisten tuottamisessa, sillä poliisi päättää antamissaan tiedoissa, mitä pääsee julkisuuteen. (Chermak 1995, 26–28.)

Poliisi on kohentanut viestintäosastojaan, mutta myös mediassa on tapahtunut Mawbyn mukaan (2010, 1065–1066) sellaisia muutoksia, jotka ovat heikentäneet rikostoimittajien mahdollisuuksia toimia työssään ensisijaisina rikosuutisten välittäjinä ja pitää samalla poliisia tilivelvollisena. Mawbyn mukaan tämä liittyy muun muassa saksalaisen filosofi Jürgen Habermasin julkisuusteoriaan. Sen mukaan eri eturyhmät käyttävät resurssejaan ja kehittyviä mediamuotoja organisatoriseen hyötyyn ja harjoittavat viestinnän vääristämistä mielipiteiden hallitsemiseksi. (Mawby 2010, 1065–1066.) Ilmiö liittyy myös internetin ja sosiaalisen median aikakauteen, sillä esimerkiksi tiedon, valheellisen tai totuudenmukaisen, tuottaminen, levittäminen ja tiedon kulkeutuminen ovat perustavanlaatuisesti muuttuneet. Mawbyn (2010, 1065–1067) mukaan internetin aikakausi on muuttanut toimittajien työtä. Kun ennen tietoa hankkivat pääasiassa journalistit, nykyään tavalliset ihmiset lähettävät ja jakavat kuvia ja videomateriaalia esimerkiksi toimituksiin. (Mawby 2010, 1065–1067.) Erään Mawbyn tutkimukseen (2010, 1065–1067) osallistuneen brittitabloidin toimittajan mukaan toimitusten täytyy olla valmiudessa olemaan kilpailijoita nopeampi 24 tuntia vuorokaudessa. Ennen jatkuvaa verkkouutisoinnin virtaa toimittaja saattoi käyttää jopa kuusi viikkoa laajan rikosuutisen taustatutkimukseen, mutta 2010-luvulla tilanne journalismin kentällä oli muuttunut radikaalisti. (Mawby 2010, 1065–1067.) Tieto rikoksista kiirii nopeasti kansalaisille verkkouutisten muodossa, mutta myös kansalaisten sosiaalisen median julkaisujen ja keskustelupalstojen kautta. Rikostutkinnasta voi nykyään tulla julkista hyvin nopeasti, kun ennen on täytynyt usein odottaa seuraavan päivän lehden ilmestymistä. Mawbyn (2010, 1060) mukaan nopeasti muuttuvassa maailmassa poliisin ja uutismedian välinen suhde ja toiminta ovat edelleen olennaisia yhteiskunnan koneistossa, jossa poliisiviranomaiset viestivät kansalaisille. Rikosjournalismi vaikuttaa siihen, miten rikosuutisia valitaan ja esitetään, ja journalismi on tärkeä alusta, jolla poliisin vastuuvollisuuksista voidaan keskustella ja niitä arvioida. (Mawby 2010, 1060.)

Chermakin mukaan (1995, 21) poliisi myös käyttää uutisointiin liittyen tietoista strategiaa saadakseen yleisen ja poliittisen mielipiteen yhteneväksi poliisin suosiman reaktion kanssa. Heidän ensisijainen strategiansa on valvoa poliisin esittämistä uutismedioissa. Chermakin mukaan jo vuonna 1995 toimittajat olivat vahvasti riippuvaisia poliisista ja heidän tarjoamistaan tiedoista, jolloin poliisilla on käytettävissään valtaa siihen, miten uutismedia esimerkiksi poliisin esittää. Tämä voi Chermakin mukaan vääristää rikollisuudesta uutisointia. Chermakin artikkelin mukaan poliisi hyödyntää paljonkin epäsymmetristä suhdetta median ja toimittajien kanssa. Poliisin mahdollisuuksia ”valvoa” uutissisältöä rajoittavat kuitenkin tiedotusvälineiden omat formaatit, toimintalogiikka ja artikkeleiden editointi. (Chermak 1995, 21–24.) Toimittajalla on myös muita tiedonlähteitä, jotka voivat joissain tapauksissa kiilata poliisin vaikenemisen ohi. Esimerkiksi rikoksen uhrin, omaisen tai jollain tapaa todistetun silminnäkijän tavoittaminen on usein tarpeeksi vahvistettu tietolähde, joskin heidän tavoittelemisessaan ja heidän antamiensa tietojen julkaisussa on käytettävä syvää eettistä ja moraalista pohdintaa sekä harkintaa.

Mäkipään ja Mörän tutkimuksen (2015, 217–220) mukaan sivullisten näkeminen eräänlaisina ”henkirikoksen uhreina” oli selvä kehityssuunta *Ilta-Sanomien* henkirikosuutisoinnissa vuosina 1993–2000. Uutiset rakennettiin ennen tätä pitkälti viranomaislausuntojen perusteella, mutta erityisesti vuonna 2000 tavallisten ihmisten rooli kommenttien antajina ja rikosten kokijoina kasvoi merkittävästi. Tavallisille ihmisille ja heidän puheilleen annettiin tilaa, vapauksia ja valtaa siihen, mistä henkirikoksessa oli kyse ja millaisia merkityksiä rikos sisälsi ja aiheutti. Taustalla oli Mäkipään ja Mörän mukaan kaupallinen motiivi ja journalismin suurempi muutos, jonka piirteisiin kuuluu se, että asioita käsitellään enemmän yksittäisten ja tavallisten henkilöiden kautta, ja kovien faktojen kanssa oleelliseksi nousevat subjektiiviset kokemukset ja tunteet. (Mäkipää ja Mörä 2015, 217–220.) Viralliset tiedot ovat poliisilla ja vaikka toimittaja saa vinkkejä, usein niitä pitää vähintään yrittää vahvistaa poliisilta. Mikäli se ei onnistu, artikkeleissa on tuotava ilmi, ettei tietoja ole voitu vahvistaa. Muiden kuin virallisten lähteiden hyödyntämiseen on näin ollen käytettävä erityisen vakaata harkintaa tietojen todenperäisyyden epävarmuuden vuoksi.

Chermakin (1995) mukaan poliisi voi olla varautunut vastatessaan toimittajan kysymyksiin, sillä hänen mukaansa poliisilähteet saattavat pelätä, että heidän kommenttinsa irrotetaan kontekstista ja esitettäisiin vääristyneinä. (Chermak 1995, 26–28.) Poliisilähteet ovat kuitenkin toimittajille helpommin saatavilla kuin esimerkiksi rikoksen uhrin, omaiset tai syytetyt. Poliisilähteiden käyttö antaa Chermakin mukaan toimittajille mahdollisuuden tuottaa artikkeleita mahdollisimman vähällä vaivalla tai vähin häiriötekijöin. Chermakin tutkimuksessa poliisilähteet dominoivat rikosuutisten lähteissä, sillä heiltä saa tiedon siitä, mitä tapahtui, ketkä olivat osallisina ja mikä on tutkinnan tilanne. (Chermak 1995, 29–30.)

Mawby (2010, 1065–1066) havaitsi tutkimuksessaan poliisin ja median osalta myös kaksi tärkeää ja korostunutta teemaa: jatkuvan ammattimaistumisen, eli professionalismin, ja poliisin viestintäosastojen kehittyvän ja laajemman roolin. Mawbyn mukaan poliisin viestintäosastot kehitettiin alun perin journalisteja varten, mutta 2010-luvulla Britannian poliisin viestintään palkattiin viestinnän ammattilaisia, joilla on ollut valtavasti myös muita työtehtäviä. Viestintäosaston tehtäviin kuuluvat ulkoisen tiedottamisen ja toimittajien kanssa toimimisen lisäksi muun muassa sisäinen viestintä, mediakoulutusten antaminen, poliisiviranomaisten suorien viestintätoimien helpottaminen, mediastrategian laatiminen merkittäviä tapauksia ja tilanteita varten sekä kampanjoiden markkinointi. Ammattimaisesta viestintäosastosta on Mawbyn mukaan tullut tärkeä ja pysyvä osa Britannian poliisivoimia. (Mawby 2010, 1065–1066.) Mawbyn (2010) tutkimukseen osallistuneen brittitoimittajan mukaan 2010-luvulla töissä olleet rikostoimittajat eivät enää lähteneet rikoksesta kuultuaan kentälle tutkimaan ja tapaamaan ihmisiä tai esimerkiksi rikospoliiseja ja tutkijoita, vaan odottivat toimituksissa poliisin tiedotteita. Tutkimukseen haastatellun toimittajan mukaan rikosjournalistilla pitäisi olla enemmän lähteitä kuin valmiina tulevat viranomaistiedotteet. (Mawby 2010, 1065–1067.)

Mawbyn (2010, 1067) mukaan jo Chibnallin tekemissä tutkimuksissa toimittajat kertoivat, että korkeimmilta poliisiviranomaisilta oli vaikeaa saada tietoa tai niitä ei toimitettu ajoissa. Mawbyn mukaan poliisin viestintäosasto on edelleen virallinen kanava, jonka

kautta brittiläiset tiedotusvälineet saavat tietonsa. (Mawby 2010, 1067.) Poliisi myös pitää tietoja itsellään. Salaamisen liittyy niin Britanniassa kuin Suomessakin rikostutkintaan liittyvät perusteet. (Mawby 2010, 1067–1068.) Tutkimuksellisen salaamisen lisäksi Mawby huomauttaa, että kyseessä saattaa olla myös poliisin kykenemättömyys tunnistaa uutisarvoisia rikostapauksia. Tämä aiheuttaa Mawbyn mukaan jännitteitä poliisien ja toimittajien välille, sillä heillä on erilaiset käsitykset uutisarvoisesta asiasta. Tämän vuoksi poliisilla on viestintäosasto, joka Mawbyn tutkimustulosten mukaan toimii usein muurina, jonka läpi tietoa ei saa. (Mawby 2010, 1069–1070.)

Mawbyn (2010, 1070) mukaan 2010-luvun tilanne korostaa rikostoimittajan professionalismin tärkeyttä. Poliisitoiminnan ymmärtäminen ja suhteiden luominen lähteisiin, jotka eivät kuulu virallisiin viestintäkanaviin, ovat olennainen osa rikostoimittajan työtä. Mawbyn mukaan suhteiden luomisen osaaminen korostuu nykyään erityisesti siksi, että nuoriin poliisiryhmiiin on entistä vaikeampaa luoda luottamuksellista suhdetta. He ovat haastateltujen toimittajien mukaan epäluuloisia mediaa ja tiedotusvälineitä kohtaan. (Mawby 2010, 1070.) Luottamuksellinen suhde sisältää Mawbyn (2010, 1071–1072) mukaan myös miinoja. Rikostoimittajan täytyy pysyä objektiivisena ja kriittisenä sekä muistaa pitää poliisia tilivelvollisena samalla, kun poliisiviranomaisiin pitäisi olla hyvät suhteet. Toinen ongelma piilee Mawbyn mukaan siinä, missä määrin toimittajan pitää ja hän voi suojella poliisilähdettään. Pahimmillaan luottamuksen menettäminen johtaa siihen, ettei viranomainen kerro tietoaan lainkaan. (Mawby 2010, 1071–1072.)

Toimittajat ja poliisit ovat jatkuvassa yhteistyössä keskenään, mutta molemmat harjoittavat samalla tiukkarajaisia professioitaan, jotka eivät aina solju yhteen. Molemmat ovat ikään kuin kansalaisten palvelijoita ja erityisesti toimittajien kohdalla kyseinen ideologia on vahva. Suhde journalistien ja poliisin välillä on myös koukeroinen erityisesti tiedonhankinnan näkökulmasta. Esittelemissäni tutkimuksissa on havaittu pitkällä aikavälillä, että tietoa on vaikea saada ja poliisilla on omat strategiansa tiedottamiseensa. Samanaikaisesti työsuhde toimittajan ja poliisin välillä tulisi olla luottamuksellinen, mutta erityisesti nuoremmissa poliisivoimissa on luottamuspulaa mediaa kohtaan. Uutisointi onkin siirtynyt vuosikymmenien kuluessa entistä enemmän rikoksen kokijoiden, uhrien tai

sivullisten subjektiivisten kokemusten kerronnaksi. Myös uutisoinnin nopeutuminen on vaikuttanut merkittävästi siihen, kuinka rikostoimittajat eivät pääasiassa lähde enää itse tutkimaan kentälle, vaan odottavat poliisin valmiita tiedotteita.

2.4 Myös poliisi osaa pelata mediapeliä

Poliisilla on mahdollisuus vaikuttaa, mitä se medialle kertoo ja näin ollen vähintään epäsuorasti käyttää valtaansa siihen, mitä julkisuuteen päätyy ja mitä ei. Rikostapauksen tutkinnanjohtajalla on myös valtaa päättää asiakirjojen salaamisesta, mikä toimittajakunnan näkökulmasta on viime vuosina tiukentunut. Poliisilla on usein rikostoimittajan tarvitsema informaatio, ja näin ollen poliisin ja toimittajan suhde on epäsymmetrinen, kuten myös edellä avatuissa ulkomaalaisissa tutkimuksissa on saatu selville. Myös poliisia sitoo laki ja poliisi käyttää erilaisia keinoja oman tutkintansa ja rikoksen uhrien turvaamiseksi. Poliisilla on silti mahdollisuus pelata ”mediapeliä” aivan kuten millä tahansa muulla instituutiolla, virkahenkilöllä tai vallankäyttäjällä. Toimittajan tehtävä on vastata peliin eli pyrkiä hankkimaan tietoa laillisin keinoin ja tekemään toimitustyötä mahdollisimman kattavasti ja objektiivisesti. Pohdin tässä alaluvussa myös yleisesti eri vallankäyttäjien tarkoituksenmukaista vaikuttamista journalismiin yleisellä tasolla.

Poliisikaan ei ole kaikessa nykyaikaisessa tiedon liikkumisessa keskiössä, sillä Sitran tutkija Hannu-Pekka Ikäheimon ja projektijohtaja Jukka Vahdin mukaan (2021, 3–10) kansalaisten vaikuttaminen journalismin sisältöön kuin myös yleensä tiedon, joko totuudenmukaisen tai valheellisen, leviäminen eri verkostojen kautta on muuttunut merkittävästi 2010-luvulla teknologisen kehityksen myötä ja sosiaalisen median aikakaudella (Ikäheimo ja Vahti 2021, 3–10). Uutisvinkit toimituksiin tavallisilta ihmisiltä ovat kullannarvoisia ja niitä tulee paljon, ja erilaiset silminnäkökertomukset ja -havainnot hyödyttävät mediaa, mikäli poliisi päättää pysyvänsä hiljaa. Tämä ei toisaalta ole uutta, sillä kautta historian toimittajat ovat lähteneet rikospaikoille ja saaneet kommentteja ympäröiviltä ihmisiltä, mutta nyt volyyymi on kasvanut ja kanavat muuttuneet.

Valta-asema mahdollistaa paremman pyrkimyksen vaikuttaa journalismiin. Yleisesti suomalaiset journalistit ovat kokeneet olevansa suhteellisen itsenäisiä suhteessa muihin

yhteiskunnallisiin, etenkin institutionaalisiin toimijoihin (Pöyhtäri ym. 2014, 26). Tampereen yliopiston tutkijatohtori Ilmari Hiltunen tutki (2020) suomalaisten journalistien kokemaa ulkoista vaikuttamista. Hiltunen havaitsi, että suomalaiset toimittajat kohtaavat työssään erilaisia ja voimakkuudeltaan vaihtelevia ulkoisen vaikuttamisen keinoja ja yrityksiä myös Suomen kaltaisessa korkean sananvapauden maassa. Hänen mukaansa ulkoisella vaikuttamisella voi olla suoria ja epäsuoria vaikutuksia journalismiin ja sen autonomiaan. (Hiltunen 2020, 181–199.)

Hiltunen kertoo tutkimuksessaan (2020, 177), että ulkoiseksi vaikuttamiseksi määritellään sellaiset aktiiviset menetelmät, joilla ulkopuoliset yrittävät puuttua journalismin autonomiaan ja vaikuttamaan toimittajiin. Hiltunen kirjoittaa (2020, 178), että journalismiin vaikuttaminen antaa tätä yrittäville etuja, joita he eivät välttämättä pystyisi saavuttamaan muilla julkisuuden hallinnan menetelmillä tai keinoilla. Journalismin ulkopuolisilla toimijoilla on monia syitä pyrkiä puuttumaan journalistien työhön ja journalistiseen sisältöön. Usein he saattavat haluta estää itseään koskevan negatiivisen julkisuuden ja mainehaitan. (Hiltunen 2020, 178.) Hiltunen viittaa artikkelissaan (2020, 179) tiedotusopin professori Heikki Luostarisen vuonna 1994 julkaistuun väitöskirjaan, jossa Luostarinen jakaa vaikuttamisen keinot muutamaaan ryhmään: painostaviin, rajoittaviin ja suostutteleviin menetelmiin. Painostavissa keinoissa käytetään fyysistä, taloudellista, poliittista ja ammatillista painostamista. Niillä on tarkoitus suoraan tai erilaisilla sanktioilla vaikuttaa journalistiseen sisältöön. Rajoittavia menetelmiä ovat toimenpiteet, jotka rajoittavat tiedon saamista ja kaventavat journalismin editointivaltaa. Nämä tarkoittavat esimerkiksi tarkkojen ehtojen asettamista sille, voiko tietoa saada tai voiko jotain henkilöä haastatella ja miten haastattelu pitäisi tehdä. Suostuttelevissa menetelmissä toimittajaa kohtaan käytetään henkilökohtaisia suhteita, hänelle tarjotaan taloudellisia etuja ja lahjoja. (Hiltunen 2020, 179.)

Hiltunen sai selville, että ulkoista vaikuttamista tapahtuu usein lähteiden, kohteiden tai yleisön taholta. Hiltunen luokitteli ulkoisen vaikuttamisen keinot kolmeen ryhmään: tiedonsaannin ja haastattelujen kontrollointi, julkisten tietojen saamisen tahallinen vaikeuttaminen tai estäminen ja vaatimukset ennakkotarkastustilanteissa, eli silloin, kun

haastateltava haluaa ennen artikkelin julkaisua tarkistaa sitaattinsa. (Hiltunen 2020, 184–185.) Erityisesti keinot, joissa julkisten tietojen saamista tahallisesti vaikeutetaan tai estetään, liittyvät tähän tutkielmaan. Keinolla tarkoitetaan sitä, kun tietojen hallitsija kieltäytyy julkisten tietojen luovuttamisesta tai salaa perusteettomasti julkisia asiakirjoja (Hiltunen 2020, 185). Keinoihin liittyvät myös huomattavien korkeiden maksujen vaatiminen aineistoista. Vaikuttajan tavoitteiksi Hiltunen määrittelee tietojen julkisen käsittelyn estämisen tai niiden julkisuuteen päätyksen viivästyttämisen. Journalismin vastakeinoiksi tilanteessa Hiltunen määrittelee julkisuuslain tuntemisen ja siihen vetoamisen, valmiuden valittaa päätöksistä oikeusteitse ja tietojen hankkiminen muista lähteistä tai vaihtoehtoisista kanavista esimerkiksi tietovuotoina. (Hiltunen 2020, 185.)

Hiltusen tutkimukseen (2020, 186) osallistuneiden journalistien mukaan keinoa käytettiin viranomaisten toimesta silloin, kun käsiteltävä asia oli esimerkiksi viranomaisen, kaupungin tai kunnan näkökulmasta kiusallinen tai negatiivinen. Jos tietoja ja asiakirjoja jouduttiin hakemaan hallinto-oikeuden avulla, prosessi saattoi kestää vuosia, jolloin asian ajankohtainen käsittely journalismissa estyi. (Hiltunen 2020, 186.) Tutkimukseen haastateltujen toimittajien mukaan julkisuuslain noudattamatta jättämisestä ei käytännössä aiheudu viranomaiselle sanktioita, mikä aiheuttaa taas sen, että viranomaisten ei tarvitse suuremmin pelätä sitä. Tutkimuksen toimittajien mukaan asiakirjoja saatettiin salata ”varmuuden vuoksi”, kun viranomaiset halusivat ”turvata selustansa”. (Hiltunen 2020, 186.)

Suomen poliisin viestintä on poliisihallituksen viestintäryhmän strategiajulkaisun mukaan (2015) strategisen johtamisen väline ja luonnollinen osa johtamista. Sillä pyritään vaikuttamaan vastaanottajan tietoihin, mielipiteisiin ja asenteisiin sekä käyttäytymiseen. (Poliisihallitus 2015, 10.) Vuonna 2014 poliisi teetti kyselytutkimuksen median edustajille, joiden mukaan toimittajien tiedonlähteinä parhaiten toimivat sähköposti, joukkoviestimet ja tiedotteet. Poliisin verkkosivuilta haettiin eniten uutisaineistoja ja yhteystietoja. Kyselyn tulosten mukaan kriisitilanteessa tiedon nähtiin olevan luotettavaa ja viestinnän sävy tilanteeseen sopivaa. Sen sijaan tutkimuksessa havaittiin, että median mielestä tietoa ei ole ollut helposti saatavilla. (Poliisihallitus 2015, 28.)

Tutkimusraportissa kerrotaan, että vuoden 2010 mediabarometrissa poliisin päivittäisviestintää kiitettiin, mutta siihen toivottiin myös lisää avoimuutta, aloitteellisuutta ja nopeutta. Alueelliset erot palautteen osalta olivat raportin mukaan myös suuria. Yleisesti ottaen tuolloin toimittajat kiinnittivät huomiota muun muassa tiedotteiden sisällön selkeyteen ja informatiivisuuteen. (Poliisihallitus 2015, 28–29.) Poliisihallituksen raportissa huomioitiin myös toimintaympäristön muutos median osalta. Uutiskilpailu on koventunut jatkuvasti ja tiedon leviämiseen vaikuttavat myös tavan kansalaiset, teknologia ja esimerkiksi sen mahdollistamat kuvausmahdollisuudet. Raportin mukaan kehityksen ja muutosten myötä media- ja viestintäosaamisen tarve poliisissa on kasvanut ja poliisilta edellytetään nopeaa reagointia ja tehokasta viestinnän organisointia. (Poliisihallitus 2015, 29.)

Viestintä ja tiedon kulkeminen eivät aina kohtaa tai tiedon ei anneta liikkua. Steven Chermakin (1995, 31) mukaan toimittajat joutuvatkin käyttämään erilaisia keinoja saadaakseen uutisen kasaan. Hän esittelee tapauksen, jossa toimittaja käytti uutisessaan lähteenä anonymisti vain lähdekuvausta ”poliisin mukaan”. Kyseessä oli useiden raiskaustapausten rikoskokonaisuus tietyssä naapurustossa. Poliisipäällikkö ja viestintäyhteyshenkilö eivät halunneet antaa toimittajalle virallisia kommentteja tilanteesta, jotta eivät pelästyttäisi naapurustossa asuvia ihmisiä. He kertoivat toimittajalle, että raiskaukset eivät liittyneet toisiinsa. Toimittaja kirjoitti silti jutun, sillä hän sai vakuutettua ylikons-taapelin kommentoimaan epävirallisesti alueen vaarallisuutta nimettömänä. Tämän vuoksi toimittaja kirjoitti artikkeliin lähteeksi esimerkiksi ”poliisilähteiden mukaan”. (Chermak 1995, 31.) Tämä on myös yleinen käytäntö edelleen esimerkiksi suomalaisessa rikosjournalismissa.

Chermakin (1995, 33) mukaan poliisin esittäminen mediassa on lopulta yhteispeliä toimittajien kanssa. Poliisi kehystää kertomiaan rikostapauksia tavalla, joka vahvistaa poliisin asemaa rikollisuuden torjuntaelimenä. Prosessi hyödyttää Chermakin mukaan myös uutismediaa, sillä media voi tyydyttää yleisön tarpeen saada tietää rikoksesta lisää samalla, kun media joutuu käyttämään rajallisia resurssejaan. Tämä molempia osapuolia hyödyttävä suhde määrittää, miten poliisi esitetään uutisissa. Pysyvä suhde poliisin ja

median välillä takaa sen, että poliisi esiintyy rikosuutisoinnissa säännöllisesti. (Chermak 1995, 33.) Poliisin on kuitenkin myös pelattava toiseen suuntaan, sillä se haluaa taistella rikollisuutta vastaan, ja siinä apuna toimii media. Joskus poliisi tarvitsee apua esimerkiksi yleisövihjeisiin liittyen, ja uutisoinnin kautta rikos saadaan esiteltyä ja jotain tietävät ihmiset mahdollisesti liikkeelle antamaan uusia johtolankoja. (Chermak 1995, 35.) Poliisin toiminta vaikuttaa Chermakin (1995, 36) mukaan oleellisesti myös toimittajan käytännön työhön. Jos suhde poliisiin rapautuu, poliisi voi kieltäytyä antamasta tietoja medialle. Chermak esittää tutkimukseensa perustuvan väitteen, jonka mukaan toimittajat katsoisivat poliisin kyseenalaistakin toimintaa välillä läpi sormien saadakseen tarvittavia tietoja. (Chermak 1995, 36.) Tähän liittyy paljon eettisiä kysymyksiä, joita käsittelem enemmän seuraavassa alaluvussa.

Kunelius, Noppari ja Reunanen (2012, 200) analysoivat uutisia ja artikkeleita, joita Helsingin huumeepoliisin virkarikosepäilyistä 2010-luvun taitteessa tehtiin. Tutkimus kuvaa hyvin poliisin joko tietoista tai tiedostamatonta mediapeliä. Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen mukaan uutisointi antoi poliisin virkarikosepäilyistä ja toimijoiden välisistä suhteista sumean kuvan. Lukijan kannalta oli kuitenkin positiivista, että toimittajat kirjoittivat tapauksesta taustoittavia huhuja ja spekulatioita auki. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 200.) Kuten edellä on kerrottu, Aarnion aktiivinen esiintyminen julkisuudessa oli Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 206) mielestä poikkeuksellista. Tiedottaminen medialle kuuluu Suomen poliisin työhön, mutta yleensä julkiset esiintymiset ovat Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen mukaan liittyneet tutkittuihin tapauksiin, selvitettyihin rikoksiin tai yleisempiin poliisin toimenkuvaa kertoviin asioihin. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 206.) Tutkimuksen mukaan kyse oli maineen puhdistamisesta. Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 207) mukaan Helsingin huumeepoliisi myös koki, etteivät he saaneet tukea muilta viranomaisilta, joten aktiivinen tiedottaminen ja julkisuudessa esiintyminen oli tarkoitettu jonkinasteiseksi vastaiskuksi, ja julkisuus oli Helsingin huumeepoliisille merkittävä resurssi. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 207.) Media sai myös kritiikkiä siitä, että sen väitettiin luovan aluksi Jari Aarniosta eräänlaista sankaria, mutta Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen mukaan myös

ymmärrettiin, että kyse on perinteisestä median toimintalogiikasta, johon sankaritarinat usein kuuluvat. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 208.)

Eräät Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2012, 209–211) haastattelemat poliisit kuvailivat vyyhtiä ”julkiseksi peliksi”, jossa kyse oli Keskusrikospoliisin ja Helsingin huume- poliisin sisäisestä taistelusta, poliisihallinnon rakenneuudistuksesta ja siihen liittyvästä poliisin sisäisestä resurssikamppailusta, jota käytiin julkisuudessa ja sen avulla. Haastattelujen joukossa oli kuitenkin myös sellaisia poliiseja, joiden mielestä mediapeli ja esimerkiksi tietovuodot vaikeuttivat ja pitkittivät asian hoitamista merkittävästi, ja samalla toiminta tulehdutti työilmapiiriä ja henkilökohtaisia ihmissuhteita. Poliisit antoivat kritiikkiä myös medialle sen omasta pelistä. Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen mukaan valtamedian katsottiin tietoisesti tuottaneen eräänlaista speaktaakkelia kärjistämällä ja dramatisoimalla asiaa runsaasti. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 209–211.) Kunelius, Noppari ja Reunanen toteavat (2012, 214) yhteenvetona, että Helsingin huume- poliisin virkarikosvyyhdissä julkisuus toimi etenkin epäiltyjen poliisien ja koko yksikön resurssina sellaisessa tilanteessa, jossa koettiin, ettei muuta vaikuttamisen kanavaa ollut olemassa. Media toimi siis pelikenttänä kaikille osapuolille, ja mediaan vuodettiin tarkoitushakuisesti tapaukseen liittyvää tietoa, mikä lisäsi pelaamista entisestään. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2012, 214.)

Poliisi osaa myös pelata tilanteita median kanssa omien etujensa mukaisesti, vaikka se ohjeistustensa mukaan pyrkiikin tasapuoliseen, tehokkaaseen ja kattavaan viestintään. Ilmari Hiltunen (2020) havaitsi laajassa tutkimuksessaan, että myös suomalaiset journalistit joutuvat paikoitellen viranomaisten vaikuttamisyritysten kohteeksi, vaikka elämme hyvin korkean sananvapauden maassa. Vaikka suoranaisesti Suomen poliisi ei yrittäisi tietoisesti vaikuttaa journalismin sisältöön, monet Hiltusen esittämät esimerkit osuivat monien toimittajien kokemuksiin siitä, että viranomaisten toiminta vaikuttaa jollain tapaa uutisointiin. Esimerkiksi kieltäytyminen tietojen tai asiakirjojen luovuttamisesta ei välttämättä tunnu aina tarkoituksenmukaiselta, jolloin tietopyyntöä on jouduttu viemään eteenpäin oikeudellisesti. Tämä kuitenkin vie jopa vuosia, jolloin asian käsittely ja mahdollinen oikeuden saaminen on tahmeaa ja vaikeaa. Poliisin mediapelin

esimerkkeinä voidaan pitää esimerkiksi strategista tiedottamista ja viestintää, tietovuotoja ja tapausesimerkinä poikkeuksellisia piirteitä sisältäneessä Helsingin huumeepoliisin virkarikosvyyhdyssä.

2.5 Rikosjournalismin ja poliisin toiminnan eettiset kysymykset

Rikosuutisointiin liittyy paljon eettisiä näkökulmia ja moraalisia pohdintoja, sillä usein rikosuutisissa käsitellään myös ihmisille ja varsinkin rikoksen uhreille arkoja ja traumaattisia asioita. Uutisoinnissa on oltava tarkkana myös esimerkiksi oikeusturvan, yksityisyydensuojan ja lain suhteen. Myös poliisin toimintaa median kanssa on tärkeää tarkastella eettisesti.

Eettistä pohdintaa vaativat muuttuneet tavat tehdä rikosjournalismia. Mäkipää ja Mörä (2015, 210) viittaavat sosiologi Stuart Hallin ja hänen tutkimusryhmänsä tutkimukseen (1978), jonka mukaan rikosuutisiin päätyvät lähinnä tapaukset, jotka keskeyttävät yhteiskuntarauhan. Rikollisten leimaaminen ja rankaiseminen osoittavat Hallin mukaan yhteiskunnan symboliset arvorajat. (Mäkipää ja Mörä 2015, 210.) Mäkipään ja Mörän tutkimuksessa (2015) havaittiin, että myös rikosjournalismi on henkilöitynyt ja muun muassa iltapäivälehdet myyvät dramatisoinnilla. Mäkipää ja Mörä toteavat, että rikosuutiset ja erityisesti henkirikoksiin keskittyvä uutisointi oli *Iltä-Sanomissa* keskeistä aineistoa. Rikokset olivat vuonna 2002 toiseksi yleisin lööpin aihe julkisuuden henkilöistä kertovien artikkeleiden jälkeen, ja rikoslööpeistä 42 prosenttia liittyi henkirikoksiin. Mäkipään ja Mörän (2015, 209–213) mukaan tutkimusten mukaan se, kuinka paljon ihminen pelkää rikoksia näyttäisi olevan myös yhteydessä siihen, kuinka paljon hän lukee sanomalehtiä ja uutisia. On havaittu, että erityisesti tabloidimaisia lehtiä lukevat pelkäävät rikoksen uhriksi joutumista enemmän kuin muunlaisten journalististen lehtien lukijat. Median tapa uutisoida suurella volyyymilla esimerkiksi harvinaisista väkivaltarikoksista voi vaikuttaa yleisön kokemaan pelkoon heidän omasta turvallisuudestaan. Oikeuslaitos pyrkii korostamaan totuutta ja faktoja, kun media pyrkii tuottamaan yleisöään viihdyttäviä tarinoita. (Mäkipää ja Mörä 2015, 209–213.)

Tätä näkökulmaa tulee pohtia eettisestä näkökulmasta. Vaikka uutisointipäätökseen liittyy paljon tekijöitä, on pohdittava, onko uutisoimisen tapa ja volyyymi koskien esimerkiksi murhaa eettinen, ja millaisia vaikutuksia uutisoinnin tavalla voi olla yleisöön ja yhteiskuntaan. Näitä asioita pohditaan toimituksissa varsin vähän, vaikkakin esimerkiksi väkivallalla mässäilyyn ja esimerkiksi väkivaltarikoksen tekotavan kuvailuun kiinnitetään oman kokemuksen perusteella huomiota juttutasolla, ja graafista sisältöä pyritään rajaamaan ja siitä kirjoittamaan ympäröivästä lukijan suojelemiseksi.

Rikosuutisoinnin myötä yhteiskunnallisissa tutkimuksissa on Mäkipään ja Mörän mukaan (2015, 208–209) myös pohdittu, aiheuttaako rikollisuuden julkisuus vaikutuksia kriminaalipolitiikkaan, kuten vaatimukseen kovemmista rangaistuksista. Toisaalta media päästää rikollisuuden ja joskus myös rikollisia ja sen uhreja julkisuuteen, ohjaa ihmisten käsityksiä rikollisesta maailmasta ja rikoksista, mutta myös vaikuttaa lainsäädännön valmisteluun ja kriminaalipolitiikkaan. (Mäkipää ja Mörä 2015, 208–209.) Rikoksen julkisuuden päätyminen ja esimerkiksi epäillyn nimen tai kuvan vai hänestä kertovien tietojen julkaiseminen voi joko haitata rikostutkintaa tai auttaa sitä. (Mäkipää ja Mörä 2015, 208–209.) Todennäköisesti keskeistä on se, tuleeko tieto julkisuuteen poliisilta vai esimerkiksi sivullisilta.

Medialla on Mäkipään ja Mörän (2015, 210) mukaan suurta valtaa yhteiskunnalliseen kontrolliin. Medialla on suuri rooli siinä, kun määritellään, mikä on yleisestä normista poikkeavaa ja paheksuttavaa ja mitä ihmiselle käy, jos hän tekee esimerkiksi rikoksia. Poikkeavat yksilöt joutuvat kärsimään rangaistuksen teoistaan. (Mäkipää ja Mörä 2015, 210.) Mäkipää ja Mörä viittaavat tutkimuksessaan sosiologi ja kriminologi Stanley Cohen lanseeraamaan käsitteeseen *moraalinen paniikki* (1972), millä viitataan median tapan lietsoa tiettyjä yhteiskunnallisia ongelmia, jolloin jostain tapauksesta tai tapahtumasta voi välittyä todellisuutta vääristävä tai epäedustava kuva väärin perustein. Käsite kattaa myös pohdinnan siitä, käsitteleekö media eri ihmisryhmiä eri tavoin korostaen esimerkiksi sellaista ajatusta, että jokin ihmisryhmä olisi suurempi yhteiskunnallinen uhka kuin toinen. Näihin ihmisryhmiin kuuluvat Mäkipään ja Mörän mukaan esimerkiksi nuorisojengit, päihdeongelmaiset tai pedofiilit. (Mäkipää ja Mörä 2015, 210.) Mäkipää ja Mörä

(2015, 211) myös mainitsevat, että usein henki- ja väkivaltarikokset saavat enemmän mediatilaa kuin väkivallattomat, niin kutsutut ”valkokaulusrikokset”, mikä aiheuttaa epäsymmetriaa rikosuutisten sisällöissä. Rikosuutisten määrällä ja rikollisuuden määrällä ei ole myöskään havaittu yhteyttä, vaan rikosuutiset voivat määrällisesti nousta, vaikka rikollisuus pysyisi samalla tasolla. (Mäkipää ja Mörä 2015, 211.) Myös tätä on syytä pohtia eettisesti, sillä yleisö voi tulkita uutisten määrän perusteella myös ympäröivää yhteiskuntaa ja tehdä virheellisiä päätelmiä, millä on vaikutuksia jokapäiväiseen elämään.

Toimittajan ja tutkinnanjohtajan tai yleisemmin poliisin välisen ihmissuhteen laatua on hyvä pohtia myös eettisestä näkökulmasta. Toimittajuuteen kuuluu vahva objektiivisuuden ja puolueettomuuden ihanne (esim. Deuze 2005). Myös poliisin pitää voida hoitaa työnsä ja esimerkiksi tiedottaminen niin, ettei se vaaranna tutkintaa. Voiko rikostoimittajalla ja esimerkiksi tutulla tutkinnanjohtajalla siis olla esimerkiksi läheinen ystävyys-suhde ilman, että kummankaan työ vaarantuu? Puolueettomuuden vaarantumisessa on kyse enemmänkin tutkinnanjohtajan puolesta, sillä erityisesti toimittajalle hyvät suhteet ovat periaatteessa lähes pelkkää bonusta. Toisaalta läheinen ihmissuhde voi vaarantaa myös toimittajan puolelta objektiivisuutta ja esimerkiksi kyseisen viranomaisen mahdollista haastamista. Hyvä esimerkki omanlaisestaan luottotoimittajuuden ongelmakohdista liittyy Helsingin huumeepoliisin virkarikosvyyhtiin, jossa huumeepoliisin päällikkö Jari Aarniolla oli omat luottotoimittajansa.

Poliisin toimintaan liittyy myös muita eettisiä kysymyksiä. Esimerkiksi poliisin virallisissa ohjeistuksissa (Poliisihallitus 2011, 23–27) mainittua tiedottamisen ”taktisuutta” voi pohtia eettisestä näkökulmasta. Taktisuus tarkoittaa tässä yhteydessä esimerkiksi tietojen kertomisen ajankohdan strategista pohdintaa tai esimerkiksi tietojen kertomatta jättämistä (Poliisihallitus 2011, 23–27). Toiminnalla voidaan pyrkiä ainakin epäsuorasti vaikuttamaan uutisointiin. Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirjassa (2011) kuitenkin mainitaan, että poliisin pitää pyrkiä tasapuoliseen viestintään eikä viestinnän laatu tai aktiivisuus viestinnässä ja tiedottamisessa saisi runsaasti vaihdella riippuen poliisilaitoksesta tai työntekijästä. Jos tietoja ei voi antaa, tulee vaikeneminen aina perustella.

(Poliisihallitus 2011, 12–13.) Kysymys on moniulotteinen, sillä poliisilla on myös omat ammattiinsa ja työhönsä liittyvät ohjeistukset ja kriteerit toimia, ja molemmat instituutiot haluavat toimia omien etujensa, mutta myös yleisön ja kansalaisten etujen mukaisesti.

Poliisin ohjeistukset, kuten uusi Julkisuuskäsikirja kannustavat myös tiukkaan tulkintaan (esim. Oikeustoimittajat ry 2020). Poliisin kanssa on vaikeampi päästä keskustelemaan rikostapauksista, sillä poliisi tiedottaa usein asioistaan virallisia tiedotuskanavia pitkin ilman, että toimittaja pääsee itse haastattelemaan poliisia. Tähän myös rikos- ja oikeustoimittaja Tuomas Rimpiläinen viittasi *Ylen* Viimeinen sana -ohjelmassa (Valkama 2020). Myös Ilmari Hiltusen (2020) mukaan joissain tapauksissa toimittajat ovat kokeneet hankaluuksia esimerkiksi viranomaisten kanssa, jotka eivät välttämättä ole toimittaneet asiakirjoja ajallaan tai lainkaan tai ovat salanneet niitä perusteettomasti. Tätä voi pitää vähintään epäsuorana ulkoisena vaikuttamisena suomalaiseseen journalismiin, mikä on suuri yhteiskunnallinen keskustelunaihe.

2.6 Onko median yhteistyö poliisin kanssa murroksessa?

Tässä kirjallisuuskatsauksessa olen avannut tutkielman teemoja aiemman tutkimustiedon ja teorian pohjalta. Alussa käsittelin medioitumista ja valtarakenteita, sitten rikosuutisointia ja sen suosiota, ja myös poliisin yleistä toimintaa, kun rikos tapahtuu. Avasin myös, mitä julkisuuslaki tarkoittaa ja kuinka poliisin on sovellettava lakia työssään riippuen rikostapauksesta. Kävin läpi myös aiempaa laajaa tutkimusta rikostoimittajien ja rikospoliisien suhteesta Isonsa-Britanniassa 1970–1980-luvuilla ja 2010-luvulla. Suomalaista tutkimusta aiheesta on valitettavan vähän. Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen tutkimusartikkelissa (2012) käsiteltiin laajemmin median valtasuhteita. He esittelivät esimerkiksi Helsingin huumeepoliisin virkarikosvyyhtiä ja median kanssa toimimista. Pohdin myös professionalismia ja sen vaikutuksia niin toimittajan kuin poliisin työhön. Pohdin yleisemmällä tasolla journalismiin kohdistuvaa ulkoista vaikuttamista ja sitä, kuinka myös poliisi osaa pelata omanlaistaan mediapeliä. Aivan lopuksi pohdin vielä eettisiä kysymyksiä liittyen teemoihin.

Kirjallisuuskatsauksessa esitelty teoria ja tutkimus osoittavat, että rikostoimittajien ja tutkinnanjohtajien keskinäinen työ kytkeytyvät vakaasti toisiinsa ja näin on ollut jo pitkään. Molemmat käyttävät omaa valtaansa yhteiskunnassa, mutta valtaa käytetään joko tietoisesti ja tiedostamatta myös toisiin. Laajoissa brittitutkimuksissa on selvinnyt, että toimittajien ja poliisien keskinäinen valtarakenne on epäsymmetrinen, sillä poliisi seisoo toimittajan tarvitseman informaation edessä. Tutkimuksissa myös havaittiin, että toimitustyö on muuttanut paljon muotoaan, mikä on vaikuttanut erityisesti ihmissuhteen luomiseen poliisien kanssa erityisesti Isossa-Britanniassa. Kun ennen on ollut tapana lähteä kentälle tai esimerkiksi vapaa-ajalla pubiin tapaamaan poliiseja, nykyisin toimitustyö hoidetaan pitkälti toimituksissa odottaen poliisin valmiita tiedotteita. Tämä on ongelmallista, sillä toimittajan tulisi päästä esittämään kysymyksiään poliisille tiedotteiden ulkopuolelta, mutta se on nykyisin entistä vaikeampaa. Toisaalta massatiedottaminen lisää tehokkuutta ja nopeutta niin poliisin kuin median toiminnassa ja se tähtää tasapuolisuuteen.

Toimittajakunta on viime vuosien aikana pistänyt merkille poliisin tiukentuneemman viestintälinjan, ja toteuttamassani haastattelututkimuksessa on mielenkiintoista selvittää, mitä rikostoimittajat ajattelevat poliisin kanssa toimimisesta ja tiedon hankkimisesta nyt. Ilmari Hiltunen (2020) havaitsi omassa tutkimuksessaan, että suomalaiset toimittajat kokevat viranomaistasolta vaikuttamisyrityksiä journalistista prosessia koskien erityisesti niin, että viranomaistiedon hankkimista vaikeutettiin tai sitä salattiin perusteettomasti. Suomalaistutkimusta erityisesti rikostoimittajien ja poliisien välisestä yhteistyöstä ja suhteesta on varsin vähän, mikä kertoo siitä, että tietoa ilmiöstä ei ole helposti saatavilla. Olisi siis tärkeää selvittää molempien suhtautumisesta toiseen osapuoleen, sillä toimittajat ja poliisi-instituutio ovat päivittäisessä yhteydessä toisiinsa työn merkeissä. Kokemuksiin saattaa piiloutua tärkeitä yhteiskunnallisia kysymyksiä.

Valtakysymykset ulottuvat myös yleisöön, joka tunnistaa tutkimusten mukaan vallankäytön ja mahdolliset vaikutukset esimerkiksi mielipiteisiin tai tarkemmin jopa rikollisuuden pelkäämiseen. Poliisilla on myös oma tapansa pelata omaa mediapeliään ja vaikuttaa esimerkiksi journalismin sisältöön valikoimalla paljastettavan tiedon määrää.

Toisaalta poliisilla on myös lainmukaiset ja tutkinnalliset syyt olla kertomatta tietojaan. Journalisteilla on kautta aikain ollut kuitenkin myös poliisin lisäksi muita tietolähteitä, mutta varmistettu tieto on lähes aina poliisin muurien takana. Kokonaisuudessaan suhde ja toiminta median ja poliisin välillä on monisuuntaista ja moniulotteista.

Rikosuutisointi on tutkimusten mukaan myös muuttanut vuosikymmenten mittaan Suomessa muotoaan, ja ”kliinisemmästä” viranomaistyylistä on siirrytty subjektiivisempaan kerrontaan, jossa esimerkiksi silminnäkijöillä ja sivullisilla on jatkuvasti suurempi rooli. Rikosuutisista tehdään kiinnostavia ja jopa viihteellisiä tarinoita, jotka sisältävät erilaisia hahmoja, joita lukija voi arvioida ja joihin hän voi jopa samaistua. Tällä on esittelemieni tutkimusten perusteella ollut vaikutusta myös yleisön käsityksiin rikoksista, niiden yleisyydestä ja esimerkiksi tekijöistä ja uhreista.

Rikosuutisointiin sekä journalistien että poliisin toimintaan liittyy paljon eettisiä kysymyksiä. Muuttuneen rikosuutisoinnin tyylin myötä on hyvä esimerkiksi ajatella, millaisia vaikutuksia erilaisella uutisoinnilla ja journalismin tekemisellä on yleisöön ja lukijoihin, miten toimittaja rakentaa tarinoitaan, mutta samalla hänen pitäisi pyrkiä objektiivisyyteen ja puolueettomuuteen. Poliisin osalta on hyvä pohtia sitä, kuinka esimerkiksi poliisin mahdolliset vaikutusyritykset journalistiseen sisältöön näyttäytyvät eettisestä näkökulmasta.

Seuraavaksi siirryn esittelemään tutkimusasetelmaa, metodologiaa ja aineiston keräämistä puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla.

3 TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa esittelen tutkimusasetelman, tutkimuskysymykset, aineistonkeruumetodin ja analyysimetodin. Esittelen puolistrukturoidun teemahaastattelun, poikkiaineistolisen luokittelustrategian ja lokeroinnin. Muovasin luokittelu- ja lokerointistrategian teemoitteluksi, sillä sopii tämän aineiston käsittelyyn paremmin. Litteroitua aineistoa analysoin sisällönanalyysilla. Esittelen myös haastateltuja toimittajia.

Anonymisoin haastatteluaineistoa heti sen käsittelyvaiheessa niin, että se on nimetön ja mahdollisimman tarkasti yksilöimätön. Aineistoa käsitellään myös tässä tutkielmassa niin, ettei esimerkiksi sitaatteihin liitetä yksilöiviä tietoja. Tämä on tärkeää, sillä toimittajat ovat aktiivisesti töissä, jolloin heidän tunnistettavuutensa voisi vaikuttaa heidän työntekoonsa. Vaikka anonymisointi toteutetaan mahdollisimman kattavasti, aina jää pieni mahdollisuus sille, että esimerkiksi toimittajan lähipiiriin kuuluva henkilö voisi hänet jostain yksityiskohdasta tunnistaa. Sataprosenttinen anonymisointi ei siis ole mahdollista. Kuusi haastateltavaa ei myöskään tuota yleistettävää tietoa kaikkien suomalaisien rikosjournalistien kentästä, ja tässä tutkielmassa tulokset esitetään nimenomaan kyseisten haastateltavien kokemuksina heidän omassa työssään.

3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tutkimusongelma käsittelee kuuden suomalaisen rikosjournalismin erikoistuneen toimittajan käsityksiä poliisin tutkinnanjohtajien kanssa työskentelemisestä. Haluan selvittää, mitä toimittajat ajattelevat yhteistyöstä tutkinnanjohtajien kanssa, kuinka tutkinnanjohtajat antavat toimittajien mielestä medialle tietoja ja tulkitsevat julkisuuslakia, miten tutkimuksissa havaittu vallan epäsymmetrisyys mahdollisesti näkyy heidän työssään ja voiko tutkinnanjohtajan tunteminen tai kaveruus vaikuttaa toimittajan työn tekemiseen ja esimerkiksi informaation saamiseen.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisena haastatellut rikostoimittajat näkevät yhteistyön poliisin tutkinnanjohtajien kanssa?
2. Miten valtarakenteet ja mahdollinen vaikuttaminen näkyvät haastateltujen toimittajien työskentelyssä poliisin kanssa?

Tutkimuskysymyksiin on tarkoitus saada vastauksia haastatteluaineiston perusteella toimittajien omista kokemuksista. Saatua aineistoa vertaillaan myöhemmin myös muuhun tutkimukseen.

Seuraavassa alaluvussa esittelen tarkemmin puolistrukturoitua teemahaastattelua, teoriaa haastattelututkimuksesta yleisesti sekä sitä, kuinka haastatteluaineistoa voi analysoida.

3.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu ja sisällönanalyysi

Käytän tutkielmassani puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelussa käsitellään pääasiassa kolmea eri teemaa: toimittajien kokemuksia yhteistyöstä rikosten tutkinnanjohtajien kanssa, poliisin ja toimittajien vallan epäsymmetrisyyttä ja valtarakenteita sekä rikostoimittajien ja tutkinnanjohtajien mahdollista tuttuutta tai kaverisuhdetta, sen kehittymistä ja mahdollisia vaikutuksia toimittajan työn tekemiseen. Neljäntenä lisätemana käsitelen haastateltujen toimittajien ajatuksia tulevaisuudesta.

Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu, sillä siinä on melko selkeä ja kiinteä runko, mutta metodi mahdollistaa kysymysten muovaamisen jokaiseen haastatteluun sopivaksi ja myös hetkessä mieleen tulleiden kysymysten esittämisen reaktiivisesti. Haastattelu itsessään valikoitui metodiksi siksi, että se antaa Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen emeritaprofessori Sirkka Hirsjärven ja tutkija Helena Hurmeen mukaan (2022) vapauden keskustella aineistonlähteen eli tässä tapauksessa rikostoimittajan, kanssa kasvokkain ja kielellisesti, ja se luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteen aikana. Vuorovaikutustilanteessa on myös mahdollista saada selville haastateltavan motiiveja ja ei-kielellisistä vihjeitä, kuten ilmeitä tai

reaktioita kysymyksiin, jotka auttavat ymmärtämään myös vastauksia. (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 3.1.)

Haastattelu valitaan Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (2022) metodiksi muun muassa seuraavien syiden vuoksi: halutaan korostaa ihmistä subjektina ja ihmiselle halutaan antaa mahdollisuus tuoda kokemuksiaan ilmi mahdollisimman vapaasti, on kyse vähän tutkittusta aiheesta, haastateltavan kertomus halutaan sijoittaa laajempaan kontekstiin, halutaan syventää tai selventää saatavia tietoja, jo ennalta tiedetään, että aihe on monitahoinen tai kun halutaan tutkia arkoja aiheita. (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 3.1.). Monet Hirsjärven ja Hurmeen mainitsevat syyt pätevät myös tähän tutkielmaan. Aihetta on esimerkiksi tutkittu Suomessa vähän ja kyse on toimittajien subjektiivisista kokemuksista, jolloin haluan, että tutkittava kohde pääsee itse kertomaan ajatuksistaan mahdollisimman laajasti. Haastattelututkimus myös laajentaa ja syventää jo aiemmin esitteliäni ulkomaisten tutkimusten teemoja.

Haastattelumetodi sopii laadulliseen eli kvalitatiiviseen tutkimukseen, johon tämä tutkielma lukeutuu. Haastattelijan, eli tässä tapauksessa tutkijan, tehtävänä on välittää representaatiota haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista tutkittavaa aihetta koskien (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.1). Puolistrukturoidussa teema-haastattelussa on Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (2022) oleellista, että haastateltavat henkilöt ovat kokeneet tutkittavan tilanteen tai ilmiön. Toisekseen haastattelun tekevän tutkijan tulee etukäteen selvittää ilmiön taustoja, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta, jonka perusteella hän pystyy rakentamaan haastattelurungon. Sitten ilmiön tutkimustieto yhdistetään haastatteluaineistoon. (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.2.3.) Puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelija kysyy jokaiselta haastateltavalta samat kysymykset, mutta voi muovata tai vaihdella niiden paikkoja itse tilanteessa. Vastauksia ei ole myöskään sidottu valmiiksi annettuihin vaihtoehtoihin, vaan haastateltava voi itse vapaasti kertoa ja kuvailla kokemuksiaan. Toisin sanoen näkökulmat on periaatteessa lyöty lukkoon, mutta kysymyksenasettelua ei täysin. (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.2.3.) Tämän tutkielman aihe pohjautuu haastateltavien subjektiivisiin kokemuksiin, tunteisiin ja ajatuksiin. Huomasin haastatteluissa, että haastateltavilla saattoi olla

rönsyileviä vastauksia, joista saattoi syntyä mielekkäitä lisäkysymyksiä. Joissakin vastauksissa saatettiin myös jo vastata tulevaan kysymykseen, jolloin kysymysten väliin jättäminen oli mahdollista. Puolistrukturoitu rakenne antaa paljon joustoa itse haastattelutilanteeseen, jotta aineistosta tulee mahdollisimman kattava ja monipuolinen.

Haastattelumetodissa on huomioitava sellaiset seikat, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti tutkielman onnistumiseen. Haastateltava saattaa Hirsjärven ja Hurmeen (2022) mukaan antaa joko tietoisesti tai tiedostamatta ”sosiaalisesti suotavia” vastauksia eli sellaisia, joita hän odottaa haastattelijan haluavan kuulla. Näitä Hirsjärvi ja Hurme kutsuvat *virhelähteiksi*. Vapaamuotoisen haastatteluaineiston analyysi voidaan myös nähdä vaikeana tai ongelmallisena, sillä valmiita malleja analyysiin ei ole olemassa ja kyse on myös tutkijan omasta subjektiivisesta tulkinnasta. (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 3.1.) Otin nämä pointit huomioon myös tämän tutkielman aineistoa analysoidessa. Reflektoin myöhemmin pohdinnassa myös omia ennakoajatuksiani, jotka voivat vaikuttaa siihen, kuinka olen aineistoa analysoinut.

Hirsjärven ja Hurmeen (2022) mukaan kielellä ja kielellisyydellä on tutkimushaastattelussa paljon merkitystä. Ihminen on kielellinen olento, joka kuvaa kokemusmaailmaansa fyysisten rajojen ulkopuolelta kielen avulla. Kun ihminen on tietoinen toimija, hän on aktiivinen subjekti, eli kieltä käyttäessään aloitteellinen ja kantaa ottava. Haastatteluun osallistuva henkilö voidaan siis nähdä sanoman lähettäjänä tai vastaanottajana. Haastattelussa on oleellista, että ihminen pyrkii välittämään omaa mielellistä suhdettaan maailmaan. Haastattelijan pyrkimyksenä taas on saada selville haastateltavan kertomia merkityksiä ja kuinka ne rakentuvat. (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.3.1.) Tässä tutkielmassa kaikki haastateltavat puhuivat pitkälti hyvää yleiskieltä eikä vahvoja murteita esiintynyt. Alussa puheen rentouden välillä oli vaihtelua, mutta kaikki haastateltavat rentoutuivat viimeistään haastattelun edetessä.

Yhteiskuntatieteiden tohtorin ja Tampereen yliopiston sosiaalipsykologian professorin Johanna Ruusuvuoren ja työryhmän (2010) mukaan haastatteluaineiston systemaattiseen analyysiin ei ole tarjota yhtä yleispätevää keinoa ja tutkijan itse asettama tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset rakentavat pohjan aineiston keskustelulle keskenään ja

aiemman tutkimuksen kanssa (Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, ei sivunumeroa). Ruusuvuori ja kumppanit erittelevät haastatteluaineiston analyysiprosessin pääasiassa kolmeen eri vaiheeseen: aineiston luokitteluun, itse analysointiin ja lopulta tulkitaan. Vaikka ne ovat erillisiä vaiheita, ne Ruusuvuoren ja kumppanien mukaan limittyvät keskenään ja ovat osittain päällekkäisiä. (Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, ei sivunumeroa.)

Ruusuvuori ja työryhmä (2010) esittelee myös tarkemmin haastattelututkimuksen vaiheet, jotka ovat tutkimusongelman asettaminen ja tutkimuskysymysten tarkentaminen, aineiston keruutavan valinta ja aineistonkeruu, aineistoon tutustuminen, järjestäminen ja rajaaminen, aineiston luokittelu ja sen myötä teemojen ja ilmiöiden havaitseminen, aineiston analyysi, löydettyjen teemojen ja ilmiöiden vertailu sekä tulkintasäännön muodostaminen, tulosten koonti, tulkinta. Lopuksi käydään teoreettista dialogia, uudelleenahmottamista, pohditaan käytännön vaikutuksia ja jatkotutkimusaiheita. (Ruusuvuori ym. 2010, ei sivunumeroa.)

Ruusuvuoren ja työryhmän (2010) mukaan paras tapa aineiston läpikäymiseen on litterointi. Sen tarkkuus on Ruusuvuoren ja kumppaneiden mukaan hyvä määrittää tutkimusintressin mukaan. Ruusuvuori ja työryhmä huomauttaa, että jos aineisto on kovin laaja, sitä ei kannata litteroida kokonaan vaan aineistosta kannattaa valita tutkimusongelmalle olennaiset kohdat. Valikointi täytyy tehdä johdonmukaisesti ja perustellusti. (Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, ei sivunumeroa.) Tässä tutkielmassa litteroin aina koko haastattelun, sillä ne eivät olleet kovin pitkiä ja jokaisessa vastauksessa oli kokonaisuudelle jotain oleellista.

Litteroinnin jälkeen aineistolle on Ruusuvuoren ja työryhmän (2010) mukaan hyvä esittää avoimia kysymyksiä. Mitä ja miten -kysymykset ovat parempia kuin kyllä tai ei -kysymykset, sillä ne eivät sisällä ennako-oletuksia. Laadullisen tutkimuksen ideana on löytää tutkimusongelmasta ja aineistosta jotain uutta: uusia jäsennyksiä, merkityksiä ja jotain ennen havaitsematonta, joten kysymyksenasetteluun kannattaa analysivaiheessa Ruusuvuoren ja työryhmän mukaan kiinnittää erityisen tarkkaa huomiota. On myös pohdittava, vastaako kerätty aineisto tutkimuskysymyksiin riittävästi ja ovatko tulokset

luotettavia ja yleistettävissä. Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen mukaan esimerkiksi usein pro gradu -tutkielman aineistokoot eivät vielä riitä yleistettävyyteen. (Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, ei sivunumeroa.)

Aineistoa tulee litteroinnin jälkeen siis käydä läpi järjestelmällisesti tutkimusongelman, tutkimuskysymysten sekä käsitteiden ja teorian valossa eli luokitella aineistoa. Brittiläisen sosiologian emeritaprofessori Jennifer Masonin mukaan (2002) haastatteluaineiston läpikäyntiin on pitkälti kaksi tapaa: poikki- tai osa-aineistollinen koodaus- ja luokittelustrategia. Poikkiaineistollinen luokittelustrategia tarkoittaa koko aineiston järjestelmällistä läpikäyntiä etsien tiettyjä toistuvia teemoja tai rakenteita. (Mason 2002, 150–152.) Ruusuvuoren ja työryhmän (2010) mukaan laadullisia tutkimuksia on usein kritisoitu tällaisen luokittelumenetelmän puutteesta ja tutkijoita on syytetty ”rusinoiden keräämisestä pullasta”, jos aineistosta kerätään vain herkullisimmat pointit unohtaen muut osuudet (Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, ei sivunumeroa). Osa-aineistollinen tai tapausanalyysi käy muun muassa sellaiseen tutkimukseen, jossa käsitellään tiettyä haastattelun kontekstia tai dokumentoidaan esimerkiksi vain tiettyä erityistapausta (Mason 2002, 150–152). Kyseistä menetelmää voi Ruusuvuoren ja kumppaneiden mukaan käyttää esimerkiksi yhden elämäkerran tai henkilön haastattelun tutkimisessa. Laadullisessa tutkimuksessa luokittelutavat myös limittyvät ja voivat vaihdella. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi aineiston suuri tai pieni koko. (Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, ei sivunumeroa.)

Kun aineisto on luokiteltu tai tässä tapauksessa teemoiteltu, siirrytään sisällönanalyysiin. Analyysiksi ei Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010) mukaan vielä riitä, että aineisto luokitellaan ja sijoitetaan erilaisiin lokeroihin. Analyysi ei ole myöskään silloin hyvä, jos tutkija päättää valita vain hyviä, aihetta kuvaavia näytteitä aineistosta tutkielmansa tueksi. Toisin sanoen, aineiston taakse ei voi piiloutua eikä aineistoa voi jättää yksin puhumaan puolestaan. (Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, ei sivunumeroa.) Ensinnäkin on hyvä määritellä, mitä aineistosta halutaan havaita: esimerkkeinä toimivat Ruusuvuoren ja kumppaneiden (2010) mukaan vaikkapa käyttäytymistavat, toiminnat ja niiden kohteet, selonteot, kertomukset tai vuorovaikutuksen yksityiskohdat. Tässä

tutkielmassa keskitytään toimijoiden antamiin merkityksiin, eli rikostoimittajien subjektiivisiin kokemuksiin. Tämä tutkittava ilmiö liittyy samanaikaisesti yksilöihin, mutta myös yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja instituutioihin, journalistiseen toimittajakuntaan ja poliisi-instituutioon. Tämän ymmärtäminen auttaa Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen mukaan aineiston lukemistavassa ja hiomisessa. (Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, ei sivunumeroa.)

Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010) mukaan tehdyn luokittelun perusteella tutkija saa uusia käsitteitä, ideoita ja uudenlaisen kuvan koko tutkielmasta, joiden kautta tutkielmaa voi lähestyä. Sisällönanalyysi on pitkälti koodaamisen ja luokittelun jälkeistä ajatustyötä. Samalla on helpompaa arvioida luokittelun onnistuneisuutta: onko aineiston eri lokeroihin löytynyt samankaltaisia havaintoja ja teemoja, ja mitä on ehkä jäänyt puuttamaan. Systemaattisen koodaaminen, eli ”lokeroiden” määrittely auttaa säilyttämään punaista lankaa analyysissä. (Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, ei sivunumeroa.) Esimerkiksi tässä tutkielmassa lokeroiksi eli teemoiksi olen määritellyt kolme eri teemaa, mutta lokeroita ja alateemoja voisi olla enemmänkin, kuten esimerkiksi haastateltujen rikostoimittajien kokemukset poliisin viestinnästä jossain tietynlaisessa rikostapauksessa, toisena lokeroon tai teemana voisi pitää kokemuksia tutkinnanjohtajan tuntemisesta ja niin edelleen.

Seuraavassa alaluvussa menen tarkemmin haastateltaviin, haastatteluaineistoon, sen läpikäyntiin ja teemoitteluun, ja lopulta analyysiin ja päätelmiin.

3.3 Haastateltavien valinta ja pseudonymisointi

Haastattelin gradututkielmaa varten kuutta suomalaista toimittajaa, jotka olivat joko toimituksessa nimitettyjä erikoistoimittajia, rikos- ja oikeustoimittajia, tai toimittajia, jotka olivat toimituksessa keskittyneet rikosjournalismiin, mutta tekivät myös muita töitä. Käytän tutkielmassa usein sanaa rikostoimittaja kuvaamaan kaikkia haastateltavia, vaikka he eivät olisikaan virallisesti ammattinimikkeeltään rikostoimittajia. Ilmoitin haastateltaville etukäteen saatavilla olevasta tietosuojalomakkeesta ja siitä, että heidän antamiensa haastattelujen sisältöä käytetään tutkielmassa anonymisti.

Kuvailen haastateltavien taustoja ja kertomaa mahdollisimman anonyymisti, sillä toimittajille on luvattu heidän esiintyvän tutkielmassa nimettömänä ja tunnistamattomana, jotta heidän kertomansa ei voisi vaikuttaa heidän työntekoonsa sekä heidän omiin ja edustamansa median suhteisiin poliisin kanssa. Koodasin haastateltavat itselleni aineistoon pseudonyymeillä ja väreillä: H1, H2, H3, H4, H5 ja H6. Käytin värikoodausta, sillä minun oli helpompi hahmottaa eri haastateltavien litteraatiot ja luoda itselleni muistikäikki niistä, sillä aineistosta on muuten poistettu yksilöivät tiedot. Haastateltavien henkilöllisyys on vain omassa tiedossani, ja aineisto tuhotaan, kun tutkielma on tarkastettu.

Tavoitin kaikki haastateltavat sähköpostitse. Haastateltavista kaksi työskenteli samassa lehdessä, viisi muuta erilaisissa ja eri kokoisissa medioissa. Medioista kaksi oli valtakunnallisia, kaksi oli suurempia maakuntamedioita ja yksi paikallismedia. Maantieteellisesti en saanut niin kattavaa aineistoa kuin olisin halunnut, sillä en saanut haluamiani toimittajia kiinni. Laajempaa maantieteellisen vaihtelevuuden saamista haastateltavien välille vaikeutti myös se, että esimerkiksi pienemissä maakunta- ja paikallislehdissä ei usein ole varsinaisia rikos- ja oikeustoimittajia eikä yksittäisten toimittajien erikoistumista mainita lehden verkkosivuilla. Tällöin laitoin sähköpostin toimituspäällikölle tai päätoimittajalle ja pyysin heitä välittämään haastattelupyyntöni toimitukseen, mutta harvoin niihin vastattiin. Maantieteellistä vaihtelevuutta kuitenkin on jonkin verran ja eri toimittajat ovat toimineet esimerkiksi eri poliisilaitosten kanssa.

Haastatellut toimittajat ovat työskennelleet rikosjournalismin ja tutkinnanjohtajien parissa hyvin erilaisia aikoja. Vanhin toimittaja oli aloittanut uransa jo 1990-luvun lopussa, ja viimeisin oli ollut varsinaisena rikostoimittajana noin vuoden ajan. Keskimäärin varsinaiset työvuodet tutkinnanjohtajien kanssa toimimisessa sijoittuivat noin viiden vuoden akselille ja sen ympärille. Kaikki toimittajat olivat tehneet tavallista uutistyötä jo ennen varsinaista erikoistumistaan rikosjournalismiin. Vaikka erikoistumista olisi kestänyt vain esimerkiksi vuoden verran, kaikki toimittajat olivat jo aiemmin tehneet vähintään pieniä rikosuutisia ja olleet yhteydessä myös tutkinnanjohtajiin. Uransa aikaisimmin aloittanut toimittaja oli tehnyt erilaisia rikosartikkeleita jo parinkymmenen vuoden ajan, vaikkakin ne olisivat olleet vain pieniä paikallisuutisia. Erikoistumisen jälkeen rikosjournalismiin

liittyvä artikkelituotanto on ollut kaikilla haastatelluilla monipuolista: päivittäistä uutistyötä, pidempiä ja tutkivia juttuprojekteja ja ilmiöartikkeleita.

Haastattelut kestivät noin puolesta tunnista hieman yli tuntiin ja ne toteutettiin ajan säästämiseksi Zoom-palvelussa. Jokaisen kanssa oli kasvokkainen videoyhteys, jolloin haastattelutilanne vastasi enemmän tavallista, reaalielämässä tapahtuvaa keskustelua verrattuna esimerkiksi puhelinkeskusteluun. Nauhoitin haastattelut, mutta käytin litteroinnissa vain äänitiedostoa.

3.4 Haastattelurungon ja aineiston kolme teemaa

Tässä alaluvussa esittelen haastattelurunkoa ja seuraavissa luvuissa tarkemmin itse aineistoa, analyysia ja havaintoja haastatteluteemoista. Jaottelin haastattelukysymykset kolmeen teemaan: toimittajan päivittäinen yhteistyö ja viestintä rikosten tutkinnanjohtajien ja poliisin kanssa, toimittajan ja poliisin välinen valtarakenne ja poliisin julkisuuslain tulkinta sekä toimittajan ja tutkinnanjohtajan välinen ihmissuhde ja sen mahdolliset vaikutukset työhön. Haastattelutilanteessa kysyin ensin oleelliset taustatiedot toimittajasta, kuten työvuodet, millaista rikosjournalismia toimittaja oli tehnyt ja millainen historia hänellä oli ollut nimenomaan tutkinnanjohtajien kanssa toimimisesta. Haastattelurunko oli selkeästi hieman toisteinen, ja lähes jokaisessa haastattelussa muovasinkin esimerkiksi kysymysjärjestystä ja kysymysten muotoilua lennosta. Puolistrukturoitu teema-haastattelu kuitenkin sallii muovaamisen haastattelutilanteessa.

Litteroin jokaisen haastattelun käsin, eli kuuntelin nauhoitetta ja kirjoitin samalla haastattelun auki täsmällisesti. En käyttänyt automaattista litterointityökalua, vaikka sellainen olisi ollut käytettävissä, sillä se olisi voinut luoda tietosuojariskin anonymiteetin suhteen. Litteroinnin jälkeen luin ensin jokaisen haastattelutekstin kerran läpi, jonka jälkeen aloitin teemoittelun.

Kävin jokaisen haastattelutekstin läpi teema teemalta. Etsin aineistosta teemaa vastaavan kohdan ja maalasin sen värikoodilla. Käytin aineiston sisällä värillisiä koodeja T1, T2, T3. Käytin luokittelussa yllä esittelemääni poikkiaineistollista luokittelustrategiaa (Mason 2002) ja systemaattista koodaamista eli ”lokeroimista” (Ruusuvuori 2010). Tässä

tutkielmassa käytän luokittelun sijaan enemmän sanaa teemoittelu, sillä sekä haastattelurunko että aineiston analyysi nojaa vahvasti teemoihin. Tapa on kuitenkin sama. Ensin maalasin omalla värillään jokaisen toimittajan haastattelusta ensimmäisen teemaan liittyvät kohdat, sitten toisella värillä toiseen teemaan liittyvät kohdat ja viimeisenä kolmannella värillä kolmanteen teemaan liittyvät kohdat. Sen jälkeen kävin aineistoa vielä kerran läpi ja lisäsin värimaalauksia kohtiin, jotka olivat jääneet ensimmäisellä teemoittelukerralla välistä. Lopuksi maalasin vielä tulevaisuuteen liittyvät kohdat T4-koodin värillä. Lopuksi luin vielä haastattelutekstit läpi.

Analyysissä pyrin löytämään aineistosta haastateltavien välillä samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia ja pohtimaan, mistä ne kertovat. Pohdin, mitä vastaukset kertovat toimittajien kokemuksista, ja poliisin ja median yhteistyöstä tutkinnanjohtajatasolla ja onko haastatteluaineistossa havaittavissa ajallista muutosta. Pyrin myös löytämään yleisempiä teemoja, sillä jo haastattelutilanteissa huomasin, että monella toimittajalla oli hyvin samankaltaisia ajatuksia. Vaikka tulokset eivät ole yleistettävissä koko toimittajakuntaan, samankaltaisuudet ja erilaisuudet kertovat juuri näiden toimittajien arvokkaista kokemuksista. Samankaltaiset vastaukset myös kertovat jonkinasteisesta ilmiöstä.

Seuraavassa luvussa käyn teema teemalta läpi haastatteluaineistoa ja analyysia. Esittelen jokaisen alaluvun alussa ensin, millaisia kysymyksiä esitin toimittajille ja etenen sitten havaintojen esittelemiseen referaatein ja suoraan sitaatein.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa kerron haastattelututkimukseni tulokset. Jaottelin haastattelurungon kolmeen teemaan, joita käytin myös aineiston teemoittelussa ja analyysissä. Neljäntenä teemana toimii vielä tulevaisuus. Lopuksi teen yhteenvedon, jossa vertailen haastattelututkimuksen tuloksia aiemmin esittelemääni tutkimus- ja teorian tietoon. Viimeiseksi esitän omia pohdintojani aiheeseen liittyen ja pohdin jatkotutkimusaiheita.

4.1 Yhteistyö epäkiitollista, mutta luottamus tärkeää

Ensimmäisenä haastatteluteemana oli toimittajan yhteistyö tutkinnanjohtajien kanssa. Kysyin haastateltavilta muun muassa heidän kokemuksiaan tutkinnanjohtajien kanssa työskentelystä ja poliisin ja tutkinnanjohtajien viestinnästä ja sitä, onko viestintä onnistunutta ja tarkoituksenmukaista. Tiedustelin myös helpoimpia ja vaikeimpia työtilanteita tutkinnanjohtajien kanssa ja ajatuksia siitä, kokevatko toimittajat tutkinnanjohtajien olevan jollain tapaa asennoituneita toimittajia ja mediaa kohtaan. Teeman viimeinen kysymys koski luottamussuhdetta ja sen rakentamista tutkinnanjohtajan kanssa ja sitä, millaisia vaikutuksia molemminpuolisella luottamuksella tai sen puuttumisella on työhön. Kysyin vasta toisen teeman kohdalla, ovatko toimittajat huomanneet eroja eri ikäpolven tutkinnanjohtajien kanssa toimimisessa, mutta käsittelen sitä tässä alaluvussa, sillä se sopii teemaltaan paremmin tähän.

Suurin osa haastateltavista koki yhteistyön rikostapausten tutkinnanjohtajien kanssa varsin negatiiviseksi ja kuvaili sitä muun muassa ”nihkeäksi”, ”turhauttavaksi”, ”kuormittavaksi” ja ”epäkiitolliseksi”. Kaikista toimittajista tutkinnanjohtajiin yhteyden pitäminen ja rikostapauksista tiedustelevinen tuntui kuitenkin arkiselta työtehtävältä, vaikka se on usein kuormittavaa. Yksi toimittaja koki yhteistyön pääasiassa positiivisena ja helpona ja hänen haastattelunsa erosi selkeästi muista. Viisi toimittajaa sanoi, että tietoa rikostapauksista on nykyään hyvin vaikeaa saada ellei kyseessä ole jokin todella selkeä ja pieni rikos, mutta yleensä ne eivät ylitä uutiskynnystä. Toimittajien mielestä suuremmista ilmiöistä, kuten esimerkiksi jengi- tai nuorisoriikollisuudesta tai vaikka omaisuusrikkoksista tutkinnanjohtajat suostuivat kertomaan avoimemmin.

Tutkinnanjohtajien kanssa työskentelyssä haastateltuja toimittajia selkeästi häiritsi niukka tai olematon viestintä, vaikea tavoitettavuus ja vaikeneminen suuresta osasta rikospauksia, joista oltiin tekemässä uutisia. Muutaman mielestä jopa vain tietojen vahvistaminen tai kumoaminen tai sosiaalisessa mediassa kiertäviltä huhuilta siipien katkominen on vaikeaa. Suurin osa haastatelluista toimittajista kertoi tietävänsä jo etukäteen ne tutkinnanjohtajat, joilta ei tule saamaan lainkaan vastauksia kysymyksiin tai he eivät vastaa puhelimeen. Monelle toimittajalle on tullut työpuhelua soittaessa olo, että on vaivaksi ja poliisille vain negatiivinen häiriötekijä. Viisi toimittajaa koki, että tutkinnanjohtajat ovat olleet usein heitä kohtaan töykeitä ja epäkohteliaita.

”Aina, kun pitää poliisille soittaa niin vituttaa. Että se kuvaa aika hyvin sitä tilannetta [nauraa]. Noh, ehkä se on vähän kärjisty. On hyvin epävarmaa, saako poliisia tai tutkinnanjohtajia ensinnäkään kiinni. Ja sitten, kun heidät saa kiinni nii ei todennäköisesti saa yhtään tietoa yhtään mistään. Osan kanssa on ihan hyvä yhteistyö ja sieltä ollaan ystävällisiä, mut oon saanu ihan luuria korvaan, että ei tämmösiä kannata kysellä.” (H5)

Kaikkia tutkinnanjohtajia ei koettu samanlaisiksi, vaan heidän välillään nähtiin eroja. Vaikeissa tilanteissa kaikkien toimittajien mielestä kyse on todennäköisesti tutkinnanjohtajan henkilökohtaisesta persoonasta, asenteesta mediaa tai toimittajia kohtaan tai esimerkiksi huonosta päivästä.

”On yks sellanen, joka ei vastaa ikinä mihinkään. Se vastas mulle tasan yhen kerran, kun soitin sille ekan kerran. Ja sen jälkeen se on varmaan kirjottanu, että älä vastaa. Se sama kokemus on tosi monella meidän toimituksessa. -- Siellä on muutamia sellasia, joista tietää, et niiltä aina saa edes jotain ja ne ymmärtää, miten poliisin ja median suhde toimii.” (H3)

Kaikki haastatellut toimittajat tunnistivat sen faktan, ettei poliisi voi tutkinnallisista syistä aina kertoa tietojaan, jotta rikokset saadaan selvitettyä. Se nähtiin perusteltuna syynä pysyä vaiti. Positiivisimmin tutkinnanjohtajien kanssa työskentelyyn suhtautunut toimittaja oli tässä asiassa eniten samaa mieltä.

”Mä oon varmaan toimittajaks poikkeuksellisen ymmärtäväinen. En mä haluu omalla työlläni tehdä mitään, mikä haittais jonkun rikoksen selvittämistä. On tärkeämpiäkin asioita, kun ne uutisvoitot. Kyl se rikoksen selvittäminen menee edelle ja ettei sotkeennu se esitutkinta.” (H2)

Suurimman osan mielestä poliisi ja tutkinnanjohtajat vaikenivat usein myös riidattomista asioista, jotka eivät voisi enää haastateltujen toimittajien mielestä vaikuttaa rikoksen esitutkintaan. Moni ajatteli, että taustalla voi olla tutkinnanjohtajien pelko siitä, että he joutuisivat rikosoikeudelliseen vastuuseen kerrottuaan medialle liikaa, joten olisi turvallisempaa pelata varman päälle ja olla kertomatta mitään. Toimittajat eivät kokeneet tätä julkisuuslain hengen mukaisena. Poliisi voi saada muiden virkahenkilöiden tai tavallisten ihmisten tapaan rikosoikeudellisen rangaistuksen, jos hän kertoo rikoslain (Rikoslaki, alkup. 1889) mukaan julkisuuteen sellaista tietoa, joka esimerkiksi loukkaa jonkun henkilön yksityisyyden suojaa. Tutkinnanjohtajan viestintä onkin usein tasapainoilua julkisuusperiaatteen ja yksityisyyden suojan välillä.

Kaikki haastateltavat olivat huomanneet muutoksen informaation saatavuudessa vuosien kuluessa. Toimittajat uskoivat, että syinä olivat ylhäältä tulevan viestintästrategian noudattaminen, tiukempi julkisuuslain tulkinta sekä sukupolvenvaihdos poliisilaitoksilla. Kaikkien haastateltujen mielestä vanhempien tutkinnanjohtajien kanssa työskenteleminen on tuntunut pääasiassa helpommalta. Työkokemuksen puutteen nähtiin olevan merkittävin syy siihen, että nuoremmat tutkinnanjohtajat tuntuvat olevan erityisen niukkoja antamaan tietoa rikostapauksiin liittyen. Haastateltujen toimittajien mielestä vanhemmat tutkinnanjohtajat ovat varmempia ja ymmärtävän paremmin sen, mitä selvityksen alla olevasta rikoksesta voi jo kertoa ja mitä ei.

Erityisesti pitkään tutkinnanjohtajien kanssa työskennelleet toimittajat olivat huomanneet, että epämuodollinen jutustelu on jäänyt lähes kokonaan pois ja ”off the record” -tietojen, eli taustoittavien lisätietojen, saaminen on selkeästi vähentynyt. Vaikka kaikilla toimittajilla ei ollut vuosien kokemusta tutkinnanjohtajien kanssa toimimisesta, he olivat kuulleet paljon kokemuksia vanhemmilta kollegoilta takavuosien tilanteesta.

”Noi vanhemman kaartin tutkinnanjohtajat on ollu suorastaan hölösuisia, kommentoinu joka asiaa ja jopa lähteny rikospaikalle kertomaan, et mitä täällä on tapahtunu. Siinä on ihan valtava ero, miten on toimittu ja miten nuoret tutkinnanjohtajat toimii.” (H5)

Luottamusta pidettiin erittäin tärkeänä asiana vaalia. Tilanteet, joissa tutkinnanjohtaja kertoo taustatietoja, jotka ovat toimittajalle oleellisia rikostapauksen seuraamista varten, mutta joita ei olisi tutkinnanjohtajan mukaan hyvä julkaista, olivat toimittajien mielestä tärkeitä paikkoja luottamuksen suhteen. Haastatellut toimittajat näkivät kyseiset tilanteet yhteisenä sopimuksena poliisin kanssa.

”On tosiaan jonkun verran sitä tutkinnanjohtajaporukkaa, jotka on silleen, et hei tiedoksi tai taustaksi sulle tämä, älä julkaise tätä. Ne on tosi tärkeitä paikkoja, et sitten ne lupaukset myös pidetään. Sitä ei pidä missään nimessä rikkoo, koska sit sillat on palanu.” (H3)

Kaikki haastatellut toimittajat kokivat, että jos tietyn tutkinnanjohtajan kanssa on pystynyt luomaan luottamussuhteen, tietojen saaminen on helpompaa. Se tosin vaatii aikaa, ja pitkänkin yhteistyön jälkeen luottamuksen saaminen pääasiassa puhelimitse työskennellessä on tuntunut toimittajista hyvin vaikealta tai jopa mahdottomalta. Yhden rikostoimittajan mielestä luottamussuhde on nimellisesti tärkeä asia, mutta hän ei kokenut sitä itselleen välttämättä erityisen hyödylliseksi. Hän kertoi esimerkkinä tilanteen, jossa oli tehnyt sopimuksen tutkinnanjohtajan kanssa siitä, että hänen kirjoittamansa artikkeli julkaistaisiin vasta seuraavana aamuna, sillä muuten tutkinnanjohtaja joutuisi ilta-myöhään vastailemaan kaikkien toimittajien puheluihin ja vahvistamaan tiedot myös heille. Toimittaja ei kuitenkaan voinut olla varma, löytäisikö joku toinen toimittaja saman tiedon ja soittaisi myös tutkinnanjohtajalle, mikä tarkoittaisi todennäköisen uutisvoiton menettämistä.

Suurin osa haastatelluista toimittajista myös kertoi, että tutkinnanjohtajien kanssa täytyy käyttää erilaisia ”kikkoja”, joilla toimittajan saamia tietoja voi vahvistaa viranomaiselta. Esimerkiksi suoraan epäillyn nimellä kysyminen johtaa torppaukseen, sillä silloin

on vaara yksityisyyden suojan loukkaamiselle. Jotta toimittaja on saanut varmistettua tietonsa, on hänen täytynyt johdatella kysymystä esimerkiksi ehdottamalla, onko toimittaja aivan väärässä, jos hän on käsittänyt jonkun tilanteen tietyllä tavalla ja onko tapaus sattunut esimerkiksi tietyllä alueella. Tällöin tutkinnanjohtaja on voinut vastata kysymykseen ilman, että hän paljastaa mahdollisesti yksityisyyden suojaan liittyvää tietoa. Joitakin tietoja pystyy vahvistamaan helpommin myös nimettömänä kirjoittamalla ”lehdessä saamien tietojen mukaan” mainitsematta kyseistä poliisia. Tämä on toimittajien mielestä ollut suora seuraus siitä, että poliisi on tiukentanut viestintälinjaansa yksityisyydensuojan ja julkisuusperiaatteen suhteen. Kyseinen ”tanssahteluksi” kuvailtu toiminta ärsytti suurta osaa haastateltuja toimittajia.

Monet toimittajat uskoivat yhdeksi syyksi poliisin tiukentuneeseen linjaan sen, että tutkinnanjohtajien työkuorma on kasvanut ja se aiheuttaa heille kovaa stressiä. Haastateltavat kertoivat ymmärtävänsä, että tutkinnanjohtajien ylikuormittuessa he eivät voi tai osaa kommentoida kaikkea. Moni tutkinnanjohtaja oli joskus sanonut toimittajille kuormituksesta suoraan.

”Näille tutkinnanjohtajille kasautuu ihan hillitön määrä tapauksia. Että jos mä olen marissut yhdestä henkirikoksia tutkivasta poliisista niin tiedostan sen, että maakunnan jokainen henkirikos on hänen pöydällään. Plus sitten vähäisempiä väkivaltarikoksia ja muita.” (H6)

Haastattelut osoittivat, että toimittajat kokivat työskentelyn tutkinnanjohtajien kanssa pääasiassa vaikeana ja että poliisin viestintälinja on tiukentunut selkeästi. Viisi kuudesta toimittajasta oli kokenut tutkinnanjohtajien puolelta töykeyttä, mutta yksi toimittaja näki yhteistyön positiivisena. Kaikki hyväksyivät sen, että poliisin täytyy noudattaa lakia ja suojella tutkintaa, jolloin se ei voi kertoa aina tietojaan medialle. Haastatellut toimittajat kuitenkin kertoivat, ettei vaikeneminen tunnu aina tarkoituksenmukaiselta. Monet toimittajat kokivat, että myös suhteellisten pienten vahvistusten tai esimerkiksi huhujen tyrmäykset olivat vaikeasti saatavissa, ja että usein tutkinnanjohtajat olisivat suhtautuneet huhuihin välinpitämättömästi. Työskentelyä tutkinnanjohtajien kanssa pidettiin silti arkisena työtehtävänä. Suuren työkuorman nähtiin olevan yksi merkittävä syy

niukkaan viestintään ja välillä myös epäasiallisuuteen. Luottamussuhdetta ja sen rakentamista pidettiin pääasiassa erittäin tärkeänä asiana.

4.2 Valta istuu poliisin penkissä

Toisena haastatteluteemana oli poliisin ja toimittajan välinen valtasuhde, jonka on tutkimuksissa (esim. Chibnall 2007, Chermak 1995 ja Mawby 2010) havaittu olevan epäsymmetrinen. Teemassa käsiteltiin myös toimittajien kokemuksia poliisin julkisuuslain tulkinnasta ja mahdollisia poliisin vaikuttamisyriytyksiä journalistiseen työhön ja journalismin sisältöön.

Kaikki haastatellut toimittajat tunnistivat, että toimittajan ja tutkinnanjohtajan välillä on valtarakenne, joka on poliisille usein suotuisampi, sillä monesti toimittajan tarvitsema informaatio tai vähintään tiedon vahvistusmahdollisuus on poliisilla. Poliisi voi siis käyttää valtaa siinä, mitä kerrotaan tai jätetään kertomatta tai vastaako tutkinnanjohtaja ylipäänsä puhelimeen. Vain yksi toimittaja ei kokenut, että poliisilla olisi varsinaista valta-asemaa suoranaisesti häneen, vaikka hän näennäisesti tunnisti valtarakenteen.

”Ihan selkeesti valta on siellä ja ne käyttää sitä ihan mielellään [naurahdus]. Meillä on ollu vaikeuksia tehdä tilastojuttuja, mitkä on onnistunu ennen aivan hyvin. He saattaa kieltäytyä antamasta jotain materiaalia, ja kun pyytää tietopyynnön eväämiselle perusteita, niin sieltä tulee, et mepä katsotaan, mitä dataa saadaan. Et se on perusteetonta myös toisinaan.”

(H5)

Suurin osa haastatelluista toimittajista ei ollut koskaan kokenut, että poliisi tai esimerkiksi tutkinnanjohtaja olisi yrittänyt suoraan vaikuttaa heidän journalistiseen työhönsä. Kaikki toimittajat sanoivat, että joskus tutkinnanjohtaja oli saattanut kyseenalaistaa jonkun uutisen tekemisen, mutta sitä ei usein nähty vaikuttamisyriytyksenä. Yksi toimittaja kertoi tilanteista, jolloin hän on saanut luuria korvaan, kun hän on soittanut tutkinnanjohtajalle tietyistä rikostapauksista. Hän koki tilanteet vaikuttamisyriytyksinä uutisointiin.

Osa näki esimerkiksi suuret asiakirjalaskutukset tai asiakirjojen runsaan mustaamisen ja salaamisen mahdollisina vaikuttamisyriyksiä. Yksi toimittaja kertoi, ettei mustattuihin kohtiin ole aina laitettu leimoja mustaamisen syystä. Toisaalta toimittaja totesi, ettei hän voi tietää, mitä mustattujen kohtien alla tällöin on, jolloin ne voivat olla täysin perustellusti salattuja. Haastateltujen toimittajien kokemuksen mukaan runsas mustaaminen asiakirjoissa on joka tapauksessa viime vuosien mittaan lisääntynyt.

”Varsinkin pienemmälle medialle onhan se ihan tekemätön paikka. Et tiedä tuleeks täysin mustattu 35 sivua, josta et hyödy mitään ja sit maksat siitä 70 senttiä per sivu, tai jos siinä on värisivuja niin vielä enemmän. Se on mun mielestä todella haastavaa ja jossain määrin myös kyseenalaista.” (H4)

Pisimpään rikosjournalismin parissa työskennellyt toimittaja oli kokenut suoran vaikuttamisyriyksen poliisin taholta, mutta se oli tapahtunut noin 15–20 vuotta sitten. Toimittajan mukaan tuolloin yksi poliisi oli yrittänyt saada toimittajan kirjoittamaan uutisen, mikä ei pitänyt täysin paikkansa. Toimittaja kieltäytyi pyynnöstä. Sen jälkeen hän ei ollut kokenut työssään suoria vaikuttamisyriyksiä poliisilta. Hän kuitenkin koki, että poliisin tiukentunut tiedottamislinja, vaikeudet saada tiettyjä tutkinnanjohtajia kiinni ja vaikeudet saada tutkinnanjohtaja katkomaan esimerkiksi sosiaalisessa mediassa leviäviä huhuja on vaikuttanut suoraan hänen edustamansa lehden uutisointiin estävästi.

”Ymmärrän ja hyväksyn, että poliisilla on valta tiedottaa, mitä he katsoo tarpeelliseksi. Hehän niitä rikoksia tutkii ja me ei voida tietää, mikä se tilanne on. Mut siihen vallankäyttöön toivois järkeä ja suhteellisuudentajua. Et ei nähdä, että se asia on lähtenyt isommille kierroksille. Ku se ei oo pelkästään sitä, et me halutaan nyt saada joku hyvä klikkiotsikko. Meillä on kumminkin tiedonvälityksen velvollisuus tässä.” (H6)

Toimittajan mukaan poliisin niukka viestintä ja kommentoinnin puute on aiheuttanut lehden levikkialueella myös vaaratilanteita. Pahimmat tilanteet, jotka ovat johtuneet hänen mielestään poliisin heikosta viestinnästä, tapahtuivat joitakin vuosia sosiaalisen median ryhmissä. Maakunnassa tapahtui henkirikos, jossa maahanmuuttajamiehen

epäiltiin surmanneen puolisonsa. Sosiaalisen median ryhmissä levisi runsaasti valheellisia huhuja koskien tapausta, mutta toimittajan mukaan poliisilla meni pelkkään epäillyn rikoksen vahvistamiseen monta päivää. Toimittajan mukaan sosiaalisen median ryhmissä suunniteltiin jo epäillyn miehen asunnolle lähtemistä.

”Vieläpä siinä pakolaiskriisin jälkeisessä ilmapiirissä sehän ottaa kierrosta kierroksen perään. Ja siitä tulee aina vaan villimpi huhumylly, miten on päitä leikelty irti ja mitä kaikkee muuta tämä mies on tehnyt. Monta päivää meni siihen, että ylipäätään vahvistettiin, että on tapahtunut jotain, ja että tämä epäilty on esimerkiksi kuollut myös.” (H6)

Myös toimittajan kertoma toinen esimerkki liittyi poliisin hitauteen tiedon vahvistamisessa ja kommentoimisessa, mikä aiheutti sosiaalisen median ryhmissä paljon rassistista vihapuhetta. Poliisi alkoi tutkimaan tapausta, jossa toimittajan mukaan nuoren maahanmuuttajamiehen epäiltiin raiskanneen paikallisen alaikäisen tytön. Toimittajan mukaan poliisi ei tiedottanut epäilystä rikoksesta mitään ensitiedotteen jälkeen. Toimittaja kertoi, että heidän oli hetkeksi suljettava verkkolehtensä kommentointimahdollisuus, sillä palstalla ryhdyttiin vihjailemaan erilaisista väkivallanteoista ulkomaalaisia kohtaan. Toimittajan mukaan poliisilla meni noin puoli vuotta aikaa, että se kertoi tutkinnan keskeytymisestä todisteiden puutteessa, ja että aiemmin epäillyllä miehellä oli alibi. Osa maahanmuuttaja-asukkaista päätti toimittajan mukaan muuttaa pois alueelta pelon ilmapiirin vuoksi.

Toimittajan mukaan tutkinnanjohtajat ovat usein vähätelleet hänelle huhupuheiden merkitystä, ja hänen esimerkkinsä kertovat toimittajan mukaan siitä, että tutkinnanjohtajien pitäisi hanakammin katkoa siivet myös heistä vähäisiltä tuntuilta huhupuheilta. Kolmannessa toimittajan kertomassa esimerkkitapauksessa lehti yritti selvittää erään alueen poliisin virasta pidättämistä. Toimittaja ei kuitenkaan saanut hankittua tarpeeksi tietoa tutkinnasta vaan asiakirjat oli salattu. Hän koki salaamisen alueen poliisin oman maineen suojeluna.

Kaikki haastatellut toimittajat olivat sitä mieltä, että poliisi tulkitsee tiukasti julkisuuslakia, ja että tulkinnassa on tapahtunut viime vuosien aikana selkeä muutos. Osa oli kokenut varsinaisen muutoksen itse työskenneltyään rikosjournalismin parissa jo pidempään ja osa oli kuullut asiasta vanhemmilta kollegoilta ja seurannut rikos- ja oikeustoimittajien keskustelua aiheesta. Haastatellut toimittajat näkivät tilanteen kahdella tavalla: he toisaalta ymmärtävät poliisin tiedotuspäätökset rikostapauksittain, sillä tutkintaa ei voi vaarantaa. Toisaalta useiden toimittajien mielestä julkisuuslain tiukka tulkinta on mennyt hyvin pitkälle, eikä se useinkaan ole enää ollut tarkoituksenmukaista.

Kahden toimittajan mielestä 2010-luvun taitteessa ja myöhemmin 2010-luvulla ollut Helsingin huume- ja poliisin ex-päällikkö Jari Aarnioon liittyvä virkarikostutkinta on voinut vaikuttaa myös julkisuuslain tulkittamiseen sekä yleisesti poliisin ja median suhteisiin. Viranomaisten ”luottotoimittajat” olivat haastateltujen toimittajien mielestä suurimmaksi osaksi kadonneet, mitä pidettiin hyvänä asiana. Samalla viranomaisten ja toimittajien suhteiden katsottiin tiukentuneen ja virallistuneen.

”Mulla on vähä sellanen käsitys, et ton Aarnio-jutun jälkeen toi ois tiukentunut aika paljon toi poliisin suhtautuminen julkisuuslakiin ja muuhun. Aarniohan oli kaikkien toimittajien kaveri ja hyvässä maineessa.” (H1)

Julkisuuslain tiukentumisen katsottiin olevan myös sukupolvikysymys. Useamman toimittajan käsityksen mukaan tulevia ja nuoria poliiseja ohjeistettaisiin erityisen tiukkaan julkisuuslain tulkittamiseen ja jopa siihen, että parasta olisi tiedottaa mediaa vasta sitten, kun rikostapaus on käräjillä. Tämä on kyseisten haastateltujen toimittajien mielestä todella huono kehityssuunta, sillä rikostapausten ja tutkinnan seuraaminen liittyy myös poliisin toiminnan seuraamiseen vallankäyttäjänä. Lisäksi toimittajat korostivat, että kansalaisilla on oikeus tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu myös silloin, kun rikokset ovat juuri tapahtuneet. Positiivisimmin tutkinnanjohtajien ja poliisin kanssa työskenteleeseen suhtautunut toimittaja oli samaa mieltä muiden kanssa siitä, että julkisuuslain tulkinta on tiukentunut, mutta hän kertoi ymmärtävänsä paremmin poliisin syytä. Harva toimittajista oli vienyt eteenpäin sitä, että esimerkiksi joitakin asiakirjoja ei suostuttu

toimittamaan tai asiakirjoja olisi heidän mielestään perusteettomasti salattu. Moni tiesi kollegoja, jotka olivat näin tehneet.

Suurimmaksi osaksi julkisuuslain tiukka tulkinta liittyi haastateltujen toimittajien mielestä esitutkimateriaaliin.

*”Kyllä se taitaa olla aika yleistä, että poliisin kautta kun pyytää esitutkin-
nan, siinä on enemmän salattu kuin jos pyydät sen myöhemmin käräjäoi-
keuden kautta. Sehän kertoo siitä, että poliisilla on jonkun verran tiukempi
tulkinta yleisesti ottaen julkisuuslaista kuin vaikkapa käräjäoikeudessa.”*
(H2)

Suurta osaa haastateltuja toimittajia poliisin erityisen tiukka lain tulkinta turhautti. Pi-
simpään alalla olleen toimittajan mielestä jotkut asiat ovat muuttuneet kokonaiskuvassa
parempaan reilun 20 vuoden aikana. Toimittajan mukaan konkreettisesti esimerkiksi
asiakirjoja on helpompi saada toimituksen käyttöön nykyään kuin 1990-luvulla tai 2000-
luvun alussa jo pelkästään sen vuoksi, että ne ovat sähköistyneet. Silti tiedon saaminen
ja salaaminen on myös hänen mukaansa tiukentunut huomattavasti. Yhden toimittajan
mielestä esimerkiksi väkivaltarikoksissa esitutkimapöytäkirjojen laaja salaaminen ai-
heuttaa sen, ettei kaikkia vakavia rikosilmiöitä pystytä käsittelemään julkisessa keskus-
telussa tarpeeksi laajasti.

*”Poliisilla on tietyt perusteet salata asioita, niin kuin terveystietoja ja tut-
kinnallisia menetelmiä, joita ei haluta avata julkisuuteen. Näihin on ihan
täysin perusteet. Mutta se, että salataan kokonaisia pöytäkirjoja henkiri-
kosesta sillä perusteella, että se on jotenkin yksityisyyden suojaan kuuluva
asia, jos esimerkiksi mies on tappanut oman vaimonsa heidän yhteisessä
kodissaan. - - Lähisuhdeväkivalta on valtavan iso yhteiskunnallinen on-
gelma, josta me puhutaan ja jota tuodaan julki ihan liian vähän, koska niitä
salataan aivan valtavasti.”* (H1)

Haastattelemani toimittajat olivat tietoisia poliisin ja toimittajien välisestä valtaraken-
teesta. Suurin osa toimittajista myös koki olevansa alisteinen tutkinnanjohtajan valtaan

nähden, mikä tekee suhteesta epäsymmetrisen. Suurin osa ei ollut kokenut, että poliisi olisi suoranaisesti yrittänyt koskaan vaikuttaa heidän journalistiseen työhönsä, mutta osa näki, että välillä ilmenee epäsuoria vaikuttamisyrittämiä esimerkiksi siten, ettei tutkinnanjohtajaa saa kiinni, uutisointia ikään kuin estetään olemalla kertomatta mitään tai olemalla vahvistamatta tai kumoamatta toimittajan tietoja. Yhtenä epäsuorana vaikuttamisyrittäksenä pidettiin myös asiakirjojen kovia laskutuksia, jotka saattoivat lisäksi olla runsaasti mustattuja. Yksi toimittaja oli kokenut yhden suoran vaikuttamisyrittäksen, ja koki myös poliisin heikon viestinnän rikostapauksista vaikuttaneen uutisointiin estävästi.

Kaikkien toimittajien mielestä poliisin julkisuuslain tulkinta on selkeästi vuosien mittaan tiukentunut. Osa oli kokenut tiukentumisen henkilökohtaisesti, vähemmän aikaa töissä olleet olivat saaneet käsityksen tiukentumisesta kollegoilta ja kokeneet itse, että tulkinta on heidän työssäolonsa aikana ollut aina tiukkaa. Julkisuuslain tiukentumiselle nähtiin erilaisia syitä, kuten sukupolvenvaihdos, epäily tutkinnanjohtajien pelosta rikosoikeudelliseen vastuuseen joutumisesta sekä tutkinnanjohtajien kova työkuorma. Kaksi toimittajaa myös uskoi, että Jari Aarnioon liittynyt virkarikostutkinta ja hänen läheiset suhteensa toimittajien kanssa ovat vaikuttaneet ilmapiirin ja käytäntöjen muuttumiseen.

4.3 Mitä jos tutkinnanjohtaja ja rikostoimittaja ystävystyvät?

Kolmannessa haastatteluteemassa käsiteltiin tutkinnanjohtajan ja toimittajan välistä ihmissuhdetta ja sen mahdollista syvenemistä. Kysyin kuudelta haastateltavaltaani, mitä he yleisesti ottaen ajattelevat siitä, jos tutkinnanjohtajasta tulee toimittajalle hyvin tuttu tai jopa kaveri tai ystävä. Jos toimittajalla ei ollut omakohtaisia kokemuksia asiaan liittyen, pyysin pohtimaan asiaa yleisellä tasolla. Teemassa käsiteltiin myös sitä, millaisia vaikutuksia tutkinnanjohtajan tuttuudella tai kaveruudella voi olla työntekoon sekä sitä, miten tutkimuksissakin (esim. Mawby 2010) havaittu toimittajan ja poliisin suhteen virallistuminen on näkynyt ja vaikuttanut työarjessa. Lopuksi pyysin haastateltavia pohtimaan väitettä, jonka mukaan rikostoimittajilla ja poliisilla olisi keskenään ”viha-rakkaussuhde”, joka pohjaa *Yleisradion* Viimeinen sana -ohjelman jaksoon vuodelta 2020.

Kellään kuudesta toimittajasta ei ollut tutkinnanjohtajissa varsinaisia läheisempiä kaveriteita tai ystäviä, mutta moni oli tullut tutuksi oman alueensa tutkinnanjohtajien kanssa luonnollisesti siten, että he olivat paljon yhteydessä samoihin henkilöihin. Yksi toimittaja myös kertoi tuntevensa joitakin tutkinnanjohtajia kasvoilta niin, että he saattoivat tervehtiä toisiaan esimerkiksi lenkipolulla.

Suurin osa näki toimittajan ja tutkinnanjohtajan välisen ihmissuhteen kaksipiippuisena: toisaalta olisi työn kannalta positiivista, jos olisi tuttu tutkinnanjohtaja, jolta voisi matlammalla kynnyksellä saada esimerkiksi taustatietoja, mutta samalla tilanteessa nähtiin eettinen ristiriita. Moni toimittaja koki, että kaveruus tutkinnanjohtajan kanssa voisi jotta tilanteeseen, jossa objektiivisuus ja valtaa käyttävien tarkkailu voisi järkkyyä. Kaikkien toimittajien mielestä läheisemmässä ihmissuhteessa toisen toimintaa voisi olla vaikeampaa haastaa, mikä ei ole journalismin etiikan ja ideologian mukaista. Toisaalta, yksi toimittaja pohti, että ihmissuhteita voi kehittyä myös työn ulkopuolelta: tutkinnanjohtaja ja toimittaja voivat olla ennen kyseisiä töitään tuttuja tai ihmissuhteet voivat tulla esimerkiksi perhepiireistä. Tärkeintä toimittajien mielestä olikin, että ihmissuhteessa pidetään selkeät rajat ja roolit. Yhden toimittajan mielestä läheisempi ihmissuhde jonkin tietyn tutkinnanjohtajan kanssa ei olisi hyväksi. Hän kertoi haluavansa tietoisesti pitää suhteen hyvin virallisena ja etäisenä, sillä se takaa objektiivisuuden.

Viisi toimittajaa uskoi, että jo pelkkä tuttuus tutkinnanjohtajan kanssa voisi mahdollisesti helpottaa muutoin nihkeäksi koettua työntekoa. Tämä liittyi vahvasti ajatukseen keskinäisestä luottamussuhteesta: kun tutkinnanjohtajalle tuttu toimittaja soittaa, todennäköisesti hän saa paremmat tiedot rikostapauksesta kuin tuntematon toimittaja, joka esimerkiksi tekee pientä ja nopeaa rikosuutista muiden töiden ohella. Tuttuuden nähtiin lisäävän luottamusta varsinkin silloin, jos toimittaja on aiemmin pitänyt lupauksensa tutkinnanjohtajalle juttuprojekteissa. Vain yhden toimittajan mielestä tuttuus ei vaikuta siihen, kuinka paljon ja helposti tutkinnanjohtajalta saa esimerkiksi tietoa rikostapauksista.

Rob C. Mawbyn vuonna 2010 julkaistussa tutkimuksessa on havaittu, että poliisin ja toimittajien välinen suhde on vuosien mittaan virallistunut. Tämän allekirjoittivat myös

kaikki haastatteleman toimittajat. Moni uskoi, että 2020-luvun koronaviruspandemia on vauhdittanut etäistä, pääasiassa verkossa tai puhelimitse toimivan suhteen muodostumista. Toimittajien mielestä kaikkien uutistilanteiden ei pitäisi mennä niin, että poliisi lähettää koko mediakentälle tiedotteen omia kanaviaan pitkin ja olettaa, että toimittajat tekevät artikkelinsa vain sen perusteella. Nopeissa uutistilanteissa tämä nähtiin toimivaksi, mutta suurimmaksi osaksi toimittajat haluavat itse päästä esittämään tarkentavia ja haastaviakin kysymyksiä poliisille. Virallisen ja verkkovälitteisen suhteen nähtiin vaikeuttavan tätä.

Yksi virallistumisen merkki oli muutaman toimittajan mainitsema ”saunottamiskulttuurin” katoaminen. Yhdellä toimittajalla oli omakohtaista kokemusta siitä, että alueen poliisiväkeä kutsuttiin yhteisiin saunailtoihin toimituksen kanssa, jolloin verkostoiduttiin virvokkeiden parissa. Muut toimittajat olivat vain kuulleet vanhasta, jo nyt pääasiassa kadonneesta perinteestä. Toimittajien mielestä kehitys on hyvä ja vahvistaa objektiivisuutta, puolueettomuutta, läpinäkyvyyttä ja sitä, että instituutiot ovat selkeästi erillisiä toimijoitaan. Yhden toimittajan mielestä myös alkoholikulttuurin muutos on vaikuttanut saunottamiskulttuurin katoamiseen. Hänen käsityksensä mukaan nykyiset nuoremmat poliisit ja tutkinnanjohtajat ovat selkeästi esimerkiksi urheilullisempia, eikä alkoholikeskeinen saunottamiskulttuuri istu enää heidän arkeensa. On myös tilastollisesti todettu, että suomalaisten alkoholin kulutus on pääasiassa vähentynyt vuodesta 2007 saakka (THL 2023).

”Niitä kutsuttiin suunnilleen kerran vuodessa tänne meille toimitalolle edustustiloihin. Oli laitettu sauna kuumaksi ja hyvää ruokaa ja juomaa pöytään ja siinä oli rikostoimittajia, pari uutistoimittajaa, uutispäällikköä ja päätoimittaja paikalla. Juteltiin mukavia ja kenties lähdettiin siitä baariinkin vielä. Ei se ehkä mitään kestävää luonut, mut vähän suhdetoimintaa ja vähintäänkin sitä, että naamat tuli tutuksi. Nythän täällä on semmosiakin tutkinnanjohtajia, et mä en tiedä, minkä näkönen se heppu on.” (H6)

Monet haastatellut toimittajat näkivät virallistumisen myös resurssikysymyksenä. Poliiseilla ja toimittajilla ei ole haastateltujen mielestä entisaikojen tapaan aikaa istua

yhdessä oluella tai kahvilla ja keskustella viime aikaisista rikostapauksista. Se nähtiin menneiden aikojen ”dekkarimaisena” kulttuurina, jota ei ole ollut enää pitkään aikaan. Yksi toimittaja huomautti, että poliisi järjestää edelleen tilaisuuksia myös medialle, jossa paikalla on usein myös alueen tutkinnanjohtajia. Nämä ovat toimittajan mielestä erityisen tärkeitä paikkoja, jos haluaa verkostoitua tai saada vähintäänkin kasvot molemmin puolin tutuiksi.

Virallistuminen liittyy toimittajien mielestä myös tehokkuuteen. Uutiset täytyy tehdä nopeasti uutisdeskilähtöisesti, eli soittamalla tiedot puhelimella tai tekemällä ensiuutiset tiedotteiden pohjalta. Tutkinnanjohtajien työkuorman ymmärrettiin kasvaneen hyvin suureksi, jolloin massatiedottaminen on toimittajienkin mielestä poliisilta tehokkaampaa. Muutaman toimittajan mielestä poliisin tiedottaminen omien kanaviensa, kuten sosiaalisen median tai sähköpostin, kautta nähtiin myös poliisin pyrkimyksenä tiedottamisen tasapuolisuuteen. Osaa jatkuva kiire ja nopeuteen pyrkiminen ärsytti, sillä se karsii selkeästi syventävien artikkeleiden tekemistä ja niiden kiinnostavuutta enää myöhemmin.

Pisimpään alalla toimineen toimittajan mielestä oli harmillista, että ennen maakunnissa toimineet paikalliset poliisinumerot, joista pystyi tiedustelemaan vaikkapa edellisyyden rikostapauksia paikkakunnalla, ovat poistuneet. Tilalla ovat keskitetyt laitokset ja numerot. Soittaessa poliisille myös yleiseen viestintään ohjaaminen ärsytti monia, sillä joskus saattoi käydä niin, että vaikka toimittaja tiesi rikostapauksen tutkinnanjohtajan nimen, toimittaja saatettiin ohjata viestintään. Tämä vaikutti parin toimittajan mielestä turhalta pompottamiselta.

Esittäessäni haastateltaville väitteen, että toimittajilla ja poliisilla on keskenään viha-rakkaussuhde, reaktiot vaihtelivat. Halusin kysyä, ovatko toimittajat väitteestä samaa vai eri mieltä ja miksi. Väite on peräisin jo aiemmin referoimastani Viimeinen sana -ohjelmasta, jossa rikos- ja oikeustoimittaja Tuomas Rimpiläinen ja poliisijohtaja Tomi Vuori keskustelivat median ja poliisin suhteesta (Valkama 2020). Tv-ohjelman jakso julkaistiin vuonna 2020 eli se on tuore. Valitsin kyseisen yksittäisen keskustelun gradututkielmaani siksi, että se on yksi harvoista tämän tutkielman aiheeseen liittyvistä tuoreista julkisista

keskusteluista Suomessa. Esitin väitteen toimittajille myös siksi, koska toivoin, että se saattaisi herätellä heitä pohtimaan suhdettaan poliisiin eri tavoin.

Suurin osa haastatelluista toimittajista reagoi väitteeseen naurahtuen ja piti sitä humoristisena. Hetken pohdittuaan neljä kuudesta toimittajasta koki, että väite pitää paikkansa ja että se kuvaa hyvin nykytilannetta median ja poliisin välillä. Kahden toimittajan mielestä väite oli liian jyrkkä ja radikaali.

”Toimittajat on välillä tyytymättömiä siihen, miten poliisi viestii ja miten poliisi vastaa. Uskon, tai haluan uskoa, että toimittajat ymmärtää sen poliisin laista tulevan velvoitteen ja yksityisyydensuojan merkityksen, ja miten vahva se on Suomessa. Haluun uskoa, että myös poliisi ymmärtää, miksi meille ei riitä ne pelkät tiedotteet ja se, et meistä on myös hyötyä poliisille ihan rikosten selvittämisessä.” (H3)

Haastattelemani toimittajat olivat suurin piirtein samoilla linjoilla tutkinnanjohtajien ja toimittajien välisistä ihmissuhteista ja niiden vaikutuksista työntekoon. Moni koki, että työn kannalta olisi hyödyllistä, jos sattuisi olemaan jokin läheisempi tutkinnanjohtaja, mutta moni myös ymmärsi suhteen voivan aiheuttaa eturistiriitoja ja objektiivisuuden ja puolueettomuuden murenemistä. Viisi kuudesta toimittajista oli sitä mieltä, että jo pelkkä tuttuus tutkinnanjohtajan kanssa vaikuttaa työn sujuvuuteen positiivisesti. Toimittajat olivat pääasiassa tyytyväisiä viralliseen ihmissuhteeseen, mutta osan mielestä olisi tärkeää tulla tutuksi myös kasvokkain esimerkiksi pienten alueiden tutkinnanjohtajien kanssa.

Monen toimittajan mielestä poliisin virallinen tiedottamislinja lauseineen ”poliisi ei kommentoi asiaa enempää” haittaa työntekoa, sillä haastateltavien mielestä toimittajien ei kuulu vain toistella poliisin valmiiksi kirjoittamia tiedotteita vaan päästä myös itse kysymään lisäkysymyksiä ja mahdollisesti myös haastamaan poliisia. Toisaalta, osa toimittajista nosti esiin median tasapuolisen kohtelun, johon laaja sähköinen tiedottaminen myös pyrkii. Virallistuminen ja työn jatkuva tehostuminen haittasi erityisesti yhden

toimittajan mielestä syventävien artikkeleiden tekemistä, mutta tämä ei riippunut vain poliisista vaan myös nopeutuneesta verkkouutisoinnista.

Toimittajat olivat tyytyväisiä siihen, että vanhanaikaiseksi koettu saunottamiskulttuuri alkoholin täyteisine iltoineen on mennyt aikaa. Tämä lisää toimittajien mukaan puolueettomuutta, läpinäkyvyyttä ja objektiivisuutta. Toisaalta osa toimittajista toivoi, että tutkinnanjohtajiinkin olisi mahdollista päästä tutustumaan, jotta myös luottamussuhteen rakentaminen helpottuisi. Puhelimitse luottamuksen luominen tuntui monista vaikealta tai jopa mahdottomalta. Yksi toimittaja koki, että hän halusi pitää niin sanotusti etäiset välit tutkinnanjohtajiin, jotta työroolit säilyvät ja poliisia olisi helpompi myös haastaa. Myös hänestä luottamussuhde on silti tärkeää luoda. Toisen toimittajan mielestä tuttuus tai luottamussuhde ei ole vaikuttanut varsinaisesti hänen työhönsä positiivisesti, vaikka hän näennäisesti ajatteleekin, että tuttuuden luomaa luottamusta on hyvä olla. Suurin osa toimittajista koki, että poliisilla ja toimittajilla on keskenään ”viharakkautussuhde”, sillä molemmat tarvitsevat toisiaan, mutta työnteko yhdessä on paikoitellen hyvinkin vaikeaa ja tunteita herättävää.

4.4 Toimittajat toivovat ymmärrystä, selkeitä linjauksia ja inhimillisyyttä

Haastattelun lopuksi kysyin toimittajilta, millaisia tulevaisuudentoiveita heillä on ja haluaisivatko he asioiden muuttuvan poliisin kanssa. Kaikki haastatellut toimittajat kokivat, että julkisuuslakia ja sen tulkintalinjoja täytyisi muuttaa. Iso osa toimittajista toivoi myös sen muuttuvan, kuinka tutkinnanjohtajat kohtaavat heille soittavia toimittajia.

Oikeusministeriön (2021) mukaan julkisuuslakia ollaan ajantasaistamassa. Tällä hetkellä hanke on vaiheessa, jossa työryhmän mietinnöistä odotetaan lausuntoja. Ajantasaistamisen tavoitteena on *”nykyistä selkeämpi ja toimivampi lainsäädäntö, joka edistää yhteiskunnan avoimuutta ja vastaa nyky-yhteiskunnan vaatimuksia”*. (Oikeusministeriö 2021.) Haastatellut toimittajat toivoivat, että julkisuuslain ajantasaistamisessa keskityttäisiin mediayönteisyyteen ja siihen, että yksittäisiä tutkinnanjohtajia ohjeistettaisiin selkeästi ja samankaltaisesti lain tulkitsemiseen.

Oikeustoimittajat ry -yhdistys on antanut oman lausuntonsa (2024) lain uudistamiseen. Lausunnon mukaan yhdistys pitää tervetulleena sitä, että mietinnössä esitetään julkisuuslain piirin laajentamista ja lain yleistä selkeyttämistä. Yhdistys on kuitenkin sitä mieltä, ettei ehdotus tavoita toivottua selkeyttä. Oikeustoimittajien mielestä esimerkiksi asiakirjamaksuja ja niitä koskevia yksityiskohtaisia perusteluja koskeva momentti uhkaa merkittäväällä tavalla julkisuusperiaatteen toteutumista. Yhdistys myös huomauttaa lausunnossaan pitävänsä välttämättömänä, että erityisesti rikosasioihin liittyvä salassapitosäätely uudistetaan pikaisesti. Yhdistyksen mielestä uuteen julkisuuslakiin tulisi sisällyttää niin vahva julkisuusolettama, että epäselvissä tilanteissa se ohjaisi julkisuusmyönteiseen tulkintaan. (Oikeustoimittajat ry 2024.)

Moni haastateltava toivoi, että poliisi panostaisi kokonaisvaltaisemmin selkeyteen viestinnässään. Yhden toimittajan mielestä tutkinnanjohtajat ovat itsekin välillä hieman hakeilla siinä, mitä he voivat kertoa ja mitä eivät. Sekavat linjaukset liittyivät joidenkin toimittajien mukaan myös siihen, miten paljon asiakirjoja salataan ja niitä kuuluisi salata tai pitää julkisena. Vaihtelua eri tutkinnanjohtajien välillä on toimittajien mukaan paljon. Haastatellut toimittajat toivoivat tiedottamiseen myös tasapuolisuutta poliisilaitosten välillä, sillä toimittajat olivat huomanneet, että tiedottamisen laadussa ja määrässä on suuria eroja eri laitosten kesken. Tasapuolisuus ja tasaisuus viestinnässä on mainittu myös Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirjassa (2011), mutta ainakin haastateltujen toimittajien mielestä se ontuu.

Yksi tärkeä teema tulevaisuuden suhteen oli kohtaaminen. Moni toimittajista toivoi, että tutkinnanjohtajat kohtaisivat toimittajat työtään tekevinä ihmisinä ja olisivat heille kohteliaita. Toimittajat kuitenkin muistuttivat, että epäkohteliaisuus tai tönkyys ei koske kaikkia tutkinnanjohtajia, ja epäkohteliaisuuden nähtiin olevan henkilökohtainen persoonakysymys. Sitä tapahtuu haastateltujen toimittajien mukaan silti harmillisen usein. Epäkohteliaisuus aiheutti toimittajissa stressiä ja kuormitusta ja moni toivoi, että poliisissa ymmärrettäisiin kansalaisten valtava tiedon tarve, kun yhteiskunnassa tapahtuu rikoksia. Toimittajat toivoivat poliisi-instituution ymmärtävän, että media ja poliisi ovat useimmiten samalla puolella, eivätkä toisiaan vastaan.

”Toivon, et linjat vähän muuttuis ja luotettaisiin toimittajiin enemmän. Pahoin pelkään, et niin ei tuu tapahtuu. Ja sehän johtaa sit tietysti siihen, että julkaistaan aika paljon tietoo, mikä on vahvistamatonta. - - Sellanen pelon ilmapiiri on tullu nyt. Se on varmasti tosta julkisuuslaista ja siitä tulkinasta. Toivoisin, et vähän rentoutuis toi meininki.” (H5)

”Mä nään, että poliisi ja media on samalla puolella. Kun aatellaan yhteiskuntarauhaa ja turvallisuuden tunnetta, niin ehkä poliisikin vois joskus tarkastella sitä asiaa siltäkin kantilta, että ei me olla heitä vastaan, vaikka poliisistakin ikäviä asioita julkaistaan.” (H4)

Laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla osa toimittajista myös kertoi toivovansa, että poliisi saisi lisää resursseja, sillä resurssien jatkuva tiukentaminen vaikuttaa automaattisesti myös tutkinnanjohtajien työkuormaan, mikä näkyy myös medialle.

”Jos poliisilla on joku akuutti tilanne päällä, niin mä ymmärrän, kun se viidestoista toimittaja soittaa ja kysyy ne samat tyhmet kysymykset, se ärsyttää. Sit jätetään vastaamatta tai ollaan hyvin lyhytsanaisia. Emmä tähän oikein muuta keksi kuin poliisin työtaakan vähentäminen.” (H6)

Haastateltujen toimittajien tulevaisuudentoiveet olivat hyvin samankaltaisia. Pääasiassa toivottiin, että julkisuuslain ajantasaistaminen vaikuttaisi sen tulkinnan muuttumiseen mediamyönteisemmäksi. Osan mielestä median ja poliisin suhteissa vallitsee nykyään ”pelon ilmapiiri” ja erityisesti nuorten poliisien luottamus mediaa kohtaan on rapistunut. Toimittajat toivoivat, että poliisissa ymmärrettäisiin, että media ja poliisi-instituutio ovat samalla puolella. Toimittajat kuitenkin tunnistivat myös sen, että poliisin resursseja on tiukennettu jo pitkään, mikä on kasvattanut tutkinnanjohtajien työkuormaa. Moni toimittaja myös toivoi, että tutkinnanjohtajat kohtaisivat toimittajia inhimillisemmin ja kohteliaammin, sillä harmillisen usein toimittajat olivat kokeneet tullessa kohdelluiksi epäasiallisesti tai ilkeästi.

4.5 Havainnot vuosikymmenten takaa pätevät yhä

Haastattelut antoivat kokonaisuudessaan hyvin mielenkiintoista tietoa näiden kuuden rikosjournalismiin erikoistuneen toimittajan työstä tutkinnanjohtajien kanssa. Vastaukset olivat myös hämmentävän samankaltaisia, pois lukien yhden toimittajan haastattelu, joka erottui aineistosta positiivisimpana. Haastattelut noudattivat pitkälti myös aiempien tutkimusten linjaa. Tässä alaluvussa teen yhteenvedon havainnoista ja suhteutan niitä aiempaan tutkimukseen. Pohdin myös, kuinka toteuttamani tutkimus on vastannut tutkimuskysymyksiini:

1. Millaisena haastatellut rikostoimittajat näkevät yhteistyön poliisin tutkinnanjohtajien kanssa?
2. Miten valtarakenteet ja mahdollinen vaikuttaminen näkyvät haastateltujen toimittajien työskentelyssä poliisin kanssa?

Kokonaisuudessaan haastateltujen toimittajien mielestä yhteistyö tutkinnanjohtajien kanssa on vaikeaa. Vain yksi haastatelluista oli positiivisemmalla kannalla. Vaikeus liittyy usein siihen, ettei tutkinnanjohtajia saa kiinni, heiltä ei saa tietoa ja he ovat kohdelleet haastateltuja toimittajia työkeästi. Ilmiö on hyvin moniulotteinen, eikä suomalaista tutkimusta aiheesta ole paljoakaan. Suurimpina syinä ilmiöön haastatellut toimittajat näkivät sukupolvenvaihdon poliisissa, julkisuuslain tiukemman, ylhäältä tulevan tulkintaohjeistuksen ja tutkinnanjohtajien työkuorman runsaan kasvamisen.

Vallan epäsymmetrisyys poliisin ja toimittajien välillä (esim. Chibnall 2007, Mawby 2010 ja Chermak 1995) liittyy yhteistyöhön, ja se näkyi selkeästi myös haastateltujen toimittajien kertomuksissa. Poliisin nähtiin olevan vallan haltija, joka pystyi määrittelemään välillä uutisointia estäen sitä. Toimittajalla on myös muita tietolähteitä, mutta esimerkiksi yhden haastatellun toimittajan mielestä poliisin vaikeneminen aiheuttaa myös vahvistamattoman tiedon julkaisupäätöksiin. Steve Chibnallin (2007), Rob C. Mawbyn (2010) ja Steven Chermakin (1995) havainnot myös tiedottamisen tiukentumisesta ja poliisin ja toimittajien välien virallistumisesta pitivät pitkälti paikkansa myös tämän tutkielman tuloksissa. Tosin tähän tutkielmaan haastatellut toimittajat pitivät virallista ja

objektiivista suhdetta myös hyvänä asiana. Esimerkiksi Mawby (2010, 1065–1067) havaitsi, että toimittajat lähtivät entistä vähemmän kentälle ja rikosuutisointi hoidettiin pitkälti puhelimitse tai tiedotteiden avulla. Tämä pätee myös nykyään, mutta haastattelujen toimittajien mielestä niin ei kuuluisi olla. Poliisin laaja ja sähköinen massatiedottaminen edesauttaa nopeutta, tehokkuutta ja median kohtelun tasapuolisuutta, mutta se estää tai ainakin vaikeuttaa esimerkiksi poliisin haastamisen tai tiedotteen ulkopuolelle jäävän tiedon syvällisemmän selvittämisen. Kun syvällisempää tietoa halutaan, toimittajat soittavat tutkinnanjohtajalle, mutta haastattelujen perusteella on hyvin todennäköistä, ettei tutkinnanjohtaja vastaa puhelimeen tai hän ei kommentoi mitään tiedotteen ulkopuolelta, vaikka se olisi kuinka niukka.

Myös oikeustoimittaja Tuomas Rimpiläinen (Valkama 2020) pohti *Ylen* Viimeinen sana -ohjelman keskustelussa samaa ilmiötä ja piti sitä huolestuttavana. Chermak (1995) kertoi tutkimuksessaan jo 30 vuotta sitten, että toimittajilla on aina ollut myös vaihtoehtoisia lähteitä ja tapansa kasata uutiset myös silloin, kun poliisi ei kerro tietojaan tai haluaa pysyä esimerkiksi nimettömänä. Samat työtavat pätevät edelleen, ja nykyään toiminta on haastateltujen toimittajien mielestä muuttunut erityislaatuiseksi ”kikkailuksi” tai ”tanssahteluksi”. Vaikka virallistuminen, runsaampi kasvokkainen tapaaminen ja jopa tutkinnanjohtajan tunteminen on entistä elämää, haastatellut toimittajat kokivat, että tutkinnanjohtajan parempi tunteminen tai tuttuus helpottaisi työn tekemistä. Moni näki suhteen kehittymisen kuitenkin kaksipiippuisena, johon sisältyy myös eettisiä ongelmia.

Sekä toimittajan että poliisin suhteellisen tarkkarajaiset työtavat ja niiden limittyminen liittyvät sekä professionalismiin että medioitumiseen. Professionalismi näkyi haastateluissa siten, että esimerkiksi journalistit näkevät Deuzen (2005, 447) mukaan itsensä pitkälti julkisina yleisön palvelijoina. Myös haastatellut toimittajat korostivat tiedonvälityksen ja kansan tiedonjonon tyydyttämisen merkitystä siinä, kun toimittajat yrittävät saada lisätietoja rikoksista poliisilta, mitä poliisi ei aina haastateltujen toimittajien mukaan tunnu ymmärtävän. Toimittajat on Deuzen (2005, 446–447) mukaan usein mielletty ”vallan vahtikoiksi”, aktiivisiksi tiedonhankkijoiksi ja sen levittäjiksi. Journalismissa vallitsee myös objektiivisuuden ihanne, mikä tarkoittaa puolueettomuutta,

neutraaliutta ja oikeudenmukaisuutta. Samaten journalistien tulisi olla autonomisia, vapaita ja riippumattomia toimijoita ja toimittajilla pitäisi olla vaistoa ajankohtaisuuteen, nopeuteen ja välittömyyteen. Kaikkeen tähän liittyvät myös journalismin eettiset käsitykset ja käsitykset legitimitetistä ja validiteetista. (Deuze 2005, 446–447.) Myös nämä kaikki teemat näkyivät haastatteluissa joko suoraan tai epäsuoraan. Poliisin osalta esimerkiksi Mawby (2010, 1065–1066) havaitsi, kuinka Ison-Britannian poliisivoimat ovat vuosien mittaan kehittäneet viestintäosastojaan merkittävästi rajaten entistä enemmän omaa professiotaan. Ennen viestintäosastot kehitettiin journalisteja varten, mutta nykyään niillä on laajasti myös muita tehtäviä. (Mawby 2010, 1065–1066.) Myös Suomen poliisi on kehittänyt omaa viestintästrategiaansa ja antanut esimerkiksi edellä esiteltyjä virallisia ohjeistuksia ja käsikirjoja viestintään liittyen. Haastateltujen toimittajien mukaan poliisissa myös ohjataan herkästi asioimaan suoraan viestintään, vaikka toimittajalla olisi rikoksen tutkinnasta vastaavan tutkinnanjohtajan nimi tiedossa.

Yksi tutkielman merkittävin ja haastatteluissa selkeästi eniten tunteita herättänyt teema oli tiedonhankinta ja julkisuuslain tulkinta. Kuten edellä on kerrottu, vuonna 1999 tehtyä julkisuuslakia ollaan ajantasaistamassa ja myös Oikeustoimittajat ry on ottanut ajantasaistamiseen kantaa. Kaikki haastatellut rikosjournalismiin erikoistuneet toimittajat olivat sitä mieltä, että julkisuuslakia tulisi uudistaa mediamyönteisemmäksi ja vastaamaan paremmin 2020-lukua. Tiedon hankkimisen vaikeus viranomaisilta ja erityisesti poliisilta on havaittu myös ulkomaalaisissa tutkimuksissa (esim. Chibnall 2007, Mawby 2010 ja Chermak 1995), mikä voi kertoa laajemmasta ja jo pidempään jatkuneesta ilmiöstä. Haastatellut toimittajat esimerkiksi kertoivat, että nuoremmat poliisisukupolvet luottavat heidän kokemuksensa mukaan vähemmän mediaan ja toimittajiin. Tämän havaitsi myös Mawby tutkimuksessaan (2010, 1070). Hänen mukaansa suhteiden luomisen osaaminen korostuu nykyään erityisesti siksi, että nuoriin poliisiryhmiin on entistä vaikeampaa luoda luottamuksellista suhdetta. He ovat haastateltujen toimittajien mukaan epäluuloisia mediaa ja tiedotusvälineitä kohtaan. (Mawby 2010, 1070.) Myös tähän tutkielmaan haastateltujen toimittajien mielestä luottamussuhde tutkinnanjohtajan kanssa on äärimmäisen tärkeä luoda, vaikkakin se on tuntunut erityisesti vain puheluihin perustuvassa suhteessa vaikealta.

Vaikkakaan haastatellut toimittajat eivät olleet yhtä lukuun ottamatta kokeneet suoria vaikuttamisyrityksiä poliisilta, moni koki, että poliisilla on mahdollisuus vaikuttaa journalismin tekemiseen epäsuorasti. Ilmari Hiltunen kertoi tutkimuksessaan (2020), että suomalaiset toimittajat kohtaavat työssään erilaisia ja voimakkuudeltaan vaihtelevia ulkoisen vaikuttamisen keinoja ja yrityksiä myös Suomen kaltaisessa korkean sananvapauden maassa. Hänen mukaansa ulkoisella vaikuttamisella voi olla suoria ja epäsuoria vaikutuksia journalismiin ja sen autonomiaan. (Hiltunen 2020, 199.) Julkisten tietojen saamisen tahallinen vaikeuttaminen tai estäminen on Hiltusen mukaan (2020, 185) yksi ulkoisen vaikuttamisen keino. Keinolla tarkoitetaan sitä, kun tietojen hallitsija kieltäytyy julkisten tietojen luovuttamisesta tai salaa perusteettomasti julkisia asiakirjoja. Keinoihin liittyvät myös huomattavien korkeiden maksujen vaatiminen aineistoista. Vaikuttajan tavoitteiksi Hiltunen määrittelee tietojen julkisen käsittelyn estämisen tai niiden julkisuuteen päättämisen viivästyttämisen. (Hiltunen 2020, 185). Haastatellut toimittajat kokivat, että poliisi pystyy vaikuttamaan vähintään epäsuorasti uutisointiin vaikeneamalla tiedoista tai salaamalla runsaasti asiakirjoja. Useat haastateltavat olivat kokeneet, että erityisesti esitutkimateriaalien salaaminen ja mustaaminen on kasvanut. Toimittajat eivät nähneet salaamista aina tarkoituksenmukaisena, vaikka toisaalta he eivät voi tietää, mitä mustattujen kohtien alla on.

Haastattelut osoittivat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyen, että yhteistyö poliisin tutkinnanjohtajien kanssa on haastateltujen toimittajien mielestä vaikeaa ja epäkiitollista. Poliisi on selkeästi tiukentanut ja keskittänyt viestintäänsä ja tiedottamistaan, eikä poliisi haastateltujen toimittajien mukaan useinkaan vastaa enää jatkotiedusteluihin rikostapauksista. Tämä liittyi haastateltujen toimittajien mielestä julkisuuslain tiukkaan tulkintaan ja siihen, etteivät esimerkiksi nuoremmat poliisit tunnu enää luottavan yhtä paljon mediaan kuin ennen. Yksi toimittaja, joka koki yhteistyön pääasiassa helpommaksi ja positiivisemmaksi, oli haastatteluaineistossa selkeässä vähemmistössä. On vaikea pohtia sitä, miksi hän on kokenut teemat niin eri tavoin kuin muut, sillä kyseessä on moniulotteinen ja usein henkilökohtainen ilmiö. Toimittajat kokivat, että tutkinnanjohtajien parempi tunteminen voisi vaikuttaa työnteekoon siten, että se helpottuisi. Suhteen läheneminen aiheuttaisi kuitenkin mahdollisia eturistiriitoja. Luottamussuhde on

haastateltujen mielestä silti erityisen tärkeää luoda, vaikka ihmissuhde pysyisikin täysin virallisena.

Toiseen tutkimuskysymykseen liittyen toimittajat tunnustivat poliisin ja toimittajien välisen epäsymmetrisen valtarakenteen. Se näkyi toimittajien mielestä työnteossa siten, että vahvistettu informaatio on poliisin muurien takana, joiden taakse on erittäin vaikea päästä. Suurin osa toimittajista ei ollut kokenut poliisin osalta suoraa vaikuttamisyritystä, mutta yksi oli. Moni kuitenkin koki, että poliisin tiukka viestintä, tavoittamattomuus tai vaikeneminen vaikuttavat uutisointiin epäsuorasti esimerkiksi estäen sitä. Se taas lisää tietojen, joita ei ole voitu vahvistaa viranomaiselta, julkaisua. Tämä liittyy oleellisesti myös Mäkipään ja Mörän (2015, 217–220) huomioon siitä, että subjektiivinen tarinankerronta ja esimerkiksi sivullisten ja rikosten kokijoiden haastattelut myös rikosjournalismissa ovat lisääntyneet. Haastatellut toimittajat myös kokivat, että asiakirjojen lisääntynyt salaaminen ja mustaaminen vaikuttavat vähintään epäsuorasti journalistiseen työhön ja journalismin sisältöön. Kokonaisuudessaan haastatellut toimittajat kokivat, että tilanne on oleellisesti muuttunut viime vuosien mittaan. Konkreettisia syitä muutokseen oli vaikea löytää, mutta mitä ilmeisimmin niitä on lukuisia.

5 TULEHTUNEEN OLOINEN TILANNE KAIPAA MUUTOSTA

Viimeisessä luvussa käyn läpi päätelmiä toteuttamani haastattelututkimuksen tuloksista ja reflektoin niitä omiin ajatuksiini aiheesta. Arvioin myös koko tutkielmaa ja sen onnistumista kokonaisuudessaan ja käyn läpi jatkotutkimusaiheita.

Haastateltujen toimittajien kokemukset tutkinnanjohtajien kanssa toimimisesta, poliisin viestinnästä, julkisuuslain tulkinnasta, luottamuksesta, ulkoisesta vaikuttamisesta ja ihmissuhteesta olivat yllättävän samankaltaisia. Minulle tuli tunne, että toimittajilla oli suuri tarve päästä kertomaan kokemuksistaan, sillä he olivat huomanneet vuosien mitaan suuria muutoksia tutkielman teemoissa. Moni myös kommentoi haastattelun aikana tai sen päätteeksi, että he kiinnostuivat välittömästi aiheesta sähköpostin saatuun, sillä aihetta ei ole käsitelty heidän mielestään tarpeeksi julkisuudessa, vaikka tilanne on muuttunut hurjasti vain joidenkin vuosien aikana.

Alun perin tutkielmassa oli tarkoitus haastatella myös poliisin tutkinnanjohtajia, mutta aikataulusyistä jouduin keskittymään vain toimittajien haastattelemiseen. Jatkotutkimusaiheena tutkielmaa pitäisi laajentaa kattamaan myös tutkinnanjohtajien haastattelut, sillä ne antaisivat tärkeää tietoa myös vastapuolesta. Jatkotutkimuksena aineistoa pitäisi kokonaisuudessaan myös laajentaa niin, että siitä hankittu tieto olisi yleistettävissä. Tutkimus, jossa mukana olisivat tutkinnanjohtajat, olisi hyvä toteuttaa myös haastattelututkimuksena. Haastattelut tuottavat monipuolista ja syvällistä sisältöä, jota harvoin on mahdollista saada esimerkiksi vain kyselytutkimuksella.

Olen kuitenkin tyytyväinen tämän gradututkielman kuuden haastateltavan aineistoon, sillä tutkielman aikataulussa suurempi aineisto olisi venyttänyt gradutyön valmistumista liikaa ja pro gradu -tutkielman nähden aineisto on tyyppillisen kokoinen. Koen, että aineisto on monipuolinen ja kattava kuvaus siitä, mitä nimenomaan nämä haastatellut toimittajat ajattelevat tutkielman teemoista. Vaikka tulokset eivät ole yleistettävissä, niiden samankaltaisuus kertoo vähintäänkin jotain pientä vallitsevasta tilanteesta poliisin ja toimittajien välillä. Tämä tutkielma on silti toispuoleinen, eikä anna sen vuoksi niin

hyvää ja tasapuolista kokonaiskuvaa tilanteesta ja laajemmassa tutkimuksessa tulokset voisivat olla toisenlaisia.

On huolestuttavaa, kuinka moni haastatelluista toimittajista koki tutkinnanjohtajien kanssa toimimisen päivittäisessä työssään erityisen vaikeaksi ja kuormittavaksi. Haastatelluista tuli tunne, että välit toimittajien ja poliisin välillä olivat paikoitellen jopa tulehtuneen oloisia, ja jäin pohtimaan, miksi. Pohdin myös itse jo ennen haastattelujen tekemistä Jari Aarnion tapauksen vaikutuksia median ja poliisin suhteisiin, mutta se nousi esiin myös parin toimittajan haastatteluissa. Suurella rikosvyyhdillä on todennäköisesti ollut hyvinkin kauaskantoisia seurauksia, jotka eivät liity vain kansalaisten ja poliisin väliseen luottamukseen. Aarnion tapaus muutti joidenkin haastateltavien toimittajien mielestä ilmapiiriä niin, että viranomaisten luottotoimittajat katosivat ja suhteista tuli virallisempia. Monet olivat huomanneet suhteiden virallistumisen ja epävirallisen jutustelun jääneen pois. Virallistuminen tosin tuskin johtuu pelkästään huume- ja poliisirikosvyyhdistä, vaan siihen ovat vaikuttaneet monet asiat, kuten aiemmin mainitut koronaviruspandemia, viestintästrategioiden kehittäminen, resurssien tiukentuminen, poliisin työkuorman kasvu sekä uutistyylin nopeusvaatimukset. Virallistuminen on sekä hyvä että huono asia. On hyvä, että viranomaiset ja instituutiot ovat selkeästi erillisiä ja pyrkivät objektiivisuuteen, tasapuolisuuteen ja läpinäkyvyyteen. Rikostoimittajan kannalta työn luonne kuitenkin usein vaatii off the record -tyyppisiä taustatietoja ja luottamussuhdetta puolin ja toisin poliisin kanssa, jolloin puhelimitse rakennettu virallinen suhde voi olla kankea.

Yleisradion ajankohtaiseen keskusteluun osallistunut *Italehden* toimittaja Jarno Liski nosti toimittajien ja poliisin väliset suhteet julkiseen keskusteluun toukokuussa 2024 (Haura 2024). Keskustelu liittyi Perussuomalaisten kansanedustaja Timo Vornaseen, jonka epäillään osoittaneen illanvietin päätteeksi aseella muita ihmisiä ja ampuneen helsinkiläisen ravintolan edustalla kohti maata. Liskin mukaan Vornasen tapauksessa on selkeästi nähtävissä, että rikostoimittajien epäviralliset suhteet virkavaltaan ovat rapistuneet. Liskin mukaan heti tapauksen jälkeisenä aikaisena aamuna todennäköisesti jokainen helsinkiläispoliisi ja ravintoloiden ovimiehet tiesivät Vornasta koskevista epäilyistä,

mutta meni melko pitkään, ennen kuin suuremmat uutistoimitukset pääsivät asiaan kiinni. Silloinkin tieto tuntui kiirivän laajemmalle niin, että monet toimittajat lukivat asiasta ensimmäisenä viihdelehti *Seiskasta*, eivätkä olleet saaneet henkilökohtaista ja omaa lähdeä tapaukselle (Haura 2024.) Keskustelu on hyvä osoitus rikostoimittajien suhteista poliisiin, jotka vaikuttavat monien tutkimusten valossa muuttuneen perustavanlaatuisesti. Myöskään tähän tutkielmaan osallistuneilla toimittajilla ei ollut epävirallisempia tietolähteitä poliisissa. Tätä kysymystä voi pohtia myös eettisestä näkökulmasta, sillä kuten edellä kerrottu, läheisempi ihmissuhde voi aiheuttaa myös objektiivisuuden vaarantumista. Toisaalta rikosjournalismissa erilaiset epäviralliset tietolähteet ovat tärkeitä.

Vaikka luottamussuhdetta pidettiin haastatteluaineistossani hyvin tärkeänä, sen luominen nähtiin vaikeana. Tähän vaikuttavat monet asiat, kuten resurssit, verkko- ja puhelinvälitteisyys, kiire ja yleinen suhteiden virallistuminen. Luottamussuhde ja sen rakentaminen ei rajaudu vain rikosjournalismiin erikoistuneisiin toimittajiin. Toimittajan täytyy jatkuvasti luoda luottamusta haastateltaviinsa, olivat he usein missä asemassa tahansa. Jäin kuitenkin pohtimaan, että näinkin vakaassa ja vähäkorruptoituneessa maassa on mielenkiintoista, että toimittajat nostivat esiin erityislaatuisen luottamussuhteen poliisin kanssa. Eikö media ja toimittajat Suomessa ole poliisille tarpeeksi luotettavia jo itsessään vai pitääkö luottamus luoda aina uudelleen? Tämä vaatisi toisenlaista tutkimusta, mikä kohdentuisi nimenomaan poliisin näkökulmaan ja siihen, mikä heidän mielestään luottamusta rapauttaa. Toimittajien näkökanta oli, etteivät nimenomaan nuoret poliisit luota enää yhtä paljon suomalaiseen mediaan, minkä vuoksi heidän uskottiin olevan tiukempia tiedonannoissaan.

Tutkielman antia pohtiessa on hyvä ottaa huomioon myös Hirsjärven ja Hurmeen (2022) mainitsema pointti virhelähteistä, eli siitä, että haastateltava saattaa antaa joko tietoisesti tai tiedostamatta ”sosiaalisesti suotavia” vastauksia eli sellaisia, joita hän odottaa haastattelijan haluavan kuulla (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 3.1). On tosiaan muistettava, että toimittajilla on varmasti ollut selkeä oma tahto ja agenda päästä kertomaan omat näkemyksensä. Toisaalta ei ole syytä epäillä vastausten todenperäisyyttä, mutta

on huomioitava, että ne ovat aina subjektiivisia kokemuksia, eivätkä ne tässä tutkielmassa anna yleistettävää tietoa.

On huomioitava myös omat ennakoasenteeni. Olen toiminut hieman myös itse rikostoimittajana ja tunnistan samat asiat, mitä haastatellut toimittajat minulle kertoivat. Pyrin kuitenkin tietoisesti haastattelutilanteessa olemaan johdattelematta toimittajia minäkäänlaisiin vastauksiin tai esimerkiksi asenteisiin vaan annoin heidän vapaasti kertoa ajatuksistaan, jonka jälkeen saatoimme keskustella asiasta lisää. Olen pyrkinyt myös analysoimaan aineistoa mahdollisimman objektiivisesti, mutta sitä ei voida jättää huomiotta, että kyse on omasta subjektiivisesta tulkinnastani, johon varmasti myös omat ennakoasenteeni voivat tiedostamatta vaikuttaa.

Kokonaisuudessaan tutkielma antoi tärkeää tietoa juuri näiden haastateltujen toimittajien kokemuksista, ja vastausten samankaltaisuus ainakin viittaa mahdolliseen ilmiöön, jota tulisi tutkia laajemmin ottaen mukaan myös poliisin näkökulmat. Suomi on korkean sananvapauden, epäkorruptoituneisuuden ja vahvan keskinäisen luottamuksen maa, jossa sekä mediaan ja poliisiin on luotettu jo pitkään, ja jossa myös instituutiot ovat luottaneet toisiinsa. Kyseiset arvot eivät ole kuitenkaan itsestään selviä, ja kuten tämänkin tutkielman haastattelut ovat osoittaneet, niiden ylläpitämiseksi tarvitaan jatkuvaa työtä ja tutkimusta.

6 LÄHTEET

6.1 Kirjallisuus

Aula, Maria-Kaisa. 1991. *Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa? Tutkimus Yleisradion politiikan toimittajien ammatti-identiteetistä 1980-luvulla*. Helsinki: Yleisradio.

Box, Steven. 1971. *Deviance, Reality and Society*. Lontoo: Holt, Rinehart and Winston.

Chermak, Steven. 1995. "Image control: how police affect the presentation of crime news." *American Journal of Police* 14 (2): 21–43.

Chibnall, Steve. 2007. Alkup. 1977. *Law-and-order news: an analysis of crime reporting in the British press*. Lontoo: Routledge.

Deuze, Mark. 2005. "What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered." *Journalism* 6 (4): 442–464. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884905056815>

Habermas, Jürgen. 1962. *Julkisuuden rakennemuutos: tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suomentanut Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino.

Haura, Ella. 2024. "Timo Vornasen tapaus osoitti toimitusten lähdeverkostot surkeiksi, sanoo IL:n Jarno Liski." *Yleisradio*, 3.5.2024, <https://yle.fi/a/74-20087031>.

Hiltunen, Ilmari. 2020. "Ulkoisen vaikuttaminen ja sen vastakeinot suomalaisessa journalismissa." *Media & Viestintä* 43 (3): 176–205. <https://doi.org/10.23983/mv.98406>

Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme. 2022. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Honkonen, Marja. 2020. "True crime on journalismin periaatteilla tehtyä viihdettä, joka tuo mediayhtiöille yleisöjä ja rahaa. Tekeekö se roistoista ja murhaajista tähtiä uhrien kustannuksella?" *Journalisti*, 24.9.2020, <https://journalisti.fi/artikkelit/2020/09/true->

[crime-on-journalismin-periaatteilla-tehty-viihdett-joka-tuo-mediayhtiille-yleisi-ja-ra-haa-tekeek-se-roistoista-ja-murhaajista-thti-uhrien-kustann/](#)

Ikäheimo, Hannu-Pekka ja Jukka Vahti. 2021. *”Mediavälitteinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen – Murros ja tulevaisuus.”* Sitran selvityksiä 178. Helsinki: Punamusta.

Jaakkola, Maarit. 2013. *Hyvä journalismi: käytännön opas kirjoittajille.* Vantaa: Hansaprint Oy.

Jaakkola, Maarit. 2008. ”Toimittaja, sittenkin inhimillinen olento.” Teoksessa *Journalismikritiikin vuosikirja 2008*. Toimittanut Maarit Jaakkola, 4–5. Journalismin tutkimusyksikkö: Juvenes Print.

Kunelius, Risto, Elina Noppari ja Esa Reunanen. 2012. *Media vallan verkoissa.* Tampereen yliopisto.

Mason, Jennifer. 2002. *Qualitative Research.* Lontoo: Sage Publications.

Matikainen, Janne, Markus Ojala, Minna Horowitz, Johanna Jääsaari, Fanny Aapio, Irina Grigor, Elisa Husu, Oona Laine ja Heta Ojanperä. 2020. *Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde.* Helsinki: Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta.

Mawby, Rob C. 2010. Chibnall revisited. Crime Reporters, the Police and “Law-and-Order News.” *The British Journal of Criminology* 50 (6): 1060–1076. <https://doi-org.lib-proxy.tuni.fi/10.1093/bjc/azq037>

Mäkipää, Leena ja Tuomo Mörä. 2015. ”Henkirikos yhdistää.” Teoksessa *Journalismi murroksessa*, toimittanut Esa Väliaverronen, 207–221. Helsinki: Gaudeamus. Helsinki University Press.

Noppari, Elina. 2010. ”Ihmisiähän tässä ollaan.” *Media & Viestintä* 32 (1): 32–49.

Penttilä, Pauliina. 2021. ””Ufosta” hahmottuu toimittajan valta journalismiin.” *Media & Viestintä* 44 (4): 71–77.

Poliisihallitus. 2015. *Poliisin viestintä: Nykytila, strategia ja kehittämisalueet 2015–2018*. Poliisihallituksen julkaisusarja: 2/2015.

Poliisihallitus. 2011. *Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja*.

Pöyhtäri, Reeta, Jari Väliverronen ja Laura Ahva. 2014. *Mistä on suomalainen toimittaja tehty? Worlds of Journalism -surveyyn tuloksia Suomesta*. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampereen yliopisto.

Ruusuvuori, Johanna, Pirjo Nikander ja Matti K. Hyvärinen, toim. 2010. *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Janne ja Esa Väliverronen. 2012. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.

Valkama, Heikki. 2020. ”Poliisijohtaja ja oikeustoimittaja: Julkisuuslaki pitää uudistaa – ”Poliiseilla ja toimittajilla on viha-rakkaussuhde”.” *Yleisradio*, 10.10.2020, <https://yle.fi/a/3-11589145>

6.2 Verkkolähteet

Finlex. 2011. *Esitutkintalaki*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805#L9P1>. Luettu ja viitattu 24.4.2024.

Finlex. 1999. *Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>. Luettu ja viitattu 24.10.2023 ja 11.4.2024.

Finlex. 1889. *Rikoslaki*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Luettu ja viitattu 6.5.2024.

Laki24-palvelu. Ei pvm. *Poliisilaki: yleiset periaatteet*. <https://laki24.fi/riri-poliisilaki-yleiset-periaatteet/>. Luettu ja viitattu 27.11.2023.

Laki24-palvelu. Ei pvm. *Tutkinnanjohtaja esitutkinnassa*. <https://laki24.fi/tutkinnanjohtaja-esitutkinnassa/>. Luettu ja viitattu 15.10.2023.

Oikeusministeriö. 22.1.2021. *Julkisuuslain ajantasaistaminen: säädösvalmistelu*. <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM083:00/2020>. Luettu ja viitattu 2.4.2024.

Oikeustoimittajat ry. 13.1.2020. *Kantelu Poliisihallituksen Julkisuuskäsikirjasta*. <https://www.oikeustoimittajat.fi/oikeustoimittajat-kanteli-poliisihallituksen-salauslinjauksesta-oikeusasiamiehelle/>. Luettu ja viitattu 24.4.2024.

Oikeustoimittajat ry. 16.2.2024. *Oikeustoimittajat: Julkisuuslakityöryhmän mietintöä tulisi selkeyttää entisestään*. <https://www.oikeustoimittajat.fi/oikeustoimittajat-julkisuuslakityoryhman-mietintoa-tulisi-selkeyttaa-entisestaan/>. Luettu ja viitattu 11.4.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 10.5.2023, päivitetty 28.3.2024. *Tilastoraportti 20/2023: Suomen virallinen tilasto, Alkoholijuomien kulutus*. <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholijuomien-kulutus>. Luettu ja viitattu 2.4.2024.

Tuomioistuinlaitos. 5.1.2021. *Pakkokeinot*. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiat/rikosasiat/pakkokeinot.html>. Luettu ja viitattu 24.4.2024.

7 HAASTATTELURUNKO

TAUSTATietoJA TOIMITTAJASTA

1. Kuinka kauan olet toiminut rikostoimittajana?
2. Miten pitkä historia sinulla on tutkinnanjohtajien kanssa toimimisesta työssäsi?
3. Millaisia rikosjuttuja olet tehnyt?

Ensimmäinen teema: rikostoimittajan yhteistyö poliisin kanssa

1. Millaisena koet yhteistyön poliisin ja erityisesti tutkinnanjohtajien kanssa päivittäisessä työssäsi?
2. Millaisia ovat mielestäsi vaikeimmat tilanteet juttuprojektin tai uutisten tekemisessä tutkinnanjohtajien kanssa? Mistä uskot sen johtuvan?
3. Millaisia ovat mielestäsi helpoimmat tilanteet juttuprojektien tai uutisten tekemisessä tutkinnanjohtajien kanssa? Mistä uskot sen johtuvan?
4. Koetko, että poliisi olisi tiukentanut viime vuosina tiedottamislinjaansa median suuntaan? Miten?
 - a. Millaisissa tapauksissa poliisi on mielestäsi erityisen tiukka pitämään informaatiota itsellään? Oletko nähnyt sen aina tarkoituksenmukaisena?
5. Pidätkö poliisin kanssa toimimista työssäsi kuormittavana vai arkisena asiana, miksi?
6. Miten koet, että tutkinnanjohtajat ovat yleisesti asennoituneet toimittajiin?
7. Millaisena näet rikostoimittajan ja tutkinnanjohtajan tai poliisin välisen luottamussuhteen? Kuinka tärkeää sellainen on luoda?

Toinen teema: poliisin ja rikostoimittajan valta-aseman epäsymmetrisyys

1. Kuinka helppoa juttuun tarvittavaa tietoa on mielestäsi nykyään saada?
 - a. Mitä mieltä olet poliisin julkisuuslain tulkinnasta?
 - b. Millaisissa tilanteissa tietoa on ollut vaikea saada?
 - c. Jos tutkinnanjohtajien kanssa on erityisen vaikea toimia, mistä uskot sen johtuvan?
2. Millainen valtasuhde mielestäsi on toimittajan ja poliisin välillä, kun puhutaan informaation saatavuudesta?
3. Onko poliisi yrittänyt joskus suorasti tai epäsuorasti vaikuttaa journalistiseen työhösi? Miten?
 - a. Miten asiaa hoidettiin toimituksessa?
4. Oletko huomannut eroja eri ikäpolven poliisien kanssa toimimisessa?

Kolmas teema: rikostoimittajan ja tutkinnanjohtajan kaveruus

1. Mitä ajattelet siitä, että rikostoimittajasta ja tutkinnanjohtajasta tulee tuttuja tai kavereita?
 - a. Onko sinulle kehittynyt kaveri- tai ystävyyssuhdetta tai tuttua ihmissuhdetta jonkun tai joidenkin tutkinnanjohtajien kanssa?
 - b. Millaisia vaikutuksia olet huomannut, jos tutkinnanjohtajia alkaa tuntea paremmin?
2. Vaikuttavatko mahdollinen tuttuus tai kaveruus poliisin kanssa mielestäsi siihen, kuinka tutkinnanjohtajat ovat asennoituneet sinuun toimittajana? Miten?
3. Vaikuttavatko mahdollinen tuttuus tai kaveruus mielestäsi siihen, kuinka tiettyt tutkinnanjohtajat kertovat tietojaan rikostapauksista myös ”off the record”, ja kuinka he tekevät yhteistyötä?
4. Mitä olet mieltä siitä, että tutkimusten mukaan toimittajien ja poliisien suhde keskenään on nykyään virallisempi?
5. Pitääkö mielestäsi väite paikkansa: rikostoimittajilla ja poliisilla on keskenään viha-rakkaussuhde? Mitä ajattelet väitteestä?

Tulevaisuus

1. Millaisena näet tulevaisuuden tämän asian suhteen? Miten haluaisit asioiden muuttuvan?
2. Onko vielä jotain, mitä haluaisit lisätä aiheeseen liittyen?